

Yesu ya tondb ya tòn **Nà wəngɛh kugbɔnku kuu te** **ma bo**

Bi yih wà kɛlɛ' kugbɔnku kuu nnɔ Luk nɛ. Kugbɔnku bugbɛn yɛ tigbɛmɔnmɔnt tà u kɛlɛ' tù nnɔ ya tutukl nɛ. Kù tɔkeh Yesu ya tondb là kpaandɛ' u'gbɛmɔnmɔnt unɛndun ni ma bo nɛ. Bi cin' ki kpaandɛ' tù Yerusalem ni nɛ, ki tuɔn' mitinfɛnm mà guɔn' Yerusalem nnɔ, ki ŋmɔŋmɔbe ki tì baa' idu yà kɛ guɔn' Mediterane ya ñunciɛnm nnɔ.

Kugbɔnku kuu cin' nin Yesu ya dùom paaki bó Uwien saan ya gbɛr nɛ (1:9). U cɛrɛ' Mifuoŋaanm jìirɛ' ní u'tondb bo ki toreh bɛ bi'tòn ni (2:1-12).

Kí cin iyul 2 kí tì baa iyul 12, bi lienh Yesu ya tond Pier bo nɛ ní yɛbe. Binib bà là kpiɛ' ki teke' Yesu ki jin' nnɔ kɛ là yɛ Sufmbɛ nɛ. Sufmbɛ ya cienb là jɛndɛ' bi'mɔ tɛn bi là jɛndɛ' Yesu ma bo nɛ. Nin bi jɛndɛh bɛ ma kɛ nnɔ Mifuoŋaanm dienh bɛ lifɛl nɛ bi tɔkeh binib Yesu ya gbɛmɔnmɔnt, ki teh miyɔkm ya bont (3-8).

Kí cin iyul 13 kí tì baa ku'biɛn, bi ji lienh Pɔl bo nɛ ní yɛbe. Bi lienh Pɔl concuon' ma bo ki tɔke' binib Uwien ya gbɛr nɛ. Pɔl mɔ là yɛ Suf nɛ, ki yɛ Farisiɛnmbɛ ya cɛkl ya uba, ki yɛ unil wà jɛndɛh Kristo ya taanl yaab cɛɛn.

Lidaali liba nɛ u lá joh Damas ya du bó wɔ ní tí ní tì jɛndɛ bà mɔ teke' Yesu ki jin' ni'bó nnɔ. Nɛ Yesu tì jiɛ' wɔ usɛn ki cɛrɛ' u tien' u'yɔ. U ya Pɔl nɛ ji cɛrɛ' Yesu ya gbɛmɔnmɔnt yɛrɛ' Mediterane

ya ñunciɛnm ya tinfɛnm ni, ki ηmɔηmɔbe ki tĩ baa' uduciɛn Erom ni.

Yesu pùon' ki ye u li de u'tondb Mifuoñaanm

¹ N'jɔ Teofil, n'gbɔnkpiɛku ni, n tɔke' ηɛ *Yesu cin' ki tien' nà nin u wɔkn' nà, ² ki tĩ baa' lidaali là Uwien taa' wɔ ki don' paaki bó nnɔ. Kí yaan Uwien ní taa wɔ kí dùo paaki bó nnɔ *Mifuoñaanm cèrè' u wɔkn' binib bà u gɛnde' bɛ ki tien' u'tondb nnɔ bi li kpe isɛn yà. ³ U kpo' ki mɛkre' bitɛnkpiib ni ma nnɔ, u cèrè' bɛn nɛ laa' wɔ mibolm mà yɛbe, ki tĩ baa' iwien pinan, ηɔ wɔ ní wuɔn bɛ kí ye u mɔnbe ki fuobe. U cèrè' bí laa' wɔ, nɛ u tɔke' bɛ Uwien ya bɛl ya gbɛr. ⁴ Lidaali liba wɔn nin bɛn jinh tijier*, nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Ni la jɛnde Yerusalem ni, ama ní li te len, kí tĩ baa lidaali là n'Baa Uwien li de nɛ u là pùon' ki ye u li de nɛ nà nnɔ. Ni cii' lipuonl nnɔ min saan nɛ. ⁵ Ni là cii' n ye: San là taa' miñunm nɛ ki sɛi' binib Uwien ya ñunm, ama ninbi wɔn, ní sɛn' iwenkàankɛ nɛ, n li cèrè *Mifuoñaanm nɛ ní jiire ní ni'bo.»

Uwien cèrè' Yesu don' paaki bó

⁶ *Yesu ya tondb taan' u'saan nɛ ki niire' wɔ ki ye: «Yonbdaan, nɛn mɛn la, fɛnfɛnnɔ nɛ a li fie tinbi Israyel yaab ya bɛl, kí jiin kí de tɛ-ɛɛ?»

⁷ Nɛ *Yesu jiin' bɛ ki ye: «Lidaali là nin uyo wà tibont nnɔ li tien nnɔ ηa yé ni'gbɛr, Baa Uwien nɛ sien' ni'kɛ u yíe ma bo. ⁸ Ama uyo wà *Mifuoñaanm li jiire ní ni'bo nnɔ, ni li lɛ mituɔm, kí li yé n'mònkunb Yerusalem ni nin Sude ya tinfɛnm

---

* **1:4** Bi li fre kí lɛbre wɔn nin bɛn jinh tijier nnɔ kí yé wɔn nin bɛn te mɔ.

ke ni nin Samari ya tinfenm ke ni nin utingben ke bo.»

⁹ U len' nnò ma nnò nε Uwien cèrè' u doh paaki bó bi'nun ni. Nε kutεwɔlgbɔnku kuba baa' ki lèkn' u'bo, ba ji laa' wɔ. ¹⁰ U doh uyo wà nnò nε bi juore' ki se ki likeh paaki bó. Bi se ki likeh ma nnò nε ki laa' i ya tàan bo bijεb bile se bi'saan, ki guo tikpɛlcɛpient, ¹¹ ki niire' bε ki ye: «Galile yaabε, bε tien' ni se ki likeh paaki nò? Uwien nε ñen' *Yesu wuɔ ni'saan ki don' paaki. U li baa ní tɛn ni laa' u doh ma bo nò nε.»

Yesu ya tondb nin binitab taan' bε ñ kàare

¹² Tɔ, *Yesu ya tondb siere' lijuɔl là bi yih lè Olifi ya siin ya juɔl nnò bo ki liebe' Yerusalem ni. Lijuɔl nnò ña fòke nin Yerusalem. Nì lii te kɔnsini uba nε. ¹³ Bi tì baa' Yerusalem ni ma nnò nε ki kɔn' bi tì ñ taakeh ki te paaki ya duku kùà ni nnò. Pìer nin San nin Saak nin Andre nin Filip nin Toma nin Batelemi nin Matie nin Alfe ya bijε Saak nin Simɔn wà ya nun mɔn u'du bo ya gbεr nin Saak ya bijε Sudas nε kɔn' ki te kuduku nnò ni. ¹⁴ Bipiib biba mɔ là te bi'ni, bi ya uba si: *Yesu ya naa Mari nin *Yesu ya ninjìeb. Bi'ke kpaan' buñɔbu, nε ki tuu ki taakeh ki kàareh.

Bi gènde' Matiyas ki lère' Sudas ya lèn

¹⁵ I ya dɛn nε binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò taan' litaanl. Bi là li baa binib kobk nin pile. Nε Pìer fii' ki sere' bi'siik ni, ki tɔke' bε ki ye: ¹⁶ «N'yaabε, nì kpε *Mifuoñaanm là cèrè' *Dafid len' Sudas ya gbεr tà, bi kele' tù *Uwien ya gbɔnku ni nnò ñ tien nε. Wɔn Sudas nε là le ki wɔngɛh binib bà cuo' *Yesu nnò usɛn. ¹⁷ Sudas là yé tinbi *Yesu ya tondb ya uba

nε. *Yesu là gènde' u'mò ki de' wò ti sònɥ lituonl là nò nε.» ¹⁸ (Sudas tien' nibonn nà bre, nε bi pèn' wò ilike, u taa' ki de' kitink kiba; nε ki lu' ki'bo libenlibl u'puoku kpiere', nε u'nier kε ñen'. ¹⁹ *Yerusalem ya nib kε cii' tigber nnò. Nεn bo nε bi yin' kitink nnò bi'lenm ni ki ye: «Akaldama» Ni'tingi si: Misèm ya tink.) ²⁰ Pìer tí len' ki ye: «Nì kele' iyuon ya gbɔnku kùà te *Uwien ya gbɔnku ni nnò ni ki ye:

«U'den rí tien kulengbonku, ηò nil la ji rí li kò yí.»

Nì tí kele' ki ye:

«Unitò rí lère u'lènl.»

²¹ Binib te ki tóke' nin tε uyo wà kε Yonbdaan *Yesu là te nin tε ti joh ni'kε saan nnò, ²² ki cin' uyo wà San là siih binib Uwien ya ñunm ki tí baa' lidaali là Uwien ñen' wò ti'wùol ki cère' u don' paaki nnò. Nì kpe ben ya uba nε rí kpɔbn ti'bó, kí li yé umònkunl Yonbdaan ya mekrm bo.»

²³ Nεn saan nε bi gènde' bijeb bile. Bi yih uba Yosef, ki baanh wò Basabas, ki liebe' ki baanh wò Yustus mò, ki yih utò Matiyas. ²⁴ Nε bi kàare' ki ye: «Yonbdaan, sin nε ben binib kε ya fèl ni te ma bo. Binib bile biε ni, wuòn tε a gènde' wà, ²⁵ ηò wò rí lère Sudas ya lènl a'tondb ya tuonl ni, kimε Sudas dàan' lè nε ki jon' u kpe wòn li te nà saan». ²⁶ Bi kàare' Yonbdaan ki gben', nε ki fùore' imúon bε rí liike bi li gènde wà. Nεn nε wuòn' bε ki ye bi li gènde Matiyas nε. Nε bi taa' wò ki kpɔbn' *Yesu ya tondb piik nin uba nnò bó.

2

Mifuoñaanm ya baam

¹ *Pantekot ya nacenku ya daali, nε binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò kε taan' ki te wùol liba. ² Nε bi

cii' i ya tàan bo kuwaaku kuba ñen' ní kutaaku bó, ki naan ten kutafaabiiku, ki lá gbe kuduku kùà bi kε ku'ni nnò. ³ Nεn saan nε bi laa' nibonn niba baa' ki naan imupien, ki pàareh ki paakeh wà kε ya yul bo. ⁴ Nε *Mifuoñaanm kòn' bi'kε ki tì gben', ki cère' bi lienh ilenbol, mǐ yíe wà kε ní len ma bo.

⁵ U ya yo ki laa' *Sufmbe bà pε Uwien bo mǎnmǎnm nnò te Yerusalem ni nε. Bi ñen' idu yà kε te unɛndun ni nε ki baa'. ⁶ Bi cii' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò ya waaku bó ma nnò nε ki taan' ni'saan ki yebe. Bi cii' bi lienh ma nnò nε nǐ beke' bε ki gbien', kime wà kε ciih bi lienh u'tiema lenm nε. ⁷ Nǐ beke' bε ki gbien' ba ji ben bi li ye bà, ki ñuàreh binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò, nε ki ye: «O, binib bà lienh nò, bi'kε ña yé Galile yaab-ii? ⁸ Nǐ tien' mila ñò ti'ni wà kε ciih bi lienh u'yaajelenm-i? ⁹ Ti'ni biba ñen' Pat ya du bó ní nε, bitòb ñen' Medi ya du bó ní, bitòb mǎ ñen' Elam ya du bó ní, bitòb mǎ ñen' Mesopotami bó ní, bitòb mǎ yé Sude ya tinfenm yaab, bitòb mǎ ñen' Kapadosi ya tinfenm bó ní, bitòb mǎ ñen' Pǎnt ya tinfenm bó ní, bitòb mǎ ñen' Asi ya tinfenm bó ní, ¹⁰ bitòb mǎ ñen' Friji ya tinfenm bó ní, bitòb mǎ ñen' Panfili bó ní, bitòb mǎ ñen' Esipt bó ní, bitòb mǎ ñen' Libi ya du wà bi yih wù Sirenn nnò ya tinfenm bó ní. Bitòb mǎ ñen' Erom bó ní. ¹¹ Ti'ni, biba yé *Sufmbe nε, bitòb mǎ yé Sufkpenkpend. Bitòb mǎ yé Krèt yaab, bitòb mǎ yé Arabi yaab. Ti'kε ciih bi lienh ti'lenm ni nε ki tǎkeh Uwien sǎn' itùonciën yà nnò.» ¹² Nǐ beke' bε ki gbien', ba ji ben bi li maale kí ye bà, nε ki niireh tǎb ki teh: «Nǐ'tingi si ba?» ¹³ Ama biba mǎ sukreh bε nε ki teh bi ñun' midaam nε ki yibe'.

Pier tǎke' linigol Uwien ya gber

14 Nɛn saan nɛ Pɛr nin u'tǎb piik nin uba nnǎ fii' ki sere', nɛ Pɛr len' ufaa bo, ki tǎke' linigol nnǎ ki ye: «Ninbi *Sufmbɛ nin ninbi bà kɛ te *Yerusalem ni nǎ, cenge mɛn n'ból mǎnmǎnm, ń tǎke nɛ ni'tingi.

15 Ni maaleh ki teh binib biɛ ñun' midaam nɛ ki yibe'-ee? Ba ñun' daam, kimɛ ni laan te kutɛnɲaaku ya kur tuwɛ nɛ. 16 Ama *Uwien ya ñǎbonsǎknl Sowel là len' nà nnǎ nɛ teh. U là len' ki ye:

17 Uwien ye: iwɛnfǎrkɛ yà wɛ ní nǎ;
n li cère n'Fuoñaanm ń baa binib kɛ bo,
ni'bijiɛb nin ni'bisɛɛb li sǎnkɛn n'ñǎbon,
ni'nacɛnfɛnb nin ni'jɛciɛn li lɛ tibont tidɛknt yaam.

18 U ya yo nɛ n lá li cère n'Fuoñaanm ń baa
n'tonsǎnb,
bijiɛb nin bipiib bo,
bɛ ń tien n'ñǎbonsǎknb.

19 N li tien micincilm kutaaku nin kitink bo,
n li cère misɛm nin umu nin kumuñiijuǎku ń li te,

20 uwien li biike tɛn licinñunl,
nɛ uɲmaal ń mónde tɛn misɛm,

kí yaan Yonbdaan ya daali ń baa ní,
u li yé uwɛngbenge nɛ, ki li ɲmǎbe ukpiɛke.

21 Nɛn daali wà kɛ li muǎ kí yin Yonbdaan ya yel nɛ
li ɲmɛrɛ.» »

22 Pɛr tí len' ki pukn' ki ye: «Israyɛl yaabɛ, cenge mɛn n'ból. Ninbi mǎnǎn bɛn ki ye Uwien cère' Nasarɛt ya *Yesu tien' miyǎkm ya bont nin tibont tǎ kɛ nisaal ɲa ń fre kí tien tù, ɲǎ wǎ ń wuǎn nɛ *Yesu yé udaan wà nɛ. 23 Bi taa' wǎ ki ɲukn' nɛ, nɛ ni cère' bà ɲa pɛ yiko bo kpɛ' wǎ udǎpǎnpǎn bo ki ku' wǎ. Uwien là bɛn nɛ ki sien' ki ye nè ń tien nnǎ. 24 Ama Uwien mɛkre' wǎ ki ñɛn' wǎ mikuum

ya jend ni, kimε kuum ηa ηmabe tuom mὲ n juon wə kutenkpiiku ni. ²⁵ *Dafid là len' u'bo ki ye:

«N tuu ki lenh Yonbdaan n'nun bó nε.

U te n'nəjie bó,

ηə niba la sén n'fɛl nε.

²⁶ Nεn bo nε n ηmabe uyensənge,

ki lienh miyensənglenm,

n ben ki ye n li kpo,

ama n ηmabe lidendɛn,

²⁷ kimε ηa n cère n juore kutenkpiiku ni,

ka n cère min a'niŋaan n bère.

²⁸ A wuən' nni limiɛl ya sɛn.

A te n'saan ma nnə,

a li cère n li ηmabe uyensənge kí tì gben nε.»

²⁹ Pìɛr tí len' ki ye: «N'yaabε, nì kpε n tùore kí tɔke nε ti'yaajε *Dafid ya gber nε. U là kpo', nε bi sube' wə. U'kul biε ki te ti'du ni haali nin dinnə. ³⁰ U là yé *Uwien ya n̄əbonsəknl nε, ki ben ki ye Uwien là

pùon' ki pole' ki ye u lá li cère u'yaabil liba n kèle u'berbiεk bo. ³¹ Uwien là cère' *Dafid bende' ki ye u'Nigendkε Kristo lá li mεkre bitenkpiib ni. Nεn bo nε *Dafid là len' u'bo ki ye:

«Uwien ηa cère' u juore' kutenkpiiku ni,

ka cère' u'gbenɛnt bère'.»

³² U ya *Yesu nε Uwien mεkre' wə bitenkpiib ni, nε ti'kε yé bimənkunb. ³³ U'Baa Uwien kpiεke' wə, ki taa' wə ki kàan' u'jie bó, ki de' wə u là pùon' ki ye u li de wə Mifuoŋaanm mà nnə, nε u cère' m̄i baa' ti'bo. Ni ciuh nà, ki likeh nè nə, nì yé *Mifuoŋaanm ya tuonl nε. ³⁴ Ti ben ki ye *Dafid ηa là don' paaki,

ama wən bugben là len' ki ye:

«Yonbdaan Uwien tɔke' n'Yonbdaan ki ye:

Kèle n'nəjie bó,

35 kí tí baa uyo wà n li cèrè á tɛ a'nennendb bo litaal.› »

36 Nɛ Píer tí len' ki ye: «Israyel yaabɛ, ní'kɛ ní mɔnbe kí bɛnde kí ye ninbi kpɛ' *Yesu wà udɔpɔnpɔn bo nnɔ, Uwien tien' wɔn nɛ Yonbdaan, ki tien' wɔ Kristo u'Nigɛndkɛ.»

37 Linigol nnɔ cii' Píer len' nnɔ ma nnɔ nɛ ní jin' bɛ, ki saa' bí'yɛnm ki gbien', nɛ bi niire' Píer nin *Yesu ya tonɔtɔb ki ye: «Tí'yaabɛ, ti nín li tien mila?»

38 Nɛ Píer jii' bɛ ki ye: «Lèbre mɛn ní'tetem, kí cèrè tí sii ní'ni wà kɛ Uwien ya ñunm *Yesu Kristo ya yel bo, ɲɔ Uwien ní fèrɛ nɛ ní'biɛrɛ, kí pu nɛ *Mifuoñaanm, 39 kímɛ tí'Yonbdaan Uwien là pùon' lipuonl ki ye u li taa *Mifuoñaanm kí de u yin' binib bà kɛ nnɔ. Bɛn si: ninbi nin ní'bumu nin bà kɛ tɛ fɔkm nnɔ.»

40 Píer taah inɔbontɔ ì yɛbe ki sureh bɛ, ki saakreh bí'gbɛnɛnt ki teh: «Wíɛ mɛn fɛnfɛnnɔ ya nib bà yé bibiɛrdɛnb nnɔ ya gbɛr ɲɔ Uwien ní ɲmíɛn nɛ.»

Binikpiɛkb bà là teke' Yesu ki jin' nnɔ là fuobe ma bo

41 Nɛ bi sii' binib bà tuo' u'gbɛr nnɔ Uwien ya ñunm. Ní'daali binib bà pukn' bà teke' *Yesu ki jin' bó nnɔ li baa tɛn itur ita. 42 Bi tuu ki cengeh *Yesu ya tonɔb ya wɔknm nin inunmón nɛ, kí tɛ tɛn bi tɛ naa nin baa, ki taakeh ki jinh tijier*, ki taakeh kí kàareh. 43 Tɔ, Uwien cèrɛ' *Yesu ya tonɔb teh miyɔkm ya bont cɛɛn. Nɛn bo nɛ binib kɛ fɛnge Uwien. 44 Binib bà kɛ teke' *Yesu ki jin' nnɔ kpɛ

* 2:42 Bi taakeh ki jinh tijier tà nnɔ li fre kí li yé Yonbdaan ya jier bii tijiefɛnt tuba.

buñɔbu nɛ, ki taah bi'bont kɛ ki gbiinh tɔb. ⁴⁵ Bi kuɔreh bi'tinmu nin bi ηmɔbe tibont tà, nɛ ki taah ilike ki gbiinh tɔb, nĩ wiebe bɛ ma bo. ⁴⁶ Idaan kɛ bi là kpɛ buñɔbu nɛ, ki tuu ki taakeh Uwien ya duku ya luo bo, ki taakeh tɔb den ki jinh tijier, ki ηmɔbe uyennηmaa nin lifɛsɔngl, ⁴⁷ ki pɛkeh Uwien, nɛ bi'du ya nib kɛ yíe bi'gbɛr. Nɛ idaan kɛ Yonbdaan ηmiendeh binib ki pukndeh bi'bó.

3

Pier nin San cère' uwɔb uba faake'

¹ Lidaali liba nɛ Pier nin San joh Uwien ya duku bó tikur tuta ya kaare ya yo. ² Tɔ, ujɛ uba là te bi maa' wɔ uwɔb. Idaan kɛ bi yuunh wɔ ki lá kaandeh Uwien ya duku ya nañɔbu bùa bi yih bù Bunañmɔnmɔnbu nnɔ saan, wɔ n li mieh binib bà kɔh Uwien ya duku ya luo bo nnɔ nɛ tibont. ³ U laa' Pier nin San tuo bɛ n kɔ Uwien ya duku ya luo bo, nɛ u mieh' bɛ nibonn. ⁴ Pier nin San caan' u'bo inun, nɛ Pier tɔke' wɔ ki ye: «Liike tɛ.» ⁵ Nɛ u tùɔre' ki likeh bɛ, ki daan u li lɛ bi'saan nibonn nɛ. ⁶ Nɛ Pier tɔke' wɔ ki ye: «Ma ηmɔbe like, ka ηmɔbe ñòkm. Ama n li de ηɛ n ηmɔbe nà nɛ. *Yesu Kristo wà yé Nasaret ya nil nnɔ ya yel bo, fii kí cuon!» ⁷ Nɛ ki cuo' u'nɔjie, ki fin' wɔ. Nɛ u'taan nin u'tɛgbiemu pɔk ki faake' i ya taan bo. ⁸ U maabe' ki ci', ki sere', ki cin' ki cuonh, nɛ ki paan' bi'bo ki kɔn' Uwien ya duku ya luo bo, ki cuonh, ki mɛbreh, ki pɛkeh Uwien. ⁹ Linigol kɛ laa' u cuonh ki pɛkeh Uwien. ¹⁰ Bi bɛnde' ki ye wɔn nɛ tĩ n kɛ Uwien ya duku ya Nañmɔnmɔnbu saan ki mieh nnɔ. Bi laa' u faake' ma nnɔ nɛ nĩ cuo' bɛ miyòkm nin bujɛwaanbu.

Pier lienh nin linigol Uwien ya duku ya luo bo

¹¹ Ujε nnɔ ɲa dàan' Pier nin San. Nĩ cuo' binib nnɔ kε miyɔkm nε bi sɛn' ki baa' bi'saan kuninbonku* kuba ni, bi yih kù «Salomɔn ya ninbonku.»

¹² Tɔ, Pier laa' binib nnɔ ma nnɔ, nε ki niire' bε ki ye: «Israyel yaabε, bε tien' nĩ cuo' nε miyɔkm-i? Bε tien' ni likeh tε tɛn ti'tiɛma tuɔm nin ti pε Uwien bo mɔnmɔnm ma nnɔ nε cère' ujε wuɔ faake'?

¹³ Uwien wà *Abraham nin *Isaak nin Sakɔb nin ti'yaajεb là pukeh wɔ nnɔ nε kpiεke' u'tonsɔnl *Yesu wà ninbi kuɔre' wɔ ki yie' wɔ Pilat ya nun bó nnɔ. Pilat wɔn là yie wɔ ń taa wɔ kí wiε nε, nε na tuo'.

¹⁴ Ninbi, yie' wà yé uñaan, ki yé ugbɛmɔndaan, nε ki ji tɔke' Pilat ki ye wɔ ń taa unikul kí wiε.

¹⁵ Ni ku' wà yé limiɛl ya daan, nε Uwien mεkre' wɔ bitenkpiib ni. Tinbi nε yé bimɔnkunb.

¹⁶ Ti du u'yel bo ma nnɔ nε liyel bugben ya tuɔm cère' ujε wà ni likeh wɔ ki ben wɔ nɔ faake'. Ti teke' *Yesu ki jin' ma nnɔ nε cère' ujε wuɔ laa' laanfɛ ki tĩ gben' ki se ni'kε ya nun bó nɔ.

¹⁷ «N'yaabε, n ben ki ye ninbi nin ni'cienb ku' *Yesu ma nnɔ, na ben nε ki sɔn' li ya tuonl.

¹⁸ Uwien là cère' u'ñɔbonsɔknb kε len' uyo bo ki ye u'Nigɛndkε Kristo lá li jènde nε. Nɛn nε tien'.

¹⁹ Nɛn bo, lèbre mɛn ni'tetem, kí liebe kí paan Uwien bo ɲɔ wɔ ń fère nε ni'biere.

²⁰ Nnɔ nε Yonbdaan li de nε lifuorl, ki li sɔn ní u'Nigɛndkε Kristo ni'saan. Wɔn si *Yesu; u là gènde' wɔ ninbi bo nε.

²¹ Nĩ kpε wɔn *Yesu ń li te paaki bó nε, kí tĩ baa uyo

---

* **3:11** Bi yih nà saan kuninbonku nnɔ te Uwien ya duku ya luo bo nε. Bi là taa' iten nε ki mɛn' ku'kpenkpen, ki le' ki yekn' Uwien ya duku ya luo ya guoncienl là guɔn' ki linde' kù nnɔ.

wà Uwien li fènde tibont kε. Ní te tɛn u là cère' u'ñǎbonsǎknb len' nà kε uyo bo nnǎ nε. ²² Moyis wǎn là len' ki ye: <Yonbdaan Uwien li cère ní'ni uba rí ñε uñǎbonsǎknl ní'bo tɛn min. Ní cenge u li tǎke nε nà kε. ²³ Unil wà kε ña tuo' uñǎbonsǎknl nnǎ ya ñǎbu bó la, Uwien li ñɛn wǎ u'nib ni nε ki gben' u'gber.> ²⁴ *Uwien ya ñǎbonsǎknb kε, ki cin' Samiel nin biñǎbonsǎkntǎb bà paan' u'bo nnǎ mǎ là len' nà teh idɛn yiε nǎ ya gber. ²⁵ Ninbi nε yé Uwien ya ñǎbonsǎknb nnǎ ya yaabii, nε ki li jonde kujǎtieku kùa u là cuo' kù nin ní'yaajɛb nnǎ bo. U là tǎke' ní'yaajɛ *Abraham ki ye u li tien inibol yà kε te utingben bo nnǎ u'mǎnm u ya yaabii bo nε. ²⁶ Mikpiɛkm, ninbi bo nε Uwien là gènde' u'tonsǎnl Yesu, ki sǎn' wǎ ní'saan wǎ rí lá tien nε Uwien ya mǎnm, kí ñɛn ní'ni wà kε u'tùonbiɛɛ ni.»

4

Sufmbɛ ya buur ya cɛkl yaab bun' Pier nin San tibuur

¹ Pier nin San laan biɛ ki lienh nin linigol nnǎ; u ya yo nε bitǎtuǎrkaab nin Uwien ya duguurb ya ciɛn nin Saduseyɛnmbɛ baa' bi'saan. ² Bi'benku ni ben' Pier nin San bo, kimɛ bi wǎknh binib ki teh *Yesu mɛkre' bitɛnkpiib ni ma nnǎ, binib bà kpo' mǎ li mɛkre nε. ³ Bi cuo' bɛ ki laa' uwien lu' ñǎ, nε bi taa' bɛ ki tǐ pɛkn' ki cère' bi te len ní tǐ faa'. ⁴ Nin nɛn kε, binib bà cii' Pier nin San len' nà nnǎ, bi'ni bà yɛbe teke' *Yesu ki jin'. Bijɛb bà teke' wǎ ki jin' nnǎ li baa tɛn itur inun.

⁵ Kutaaku faa', nε bitǎtuǎrciɛnb nin *Sufmbɛ ya ciɛnb nin *Yiko ya wǎnwǎknb taan' Yerusalem ni. ⁶ Bà là taan' nnǎ ya biba si: bitǎtuǎrciɛnb

ya ciɛn Anni nin Kayif nin San nin Aleksand nin bitatuɔrciɛnb ya cɛkl ya nitɔb kɛ. ⁷ Bi cɛrɛ' Pier nin San sere' bi'siik ni nɛ bi niire' bɛ ki ye: «Ni taa' ba ya tuɔm nɛ bii ni taa' ηmɛ ya yel nɛ ki buu' uwɔb wuɔ nɔ?»

⁸ Nɛn saan nɛ *Mifuoñaanm cɛrɛ' Pier tɔkɛ' bɛ ki ye: «Bitatuɔrciɛnb nin *Sufmbɛ ya ciɛnbɛ, ⁹ ti tore' uwɔb nnɔ ma nnɔ, nɛ ni buh tɛ tibuur dinnɔ, ki niireh tɛ ki teh ti tien' mila ki buu' wɔ. ¹⁰ Tɔ, ninbi nin Israyɛl ya nitɔb kɛ ń bɛnde kí ye Nasaret ya *Yesu Kristo wà ninbi kpɛ' wɔ udɔpɔnpɔn bo nnɔ, Uwien mɛkre' wɔ bitɛnkpiib ni. U ya yel ya tuɔm nɛ cɛrɛ' ujɛ wuɔ faake' ki se ni'nun bó nɔ. ¹¹ *Yesu bo nɛ ńi kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:

«Litɛnl là ninbi bidumɛb wiɛ' lɛ nnɔ,
lɛn nɛ lá tien' litɛnkpiɛkl là co kuduku.»

¹² Miñmiiɛnm ηa ń ñɛ uba saan ki kɛnde' *Yesu saan, kimɛ *Yesu ya yel baba ηa ńi la, Uwien ηa de' nil uba liyel uñɛndun wuu ni ηɔ lɛn bo tí fre kí ηmɛrɛ.»

¹³ Bi sekn' ki laa' Pier nin San ηa yé nikpɛkpiɛkb udu ni, ka bɛn gbɔnku ki gbien', ki ηmɔbɛ lifɛl ki lienh ma nnɔ, nɛ ńi cuo' bɛ miyɔkm. Nɛ bi bɛnde' ki ye bɛn nin *Yesu nɛ là te. ¹⁴ Tɔ, bi laa' ujɛ wà faake' nnɔ se Pier nin San saan ma nnɔ nɛ ba ji bɛn bi li ye bà. ¹⁵ Bi cɛrɛ' bi ñɛn' Pier nin San tibuur ya duku nnɔ ni, nɛ bi cin' ki gbierɛh ¹⁶ ki teh: «Ti li tien mila binib biɛ nɔ? Binib bà kɛ te Yerusalem ni bɛn ki ye bi mɔnbe ki tien' miyɔkm ya bonn nɛ, ta ń fre kí niɛ. ¹⁷ Ama ta yíe tigbɛr nnɔ ń yɛbre udu ni ni'kɛ saan. Nɛn bo, cɛrɛ mɛn tí mɔnde bi'bo inun kí wɔbn bɛ, bi la ji ń tɔkɛ nil *Yesu ya gbɛr.»

¹⁸ Nɛ bi liɛbɛ' ki yin' bɛ ki kuɔn', ki pien' bɛ ki ye bi la ji ń wɔkn nil *Yesu ya gbɛr, ki la ji ń tɛ u'yel mɔ.

19 Ama Pier nin San tãke' bε ki ye: «Nì kpε tí tuo ni ya ñãbu bó bii Uwien ya ñãbu bó nε? Ninbi mɔ̀nɔ̀n maale mɛn kí liike. Ní lε ba mɔ̀n Uwien saan ní-i? 20 Tinbi ña ní fre kí li ñmin kí la tãke ti laa' nã nin ti cii' nã.» 21 Biciɛnb nnɔ̀ tí mɔ̀nde' bi'bo inun nε ki taa' bε ki wiε'. Ba laa' bi li dule nã bo kí dεre bi'tub, kimε udu ya nib kε pèkeh Uwien miyɔ̀km ya bonn nnɔ̀ bo nε. 22 Pier nin San tien' miyɔ̀km ya bonn, ki cère' uje wã faake' nnɔ̀ ya bin gèbre' ibin pinan.

Binib bà teke' Yesu ki jin' nnɔ̀ kàareh

23 Tɔ̀, bi taa' Pier nin San ki wiε' ma nnɔ̀ nε bi liεbe' ki jon' bi'tɔ̀b saan, ki tí tãke' bε bitɔ̀tuɔ̀rciɛnb nin *Sufmbε ya ciɛnb nnɔ̀ tãke' bε nã nnɔ̀ kε. 24 Bi cii' ma nnɔ̀ nε bi'kε kpaan' buñãbu, ki kàareh Uwien ki teh: «Yonbdaan, sin nε ñen' kutaaku nin kitink nin miñunciɛnm, ki ñen' tibont tà kε te kutaaku bo nin tà kε te kitink bo nin tà kε te miñunciɛnm ni. 25 Sin nε là cère' Mifuoñaanm ya tuɔ̀m bo, a'tonsɔ̀nl ti'yaaje *Dafid len' ki ye: «Bε bo nε bà ña yé *Sufmbε ya benku ni ben' ki tí kende'?

Bε bo nε idu ya nib maaleh yɛnmaalfɛnm-i?

26 Uñɛndun ya bεrciɛnb bonde' bi'ba, nε idu ya bεrb taan' bi'tɔ̀b saan, bε ní kɔ̀n nin Yonbdaan nin u'Nigɛndkε Kristo tijer.»

27 Imɔ̀n nε, ubεr Herod nin Pɔ̀ns Pilat nin bà ña yé Israyel yaab nin Israyel yaab là taan' udu wuu ni, ki ku' *Yesu wã yé a'tonsɔ̀nñaan ki yé a'Nigɛndkε nnɔ̀. 28 Bi taan' ki tien' a'tuɔ̀m nin a'yíem bo, a là sien' ki ye nã ní tien nnɔ̀ nε. 29 Yonbdaan, fɛnfɛnnɔ̀ gbien kí liike bi wɔ̀bndeh tε liwɔ̀bl là ba, kí de tinbi a'tonsɔ̀nb lifɛl ñɔ̀ tí li tãkeh binib a'gbεr ki la fεnge.

³⁰ Wuòn a'tuòm kí cère biwienb ní faake, miyòkm ya bont ní li teh, a'tonsónñaan *Yesu ya yel bo.»

³¹ Bi kàare' ki gben' ma nnò nε bi taan' ki te nà saan nnò jènge'. *Mifuoñaanm baa' bi'kε bo, nε bi laa' lifèl ki tàkeh binib Uwien ya gber.

Binib bà teke' Yesu ki jin' nnò taakeh bi'bont ki gbiinh tɔb

³² Linigol là teke' *Yesu ki jin' nnò kpε buñòbu nε, ki ηmòbe iyεnmaale iba. Uba ηa lienh ki teh u'bonn yé u'baba yaann. Bi'kε là taakeh bi'bont nε ki gbiinh. ³³ *Yesu ya tondb ηmòbe mitòciεnm ki kundeh imòn ki teh Yonbdaan *Yesu mònbe ki mèkre' bitεnkpiib ni. Nε Uwien juokeh bi'kε ki gbiekeh. ³⁴ Bi'ni uba ηa te ki luo' niba, kimε bà kε ηmòbe mutinmu bii iden nnò kuòreh nε ki taah bi kuòreh ki lenh ilike yà nnò, ³⁵ ki lá dienh *Yesu ya tondb, nε bi gbiinh, ki dienh unil kε ní wiεbe wò ma bo.

³⁶ Ujε uba te bi'ni, bi yih wò Yosef. Nε *Yesu ya tondb baanh wò Banabas, ni'tingi si: «wà sòngreh binib ya yεnm.» U yé Lefi ya yaabil nε. Bi maa' wò Ciip ya du ni nε. ³⁷ U ηmòbe bukpàabu buba, ki kuòre' bù, nε ki taa' u kuòre' ki laa' ilike yà nnò, ki lá de' *Yesu ya tondb.

5

Ananiyas nin u'po Safira ya gber

¹ Tò, ujεtò mò là te bi'ni, bi yih wò Ananiyas, ki yih u'po Safira. U kuòre' u'kpàabu buba, ki teke' ilike. ² Wòn nin u'po kpaan' buñòbu nε u bore' ilike nnò ya niba bó ki taa' u'ba, ki tuke' nà bó s'ien' nnò ki lá de' *Yesu ya tondb. ³ Nε P'ier niire' wò

ki ye: «Ananias, be tien' a taa' a'fèl ki cèbe' *Satan nɔ nɔ, ki lere' *Mifuoñaanm, ki bore' bukpaabu nɔ ya like ya niba bó ki taa' a'ba! 4 Na laan là kuɔre' bukpaabu nɔ ma nɔ, bù là yé a'yaabu nɛ. A kuɔre' bù ma nɔ, ilike nɔ mɔ yé a'yi nɛ. Be tien' a maale' a'fèl ni á tien nɔ? A lere' Uwien nɛ, ɲa lere' nib.» 5 Ananias cii' iñɔbon nɔ ma nɔ, nɛ ki lu' ki kpo'. Nɛ bujɛwaanciɛnbu cuo' binib bà kɛ cii' tigber nɔ. 6 Nɛn saan nɛ binacɛnfɛnb baa' ki taa' bukɛlbu, ki pɔbn' wɔ, ki yuure' ki ñɛn' ki tĩ sube'.

7 Nĩ tien' ten tikur tuta, nɛ u'po kɔn' ní, ka ben nà tien'. 8 Nɛ Pier niire' wɔ ki ye: «Tɔke nni tigbɛmònt, ni kuɔre' bukpaabu bùa nɔ ya like kɛkɛ sɔ-ɔɔ?» Nɛ u ye: «Hnn, i'kɛkɛ nínɔ.» 9 Nɛ Pier tɔke' wɔ ki ye: «Be tien' sin nin a'cɛ kɛ kpaan' buñɔbu ki biike' *Yonbdaan ya Fuoñaanm-i? Liike, bà sube' a'cɛ nɔ nɛ tuo bunañɔbu nɔ. Bi li yuure a'mɔ, kí ñɛn.» 10 Nɛ u'mɔ lu' u'nun bó i ya tãan bo ki kpo'. Bina-ɛnfɛnb nɔ kɔn' ní ki laa' u kpo', nɛ bi tí yuure' u'mɔ, ki tĩ sube' u'cɛ saan. 11 Bujɛwaanciɛnbu cuo' Kristo ya taanl yaab kɛ nin binib bà kɛ cii' tigber nɔ.

Yesu ya tondb teh miyɔkm ya bont

12 *Yesu ya tondb teh miyɔkm ya bont udu ya nib ni cɛɛn. Binib bà teke' *Yesu ki jin' nɔ kɛ kɛ buñɔbu nɛ, ki taan' ki te Salomɔn ya ninbonku* ni. 13 Nitɔb ɲa kaabe' ki taakeh nin bɛ, ama udu ya nib kɛ là pèkeh bɛ nɛ. 14 Nɛ binib ligol, bijɛb nin bipiib kɛ teknh Yonbdaan ki jinh uyo kɛ ki pukndeh bi'bó. 15 *Yesu ya tondb teh miyɔkm ya bont ma nɔ, nɛ binib yuunh biwiɛnb ki là blinh tikaagbont

* 5:12 Liike 3:11.

nin igado bo isengbe, ño Pier lá gèbreh, u'jinjinku mənən lu' bi'bo la, be ní faake. ¹⁶ Linigol mə tukeh biwiənb nin binib bà isənpol ñaake be nnə, ki ñeh ní idu yà nēke Yerusalem nnə ni, ki bàareh *Yesu ya tondb saan nē bi cèreh bi'kē faakreh.

Bi cuo' Yesu ya tondb

¹⁷ Tə, bitətuərciənb ya ciənb nin binib bà kē pē u'bo ki yé Saduseyənmbē nnə laa' *Yesu ya tondb teh nnə ma nnə, nē bi taa' bi'bo iponponbe, ki jon' ¹⁸ ki cuo' bē, ki tī pēkn' udu nnə ya pēkl ni. ¹⁹ Ama ni'daali ya ñənkū, nē Yonbdaan Uwien ya tond baa' ki lá piire' lipēkl ya nagenku, ki ñen' bē, nē ki tōke' bē ki ye: ²⁰ «Li joh mən Uwien ya duku ya luo bo, kí tī ní li tōkeh binib mifuobfēnm miē ya gber kē.» ²¹ Bi tuo' u'ñəbu bó, nē kutənñesənsənkū bi kən' Uwien ya duku ya luo bo, ki wəknh binib Uwien ya gber.

Bitətuərciənb ya ciənb nin binib bà pē u'bo nnə baa' ki lá yin' *Sufmbē ya buur ya cēkl yaab bà bi liēbe' ki yih bē Israyel ya ciənb nnə kē ki taan', nē ki sən' biguguurb bē ní jo lipēkl bó kí tī taa' *Yesu ya tondb ní. ²² Bi tī baa' ni'saan ka laa' bē, nē ki liēbe' ní ki lá tōke' ki ye: ²³ «Tī tī baa' ki laa' lipēkl ya duku pi mənəmnm nē, biguguurb mə se kunagenku saan ki gu. Nin nən kē tī piire' ma, ta laa' nil uba mənən len.» ²⁴ Uwien ya duku ya guguurb ya ciənb nin bitətuərciənb cii' tigber nnə ma nnə, nē ni beke' bē *Yesu ya tondb bo cēen, kime ba bən nī tien' ma† ²⁵ Nən saan nē unil uba baa', ki tōke' bē ki ye: «Liike mən-a! Bijeb bà ni pēkn' bē nnə, bi te Uwien ya

† **5:24** Bi li fre kí lēbre ba bən nī tien' ma kí ye ba bən tigber nnə li kpaan ma mə.

duku ya luo bo ki wəknh binib Uwien ya gber.»
 26 Nɛn saan nɛ Uwien ya duku ya guguurb ya ciɛn
 nin u'nib bure' bɛ ɾí tǐ cuo *Yesu ya tondb ní. Ba
 cuo' bɛ nin ufaa, bi tuke' bɛ ɾí suo nɛ, kime bi
 fɛnge udu ya nib la yèke bɛ tɛn nɛ.

27 Bi tuke' bɛ ki tǐ baa', nɛ ki cère' bi sere' *Sufmbɛ
 ya buur ya cɛkl yaab ya nun bó, nɛ bitətuərɛiɛnb
 ya ciɛn tǎke' bɛ ki ye: 28 «Ta là wəbn' ki pien' nɛ ki
 ye ni la ji ɾí wəkn nil *Yesu ya gber-ii? Nɛ ni cère'
 ni'wəknm gbe Yerusalem ni ni'ke saan-a! Ni yíe ní
 ye uje bugben ya kuum ñɛn' tinbi nɛ-a!»

29 Nɛ Pier nin *Yesu ya tondtəb tǎke' bɛ ki ye: «Ni
 kpɛ tǐ tuo Uwien ya ñəbu bó ki cɛn' nin tǐ tuo binib
 ya ñəbu bó. 30 Ninbi nɛ kpɛ' *Yesu udəpənpən bo, ki
 ku' wə, nɛ ti'yaajɛb ya Wɛien mɛkre' wə bitɛnkpiib
 ni, 31 ki kpiɛke' wə, ki taa' wə ki kàan' u'jie bó,
 wə ɾí li yé ubɛr, kí li yé Uɲmɛnl, kí cère Israyɛl
 yaab ɾí lèbre bi'tetem ɲə Uwien ɾí fère bɛ bi'biere.
 32 Tinbi nɛ yé tigber nnə ya mənkunb, nɛ Uwien taa'
 *Mifuoñaanm mà ki de' binib bà boh wə nnə mə yé
 tu'mənkunl.»

33 *Sufmbɛ ya buur ya cɛkl yaab cii' bi len' nnə
 ma nnə, nɛ bi'benku ni ben' bi'bo ki tǐ kɛnde', nɛ bi
 yíe bɛ ɾí ku bɛ. 34 Tibuur yaab nnə ya uba fi' ki sere'
 bi'nun bó, bi yih wə Gamaliɛl. U yé *Farisiɛnmbɛ
 ya uba nɛ, ki yé *Yiko ya wənwəknl mə, ki ɲməbe
 liyel *Sufmbɛ kɛ saan. U tǎke' bɛ ki ye bɛ ɾí taa *Yesu
 ya tondb nnə kí ñɛ saali waamu. 35 Bi ñɛn' saali, nɛ
 u tǎke' tibuur ya cɛkl yaab nnə ki ye: «Israyɛl yaabɛ,
 liike mɛn ni'yul bo nin ni yíe ní tien bijɛb biɛ nà
 nə. 36 Kime uje uba nɛ là te nà laan wuəke', bi yih
 wə Teyuda. U là yih u'ba unikpɛkpiɛk nɛ, nɛ bijɛb
 kobiinan pɛ u'bo. Bi ku' wə nɛ binib bà kɛ pɛ u'bo

nnɔ yere', nɛ licekl nnɔ juore' fɛnm. ³⁷ Ujɛ nnɔ yaam gèbre', nɛ Galile ya nil uba mɔ fii' ki sure' binib bi paan' u'bo ki yebe, bi yih wɔ Sudas. Ni là yé uyo wà bi kàanh kukènku nnɔ nɛ. Bi ku' u'mɔ, nɛ binib bà kɛ pɛ u'mɔ bo nnɔ, mɔ yere'. ³⁸ Nɛn bo nɛ n tɔkeh nɛ, ji la tuuke mɛn bijɛb biɛ ya gber. Cère bɛ mɛn bɛ rí li joh. Bi lienh nà nɔ nin bi sɔnh lituonl là nɔ yé unisaal yaam nɛ la, nì li juore fɛnm nɛ. ³⁹ Ama nì yé Uwien yaam nɛ la, na rí fre kí pien bɛ. Ni kɔnh nin bɛ tijɛr la, nba la, ni lá li lɛ ni kɔnh nin Uwien nɛ.»

Gamaliel len' nnɔ ma nnɔ, nɛ bi tuo'. ⁴⁰ Bi yin' *Yesu ya tondb, bi liɛbe' ki kɔn' ní, nɛ bi ñi' bɛ, ki pien' bɛ ki ye bi la ji rí li tɔkeh nil *Yesu ya gber, nɛ ki taa' bɛ ki wiɛ'. ⁴¹ *Yesu ya tondb siere' bi'saan nin uyensɔnge, kimɛ bi bɛn nì kpɛ bɛ rí ji ifɛ *Yesu ya yel bo nɛ. ⁴² Idaan kɛ, bi tuu ki joh Uwien ya duku ya luo bo nin binib den nɛ, ki tì wɔknh binib, ki tɔkeh tigbɛmɔnmɔnt ki teh *Yesu nɛ yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo.

6

Bi gènde' jɛb bilole bɛ rí li toreh Yesu ya tondb

¹ Idɛn yà binib bà teke' *Yesu ki jin' ya cɛkl yebrɛh ki pukndeh nnɔ, nɛ *Sufmbɛ bà teke' *Yesu ki jin' ki lienh Grɛkmbɛ ya lenm nnɔ cin' ki kɔnh nin Suftɔb bà lienh bi'yaajɛlenm nnɔ* ki teh daan kɛ daan bi gbiinh tibont la, bi sundeh bi ya kpopiib bó nɛ. ² Nɛ *Yesu ya tondb piik nin bile nnɔ yin'

---

* **6:1** U ya yo binib bà là teknh *Yesu ki jiinh nnɔ, biyɛbnb là yé *Sufmbɛ nɛ. Bi'ni biba là lienh Grɛkmbɛ ya lenm nɛ, ki pɛ Grɛkmbɛ ya tentienm bo. Bitɔb lienh bi'yaajɛlenm, ki pɛ bi'yaajɛtentienm bo. Bɛn nɛ là yebe.

binib bà kε teke' *Yesu ki jin' nnò ki taan', nε ki tōke' bε ki ye: «Na mən tí juore tijier ya gbiirm bo kí dàan Uwien ya gber ya tōkm. ³ Nεn bo, ti'yaabε, gènde mən ni'ni jεb bilole bà *Uwien ya Fuoñaanm te bi'bo, bi ηmōbe miyεnfuom, ki yé binimànb binib ya nun bó, ηó tí cère bε í li sōnh li ya tuonl. ⁴ Tinbi *Yesu ya tondb wən, tí li m̀ndeh ki k̀areh nε, kí li tōkeh binib Uwien ya gber.»

⁵ *Yesu ya tondb len' nà nnò ηmaake' binib nnò kε, nε bi gènde' Etienn, u teke' *Yesu ki jin' m̀nm̀nm, *Mifuoñaanm te u'bo. Bi gènde' Filip nin Prokər nin Nikanər nin Timən nin Pamena nin Antiyók ya Nikola, u yé Sufkpenkpend. ⁶ Bi taa' jεb bilole nnò ki wuən' *Yesu ya tondb, bi taa' bi'nuò ki paan' bi'bo nε ki k̀are' ki de' bε.

⁷ Uwien ya gber yereh ni'kε saan, nε binib teknh *Yesu ki jinh ki yεbreh ki pukndeh Yerusalem ni. Bitātuarkaab ligol m̀ tuo' ki teke' *Yesu ki jin'.

Bi cuo' Etienn

⁸ Uwien juoke' Etienn ki gbien', ki de' ẁ mituəm ki gbien', ki cère' u teh miyók m ya bont udu ya nib ni. ⁹ *Sufmbε bà te litaanl ya duku k̀a bi yih k̀u bà ηa ji yé yonbe ya taanl ya duku nnò, ya biba nin Sirenn ya du nin Aleksandri ya du nin Silisi ya du nin Asi ya tinfenm yaab kε taan' ki findeh nin Etienn. ¹⁰ Ama ba fre' ki faake' nin ẁ, kimε u lienh nin *Mifuoñaanm de' ẁ miyεnfuom mà nnò nε. ¹¹ Nεn saan nε bi de' bijεb biba ilike bε í nεn u'bo kí ye bi cií' u suke' Moyis nin Uwien. ¹² Bi len' nnò ma nnò nε udu ya nib nin bi'ciεnb nin *Yiko ya ẁnẁknb kpre', nε ki bere' ki tí cuo' Etienn, ki taa' ẁ ki jon' *Sufmbε ya buur ya cεkl yaab saan, ¹³ nε

ki tuke' bitonnendɛnb ní bi lá len' ki ye: «Uyo kɛ uje wuɔ sukreh Uwien ya duku nɛ, ki saah Moyis ya yiko. ¹⁴ Kimɛ ti cii' u len' ki ye Nasarɛt ya *Yesu li we Uwien ya duku kuu, kí lèbre mitetem mà Moyis là wɔkn' tɛ mɛ̀ nnɔ.» ¹⁵ Nɛ tibuur ya cɛkl yaab nnɔ kɛ caan' Etienn bo inun ki laa' u'nun bó te tɛn Uwien ya tond ya nun bó.

7

Etienn len' ki jin' Sufmbɛ ya buur ya cɛkl yaab

¹ Nɛn saan nɛ bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn niire' Etienn ki ye: «Bi len' ma nɔ, tù te-ee?» ² Nɛ Etienn jiin' ki ye: «N'baambɛ nin n'ninjiɛbɛ, li cengeh mɛn. Uyo wà ti'yaajɛ *Abraham laan là kɔ Mesopotami ya du ni, ka laan jon' ki tì kɔn' Haraan ya du ni nnɔ, nɛ Uwien wà ñmɔbe ukpieke puɔ' u'saan, ³ ki tɔke' wɔ ki ye: «Nɛ a'du ni nin a'yaab ni, kí jo n li wuɔn ñɛ udu wà nnɔ ni.» ⁴ Nɛn saan nɛ u fii' Kalde yaab ya du ni, ki tì kɔn' Haraan ya du ni. U te wun ni nɛ haali u'baa tì kpo', nɛ Uwien cère' u baa' ki kɔn' udu wà ni kɔ u'ni fɛnfennɔ nɔ. ⁵ Uwien ña de' wɔ tink kiba udu wuu ni, wa de' wɔ tink kí kɛ nin kutɛpɛnku ya pɛn mɔnɔn, ama u pùon' ki ye u li taa udu wuu kí de wɔn nin u'yaabii nɛ, wù rí li yé bi'yu uyo kɛ. Uyo wà Uwien pùon' lipuonl liɛ nnɔ, ki laa' *Abraham ña laan ñmɔbe buk. ⁶ Nɛ Uwien tɔke' wɔ ki ye: «A'yaabii lá li tien bicɛnb udutɔ ni, nɛ u'nib rí taa bɛ kí tien iyonbe, kí jènde bɛ ibin kobiinan. ⁷ Ama min Uwien nɛ li dɛre bi li yé udu wà ya nib ya yonbe nnɔ ya tub. Ni ya puoli bó nɛ a'yaabii li ñɛ udu nnɔ ni, kí baa kí lá li pukeh nni niɛ saan.» ⁸ Nɛ Uwien cuo' nin *Abraham kujɔtieku

ki tòke' wò ki ye upunjie ne yé kudíeku kùà wòngèh bi'jòtieku nnò. Nèn bo ne *Abraham maa' *Isaak, ne ki jie' u'punl wienniin daali. *Isaak mò maa' Sakòb, ki mò jie' u'punl. Sakòk mò tien' nnò u'bijieɓ. Bèn ne yé ti'yaajeb piik nin bile nnò.

⁹ «Ti'yaajeb nnò taa' iponponbe bi'waake Yosef bo, ne ki kuɔre' wò binib bo wò ní tĩ ní li yé uyonb Esipt bó. Ama Uwien là te nin wò, ¹⁰ ne ki ñen' wò u'jend ke ni, ki juoke' wò, ki de' wò miyenfuom, ki cère' Esipt ya bɛrcien Farahòn yíe u'gber; ne ki taa' wò ki tien' udu nnò nin u'den ke ya cien. ¹¹ Tò, mikònm miba ya bol lu' Esipt nin Kanaan ya du ni ní'ke saan. Ní là yé micɛɛkciɛnm ne binib bo. Ti'yaajeb ña ji là ñmòbe bi li ji bà. ¹² Sakòb cií' tijier te Esipt ní, ne u cère' u'bijieɓ jon' miba ki tĩ de'. ¹³ Bi jon' nle ma nnò, ne Yosef cère' u'ninjieɓ bende' wò, ne Farahòn mò bende' Yosef ya bol si là. ¹⁴ Nèn saan ne Yosef sòn' bɛ ní tĩ taa u'baa Sakòb nin u'den yaab ke ní Esipt ní. Bi là te binib pilole nin biɔun ne. ¹⁵ Sakòb nin u'den yaab ke jon' ki tĩ kò Esipt ní, ne u tĩ kpo'. Ní tete ne u'bijieɓ, ti'yaajeb mò tĩ kpo', ¹⁶ ne bi taa' bɛ ki tĩ sube' ufele uba ní Sikem ya du ni. *Abraham ne là taa' ilike ki de' ufele nnò Sikem ní, Hemər yaab saan.

¹⁷ «Uyo wà Uwien li tien u là pùon' lipuonl là ki de' *Abraham nnò nekn' ní. U ya yo ne ti'bol ya nib pòre' ki yebre' Esipt ní, ¹⁸ ki tĩ baa' uyo wà ubertò teke' libel Esipt ní. Wòn ña tu' Yosef. ¹⁹ U là lere' ti'bol ya nib, ki jènde' ti'yaajeb, ki wòbn' bɛ bɛ ní taa bi'cɛnfɛndmu kí tĩ wiɛ mù ní kpo. ²⁰ U ya yo ne bi maa' Moyis, u là yé kibuk kà mòn Uwien ya nun bó ne. Bi wube' kè ki'baa den inmaale ita ne. ²¹ Bi taa' kè ki tĩ wiɛ' uyo wà nnò, ne Farahòn ya bisɛ leke'

ki'bo, ki yuure' kè, ki wube' kè ten u'tiema buk. ²² Bi wàkn' Moyis Esipt yaab ya yɛnfuom kɛ. U là yé unil wà ñmɔbe mituɔm u'lenm ni nin u'tuon ni nɛ.

²³ «Tɔ, uyo wà u laa' ibin pinan nnɔ, nɛ u taa' iyɛnmaale ki jon' wɔ ní tì fuonde u'yaab Israyel yaab. ²⁴ U tì baa' ki laa' Esipt ya nil uba ñmɔbe Israyel yɔ uba ki jèndeh, nɛ u teke' Israyel yɔ bo, ki ñi' ki ku' Esipt yɔ nnɔ. ²⁵ U tien' nnɔ ki maaleh ki teh u'yaab li bɛnde kí ye Uwien li cère wɔn nɛ ní ñɛn bɛ bi'ɛnnɛndb ya nuɔ ni, ama ba bɛnde'. ²⁶ Kutaaku faa' sɔ u laa' Israyel yaab bile kɔnh. U yíe wɔ ní paa bɛ, nɛ ki tɔke' bɛ ki ye: «Ni'ninjɛl nɛ, bɛ tien' ni ñmɔbe tɔb ki jèndeh?» ²⁷ Ama wà ñmɔbe u'tɔ ki jèndeh nnɔ pɛ' Moyis ki jɛnde', ki tɔke' wɔ ki ye: «Ñmɛ nɛ kàan' ñɛ ti'ber ñɔ a li buh tɛ tibuuri? ²⁸ A yíe á ku nni ten a wun ku' Esipt yɔ ma nnɔ nɛ-al.» ²⁹ U len' nnɔ ma nnɔ nɛ Moyis sɛn' ki jon' Madiyan ya du ni, ki tì kɔ, nɛ ki maa' mubujɛbumu mule ni'bó.

³⁰ «Ibin pinan gèbre', nɛ Uwien ya tond uba baa' Moyis saan kupɛpelku ni, Sinayi ya juɔl saan, ki te kufɛtuku kuba ni kù teknh umu ka wih. ³¹ Moyis laa' nè ma nnɔ, nɛ nì cuo' wɔ miyɔkm. Uyo wà u nɛkndeh wɔ ní liike nnɔ, nɛ ki cii' Yonbdaan len' ki ye: ³² «Min nɛ yé a'yaajɛb ya Wien, ki yé *Abraham nin *Isaak nin Sakɔb ya Wien.» Bujɛwaanbu cuo' Moyis, u'gbɛnɛnt ñɔh, nɛ wa ji kaabe' ki liike'. ³³ Nɛn saan nɛ Yonbdaan tɔke' wɔ ki ye: «Cɛkre a'tacaan, kime a se nà saan nɔ n te ni'saan nɛ. ³⁴ Imɔn, n laa' n'nib Israyel yaab ya cɛcɛkm kpɛ ma bo Esipt ni, ki cii' bi'kpiɛnde bó, nɛ ki jiiɛ' ní ní ñmɛn bɛ. Fɛnfɛnnɔ li joh, n sɔn' ñɛ Esipt bó, á tì ñɛn bɛ len nɛ.»

35 «Moyis wà Israyel yaab là yìe' wə, ki təkə' ki ye ημε kàan' wə uber wə ní li buh bε tibuur nnə, Uwien tien' wən nε uber nin Uηmienl, ki sən' wə, ki cère' u'tond wà là baa' u'saan kufetuku kuba ni nnə toreh wə. 36 Wən nε ñen' bε Esipt ni. U tien' miyək m ya bont udu nnə ni nin miñunciεnmónmónm saan nin kupenpelku ni ibin pinan. 37 Wən Moyis nε təkə' Israyel yaab ki ye: «Uwien li cère ni'ni uba ní ñε uñəbonsəknl ni'bo tən min.» 38 Israyel yaab là taan' kupenpelku ni uyo wà nnə, wən nε là te ti'yaajeb nin Uwien ya tond wà lienh nin wə nnə ya siik ni. Utond nnə là təkə' wə tigber tà dienh limiel Sinayi ya juəl bo wə ní lá təkə te nε. 39 Nin nen ke ti'yaajeb ηa tuo' ki bon' wə. Bi yìe' u'ñəbu bó, nε ki yìe bε ní liebe Esipt ni, 40 nε ki təkə' Arən ki ye: «Mε te ibule yí ní li le te usen, kimε Moyis wà ñen' te Esipt ni nnə, ta bεn nà tu' wə.» 41 U ya yo nε bi mən' ubul uba u naan kinabuk, ki tùəre' lituərl ki de' wə, nε ki jele' kunacenku ki pokn' bi mən' ubul wà nnə bo ki gbien'. 42 Nεn nε cère' Uwien búle' bε ibuən, ki sɛln' bε bi pukeh tiwenwent tà te kutaaku bo nnə, tən *Uwien ya ñəbonsəknb kele' ma *Uwien ya gbənkun ni. Bi kele' ki ye:

«Israyel yaabε, ni là kòre' tiwεnt ki tien' ituəre yà nin ni tien' ituərtə yà kupenpelku ni ibin pinan nnə,

ni là tien' ki de' min nε-εε?

43 Na là tien' ki de' min,

ama ni là yuure' ubul Molok ya ninbonl nε ki tuke', ki yuure' ubul wà naan liηmaabil bi yih wə Erefann nnə mə.

Ni là mən' ibule nnə ki ye ni li gbaandeh ki pukeh yin nε.

Nεn bo nε n li cère bε ní cuo nε tiyonbt

kí jon nà bó fòke ki cɛn' nin *Babilonn.›

⁴⁴ «Ti'yaajɛb là te kupenpelku ni ma nnɔ bi là ηmɔbe bɛn nin Uwien cendeh lininbonl là ni nɛ. Kujɔtieku ya gbɔnku mɔ là te lɛn ni nɛ. Uwien nɛ là tɔke' Moyis ki ye wɔ rí tien lininbonl nnɔ. Nɛ Moyis tien' lè Uwien wuɔn' wɔ ki ye lè rí li naan ma bo nnɔ. ⁴⁵ Ti'yaajɛb là taa' lininbonl nnɔ ki de' bi'yaabii. Nɛ bi teke' lè ki ηuuke ki tĩ baa' uyo wà Sosuwe yé bi'sɛnlierl nnɔ. Bɛn nin Sosuwe là joh bɛ rí tĩ teke udu wà, bɛn bo Uwien là ηɔre' inibol u'ni nnɔ ma nnɔ, bi là tuke lè nɛ. Lininbonl nnɔ là te nɛn saan nɛ, ki tĩ baa' ubɛr *Dafid ya yo. ⁴⁶ Uwien ya yɛnm sɔnge *Dafid bo, nɛ *Dafid miɛ' wɔ usɛn wɔ rí mɛ kuduku ki de' wɔn Uwien wà yé u'yaaje Sakɔb ya Wien nnɔ*. ⁴⁷ U'bijɛ Salomɔn nɛ mɛn' Uwien kuduku.

⁴⁸ «Ama Uwien wà ηa ηmɔbe Nacentɔ ηa kɔh nib mɛn' tidur tà ni tɛn *Uwien ya ñɔbonsɔknl là len' ma ki ye Uwien ye:

⁴⁹ «Kutaaku nɛ yé n'berbiek,
kitink yé n'taan taanh nà bo nɛ,
ni li mɛ bɛ ya dubol nɛ kí de nni,
ηɔ rí li kɔh ku'ni ki fuoreh?

⁵⁰ Na yé min nɛ ñɛn' tibont kɛ-ɛɛ?» »

⁵¹ Etienn tí len' ki ye: «Ni'yul faa, nɛ ni'fɛl bo te tɛn binib bà ηa pɛ Wien bo, ka cengeh u'gbɛr, ki yĩenh *Mifuoñaanm uyo kɛ. Ni te tɛn ni'yaajɛb nɛ.

⁵² Ni'yaajɛb là jènde' *Uwien ya ñɔbonsɔknb kɛ, ki ku' binib bà tɔkeh ki teh Uwien ya Gbɛmɔndaan li baa ní nnɔ. Fɛnfɛnnɔ, u baa' ní, nɛ ni kuɔre' wɔ, ki

---

* **7:46** Bi kpɛ' ki kele' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni, ní kele' ki ye kí mɛ kuduku kí de Sakɔb nɛ.

ku' wɔ. ⁵³ Uwien là sɔn' u'tondb bi lá de' ninbi nɛ u'yiko, nɛ na bon' wɔ.»

Bi yèke' Etienn iten ki ku' wɔ

⁵⁴ Etienn len' nnɔ ma nnɔ nɛ bi'benku ni ben' ki tĩ kɛnde', nɛ bi gbienh u'bo inɔbii. ⁵⁵ Ama *Mifuoñaanm te Etienn bo ma nnɔ, nɛ u yaare' ki liike' kutaaku bo, ki laa' Uwien ya wenwenku windeh, ki laa' *Yesu se Uwien ya jie bó. ⁵⁶ Nɛ u ye: «Liike mɛn, n laa' kutaaku ye, nɛ ki laa' Unil ya Bijɛ† se Uwien ya jie bó.»

⁵⁷ U len' nnɔ ma nnɔ nɛ bi wuure' ufaa bo, ki pipi' bi'tub, nɛ ki taan' ki bere' ki tĩ cuo' wɔ, ⁵⁸ ki ñɛn' wɔ udu nnɔ ni, bɛ ní tĩ yèke wɔ iten kí ku wɔ, nɛ ki gore' bi'liercenciɛn ki ble' ki guun' unacenzaan uba bi yih wɔ Sɔl. ⁵⁹ Bi yèkreh wɔ iten uyo wà nnɔ, nɛ u kàareh ki teh: «Yonbdaan Yesu, teke n'naank.» ⁶⁰ Nɛ ki gbaan', ki wuure' ufaa bo ki ye: «Yonbdaan, la tɔnge bi'biere yii nɔ.» U len' nnɔ ki gben', nɛ ki kpo'.

8

¹ Sɔl mɔ se bà ku' Etienn nnɔ ya ciɛk bó nɛ.

Sɔl jèndeh Kristo ya taanl yaab

Kí ñɛ nɛn daali nɛ bi cin' ki jèndeh *Kristo ya taanl yaab bà te Yerusalem ni nnɔ ki gbiekeh. Nɛn bo nɛ bi'ke yere', ki jon' Sude nin Samari ya tinfɛnm ni. *Yesu ya tondb baba nɛ ji là s'ien' Yerusalem ni. ² Binib bà pɛ Uwien bo mɔnmɔnm nnɔ nɛ sube' Etienn, ki muɔ' u'kuum ki gbien'. ³ Sɔl wɔn là ñikndeh wɔ ní bere *Kristo ya taanl nɛ. U joh iden nɛ kí tĩ coh bijɛb nin bipiib ufaa bo kí tĩ pɛkndeh.

† **7:56** Bi liɛbe' ki yih Yesu nɛ Unil ya Bijɛ.

Filip tɔkeh Uwien ya gbemɔnmɔnt Samari ni

⁴*Kristo ya taanl yaab yere' ma nnɔ, nɛ ki cuonh ni'kɛ saan ki tɔkeh binib u'gbemɔnmɔnt. ⁵ Filip jon' Samari ya tinfɛnm ya du uba ni ki tɪ tɔkeh binib Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo ya gɛr. ⁶ Udu nnɔ ya nib cengeh Filip bó, ki lenh u teh miyɔkm ya bont tà nnɔ mɔ, nɛn nɛ cɛrɛ' bi pɛ u'gɛr bo mɔnmɔnm. ⁷ Isɛnpol ɲaake binib bi yɛbe nɛ u ɲuɔh yɛ bi'saan, i siereh ki wuureh ufaa bo. U cɛrɛh iwɔb nin idien mɔ faakreh ki yɛbe. ⁸ Nɛn bo nɛ udu nnɔ ya nib ya yɛnm sɔnge' ki gbien'.

⁹ Ujɛ uba mɔ là te udu nnɔ ni, bi yih wɔ Simɔn, u teh inɔke nɪ coh Samari ya tinfɛnm ya nib miyɔkm. U là yih uba unikpɛkpiɛk nɛ. ¹⁰ Nɛ binib kɛ tuo' u'ɲɔbu bó, ka tuuke wà yé wà, ki lienh u'bo ki teh: «Uwien ya tuɔm nɛ kpɛnde' unil wuɔ. Bi yih nɛn nɛ mitɔciɛnm.» ¹¹ Bi tuonh u'ɲɔbu bó, kimɛ u ɲɛn' uyo nɛ ki teh inɔke nɪ coh bɛ miyɔkm. ¹² Ama Filip baa' ki lá tɔke' bɛ Uwien ya bɛl ya gbemɔnmɔnt, ki liɛbe' ki tɔke' bɛ *Yesu Kristo yé udaan wà, bi teke' ki jin' nɛ u sii' bijɛb nin bipiib kɛ Uwien ya ɲunm. ¹³ Simɔn, uɲɔkdaan nnɔ mɔnɔn teke' ki jin', nɛ Filip sii' u'mɔ Uwien ya ɲunm. Wa ji siereh Filip saan, ki lenh u teh miyɔkciɛnm ya bont, nɛ nɪ coh wɔ miyɔkm cɛɛn. ¹⁴ *Yesu ya tondb bà te Yerusalem ni nnɔ cii' Samari ya tinfɛnm ya nib mɔ teke' Uwien ya gɛr ki jin', nɛ bi sɔn' Pier nin San ni'bó. ¹⁵ Bi tɪ baa', nɛ ki kàare' ki de' Samari ya nib bà teke' ki jin' nnɔ, ɲɔ Uwien ɲi de bɛ *Mifuoɲaanm. ¹⁶ Kimɛ *Mifuoɲaanm ɲa laan là jiiɛ' ní bi'ni uba mɔnɔn bo. Bi là sii' bɛ Uwien ya ɲunm baba nɛ, Yonbdaan *Yesu ya yel bo. ¹⁷ Nɛn saan nɛ Pier nin San taa' bi'nuɔ ki paan' bi'bo, ki kàare' ki de' bɛ,

nε *Mifuoñaanm jiiire' ní bi'bo. ¹⁸ Simōn uñakdaan nnō, laa' *Yesu ya tondb taa' bi'nuō ki paan' binib bo, *Mifuoñaanm jiiire' ní bi'bo ma nnō, nε u ye u li de bε ilike, ¹⁹ bε ní de wō mituōm nnō, ηō u'mō taa' u'nuō ki paan' unil wà bo la, *Mifuoñaanm ní jiiire ní udaan bo. ²⁰ Nε Pier tōke' wō ki ye: «Sin nin a'like kε ní juore fεnm, kimε a maale' ki ye a li fre kí taa ilike kí dε Uwien ya paabu nε. ²¹ A'niba ηa li te tigber tuu ni, kimε a'yεnmaale ηa cuube Uwien ya nun bó. ²² Lèbre a'tetem, kí wiε a'biεrm miε nō, kí kàare Yonbdaan, nba la, u li fère ηε a'yεnmaalbiere yii nō. ²³ Kimε n laa' a ηmōbe iponponbe ki gbien', nε ibiεre lùo ηε in̄mi yaam.» ²⁴ Nε Simōn uñakdaan nnō, tōke' Pier nin San ki ye: «Ni bugbεn kàare mεn Yonbdaan kí de nni, ηō ni len' nà nō niba la tu nni.» ²⁵ Pier nin San kun' Yonbdaan bo im̄n, ki tōke' binib u'gber ki t̄i gben' nε ki liεbeh Yerusalem. Bi joh ma nnō nε ki tōkeh tigbεm̄nm̄nt Samari ya tinfεnm ya du yà yebe ni.

Etiyopi ya keracicien uba teke' Yesu ki jin'

²⁶ Lidaali liba nε Yonbdaan ya tond uba tōke' Filip ki ye: «Fii, kí taa unōgen bó, kí t̄i kp̄ien usen wà ñεh Yerusalem ki joh Gasa ya du bó nnō. Nib ηa ji kp̄iendeh usen bugbεn.» ²⁷ Filip fii' ki bure'. U joh ma nnō nε ki laa' ujeřàarke uba, u yé Etiyopi ya keracicien uba nε. Wōn nε likeh Etiyopi ya piiber Kandasi ya faal kε. U là baa' Yerusalem ni ki puke' Uwien nε. ²⁸ U liεbe' ki kunh ki kaa kutenlolku ni, nε ki kàanh *Uwien ya ñōbonsōknl Esayi là kele' kugbōnku kùa nnō. ²⁹ Nε Mifuoñaanm tōke' Filip ki ye: «Cuon kí nekn kutenlolku kuu nō.» ³⁰ Filip s̄en' ki nekn' kù, nε ki cii' u kàanh *Uwien ya

ñòbonsòknl Esayi là kele' kugbònkù kùà nnò. Nε Filip niire' wò ki ye: «A kàanh kugbònkù kùà nò, a ciìh ku'tingi-ii?» ³¹ Nε u ye: «Nil ña wuòn' nni ku'tingi la, n li tien mila kí ciì?» Nε ki tòke' Filip ki ye wò ní kò ní kí kèle u'saan. ³² U kàanh *Uwien ya gbònkù ni nà saan nnò, nì kele' ki ye: «Bi tuke wò tèn bi tuke upe nε ki joh bε ní tì kòre. U te tèn bi gureh kipebuk ya kobr nε ka muòh. Nnò nε u'mò ña len' tuba.

³³ Bi yuòn' wò, nε ki mun' wò imàn, ñmε ji li len u'yaabii bó?

Kimε bi gben' u'miél uñendun wuu ni ñò.»

³⁴ Nε uje nnò tòke' Filip ki ye: «N faare' ñε nε, laan tòke nni, *Uwien ya ñòbonsòknl nnò len' ñmε ya gber nε? Wòn bugben ya gber nε bii u len' uba yaar nε?» ³⁵ Nεn saan nε Filip ñi' mikelm nnò bo ki tòke' wò *Yesu ya gbemòmònt. ³⁶ Bi jojoh ki tì baa' libùol liba miñunm te ni'saan, nε uje nnò tòke' Filip ki ye: «Liike-a, miñunm sò-a! A li tuo kí sii nni Uwien ya ñunm-ii?» ³⁷ [Nε Filip ye: «A teke' *Yesu ki jin' mòmòmòm la, usen te.» Nε u ye: «N teke' ki jin' ki ye *Yesu Kristo yé Uwien ya Bijε nε.»]* ³⁸ Nεn saan nε u cère' bi sien' kutenlolku nnò, nε wòn nin Filip ke bile jiiire', ki kòn' miñunm ni, nε Filip sii' wò Uwien ya ñunm. ³⁹ Bi ñen' miñunm ni uyo wà nnò, nε Yonbdaan ya Fuoñaanm taa' Filip ki bure'. Uje nnò ña ji laa' wò nε ki lièbe' ki kòn' u'tenlolku ni, ki joh nin uyensonge. ⁴⁰ Filip wòn, bi tì laa' wò Asot ya du ni nε. U ñeh idu yà ke ni nnò, u tòkeh binib tìgbemòmòmònt nε, ki tì baa' Sesare ya du ni.

* **8:37** Bi kpìe' ki kele' tìgbònt tà nnò ya tuba ni migbiirm 37 ña te tu'ni.

9

Səl pekre' ki paan' Yesu bo

¹ U ya yo ki laa' Səl laan biε ki ηmabe limutuol binib bà teke' Yonbdaan ki jin' nnə bo nε, ki nuunh wə ní ku bε. U jon' bitətuərɕiɛnb ya ciɛn saan, ² wə ní keke kugbɔnku kí de wə usɛn wə ní jo *Sufmbε ya táan ya dur tà te Damas ya du ni nnə. U tí laa' ní' b́o binib bà pε *Yesu ya sɛn bo, ní yé bijɛb bii bipiib la, wə ní cuo bε kí l̀le, kí taa bε ní Yerusalem ní.

³ Səl joh ki tí nεke Damas ya du ma nnə, nε kuwenwenku kuba ñɛn' paaki bó ní i ya táan bo, ki wende' ki yile' u'bo. ⁴ U lu' tingi ni, nε ki cii' uniεke uba bó u teh: «Səl, Səl, bε tien' a j̀ndeh nni?» ⁵ Nε Səl niire' ki ye: «Yonbdaan, a yé u lε daan nε?» Nε u t́ke' wə ki ye: «Min *Yesu nε, a j̀ndeh min nε. ⁶ Ama fii, kí kə udu ni, bi li t́ke ηε a li tien ma bo.» ⁷ Səl nin bijɛb bà t́ke nnə jeke ki se, ka ji li fre kí len, kimε bi cii' uniεke bó nε, ama ba laa' wà lienh. ⁸ Səl fii', u'nunbii kε, ama wa ji lenh. Nε bi cuo' u'nuə, ki d̀ere' wə ki kɔn' Damas ya du ni. ⁹ U tien' iwien ita ka lenh, ka jinh, ka ñuh mə.

¹⁰ Tə, unil uba là te Damas ya du ni, ki teke' Yonbdaan ki jin', bi yih wə Ananiyas. Yonbdaan yin' wə tidεknt yaam ki ye: «Ananiyas.» Nε u ye: «Min sə, Yonbdaan.» ¹¹ Nε Yonbdaan t́ke' wə ki ye: «Fii, kí tí kp̄ien usɛn wà bi yih wù usɛn wà cuube nnə, kí li joh Sudas den, kí tí niire uje uba bó, u te ki káareh, bi yih wə Səl. U yé Tars ya du ya nil nε. ¹² U laa' uje uba tidεknt yaam, bi yih wə Ananiyas, u kɔn' ní u'saan, ki lá taa' u'nuə ki paan' u'bo, wə ní likre.» ¹³ Nε Ananiyas jiin' ki ye: «Yonbdaan, n cii' binib len' uje bugbɛn ya gbɛr kí yebe. Bi ye u j̀nde'

a'nib ki gbien' Yerusalem ni. ¹⁴ Bitòtuòrcienb de' wò usen u baa' niε saan mò wò ní cuo binib bà taakeh a'yel bo nnò nε.» ¹⁵ Nin nen ke Yonbdaan tòke' wò ki ye: «Li joh u'saan, kimε min nε gènde' wò, wò ní cère bà ña yé Israyel yaab nin bi'berb nin Israyel yaab ní bende n yé udaan wà. ¹⁶ Min bugben nε li wuòn wò u li ji ijend yà ke n'yel bo.» ¹⁷ Nen saan nε Ananias fii' ki jon' Sudas den, ki tì kòn' Sòl saan, ki taa' u'nuò ki paan' u'bo, nε ki ye: «N'ninje Sòl, Yonbdaan *Yesu wà cère' a laa' wò usen ni, uyo wà a we ní nnò nε sòn' nni ní, ní baa kí cère á likre, kí cère *Mifuoñaanm ní jiire ní a'bo.» ¹⁸ Nε nibonn niba ñen' Sòl ya nun ni i ya tãan bo ki lu' ki naan tijenpòkr. U ya yo nε u likre', ki fii', bi sli' wò Uwien ya ñunm, ¹⁹ nε u jin' tijier ki laa' mituòm.

Sòl kpaande' Uwien ya gber Damas ya du ni

Sòl tien' Damas ya du ni iwenkàankε binib bà teke' Yonbdaan ki jin' nnò saan. ²⁰ Nε ki cin' i ya tãan bo ki kòh *Sufmbε ya tãan ya dur ni, ki tòkeh binib ki teh *Yesu yé Uwien ya Bijε nε. ²¹ Miyòkm cuo' binib bà ke ciuh u tòkeh tigber tà nnò, nε bi niireh tób ki teh: «Bo, na yé wòn nε là jèndeh binib bà taakeh *Yesu ya yel bo Yerusalem ni nnò-òò? Wa baa' wò ní lá cuo bà mò te niε saan nò nε, kí lòle bε, kí taa bε kí jo Yerusalem, kí tì ñukn bitòtuòrcienb-ii?» ²² Sòl wòn tùòreh ki faakreh nε, ki lienh ki jinh *Sufmbε bà te Damas ya du ni nnò, ki wòngheh bε ki teh *Yesu mònbe ki yé Uwien ya Nigendkε Kristo nε.

²³ Iwien yà yebe gèbre', nε *Sufmbε nnò gbiere' ki kpaan' bε ní ku Sòl. ²⁴ Idaan ke, ñonku nin wien ni, bi ke ki gu udu nnò ya guon ya nañuòn nε, Sòl lá ñen' ní la, bε ní ku wò. Nε u ciuh bi kpaan' u'bo iyε

ma bo. ²⁵ Nε kuñonku kuba, wɔn nin binib bà te nnɔ yuure' wɔ kukɛndɛncɛnciɛnku kuba ni, ki ñɛn' liguonl.

Sɔl liɛbe' Yerusalem bó

²⁶ Nε Sɔl bure' ki tĩ baa' Yerusalem, ki yíe wɔ rí taan nin binib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ; nε bi'kε fɛnge' wɔ, ka teke' ki jin' ki ye u'mɔ ji yé unil wà teke' *Yesu ki jin' nε. ²⁷ Nɛn saan nε Banabas taa' wɔ ki jon' *Yesu ya tondb saan, ki tĩ tɔke' bε Sɔl là laa' Yonbdaan usɛn ni ma bo nin Yonbdaan len' nin wɔ ma bo nin u laa' lifɛl ki tɔke' binib *Yesu ya gbɛr Damas ya du ni ma bo. ²⁸ Banabas tɔke' bε ma nnɔ nε bi tuo' ki cère' Sɔl nin bɛn te. U tɔkeh nin bε ki cuonh Yerusalem ni ni'kε saan, ki tɔkeh binib Yonbdaan ya gbɛr nin lifɛl. ²⁹ U là tɔke' *Sufmbε bà lienh Grɛkmbε ya lenm nnɔ mɔ tigbɛr nnɔ, nε bi finde' nin wɔ, ki nuunh bε rí ku wɔ. ³⁰ Binib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ cii' bi nuunh bε rí ku Sɔl ma nnɔ, nε bi taa' wɔ ki jon' Sesare ya du ni, ki cère' u bure' Tars ya du bó. ³¹ *Kristo ya taanl yaab bà te Sude ya tinfɛnm ni nin Galile ya tinfɛnm ni nin Samari ya tinfɛnm ni nnɔ kε là te uyɛnduɔn ni nε, ki faakreh mitekjim ni, ki boh Yonbdaan bi'fuobm ni nε, *Mifuoñaanm saakreh bi'gbɛnɛnt ki cèreh bi yɛbreh ki pukndeh.

Piɛr cère' Ene faake'

³² Tɔ, Piɛr joh ni'kε saan ma nnɔ, nε ki jon' Lida ya du ya nib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ mɔ saan. ³³ U laa' uje uba ni'saan u'gbɛnɛnt faan' bi yih wɔ Ene. U dɔ kukaagbɔnku bo haali ibin iniin ka freh ki fih. ³⁴ Nɛn saan nε Piɛr tɔke' wɔ ki ye: «Ene, *Yesu Kristo de' nɛ laanfɛ nɔ. Fii, kí gbɔgbɔbe a'kaagbɔnku.» Nε

u pək ki fii' i ya tàan bo. ³⁵ Binib bà kɛ te Lida ya du ni nin Sarənn ya du ni nnə laa' wə, nɛ ki lèbre' bi'tetem, ki paan' Yonbdaan ya sɛn bo.

Piɛr cère' upii uba mɛkre' Yope ya du ni

³⁶ Upii uba là te Yope ya du ni ki teke' *Yesu ki jin', bi yih wə Tabita, ki liebe' ki yih u'yel bugbɛn Grɛkmbɛ ya lenm ni ki teh Dorkas, ni'tingi si: «upieɛɛl». U là sɔnh itùonmɔnmɔn ì yebe, nɛ ki punh bijiinb mipum. ³⁷ Uwien uba sɔ u lá bunge', ki kpo'. Bi sii' wə, nɛ ki taa' wə ki tì ble' lidutɔtuɔl ya duku kuba ni paaki. ³⁸ Yope ya du ya nib bà teke' *Yesu ki jin' nnə cii' Piɛr te Lida ya du ni. Idu nnə ɲa fəke nin i'tə ma nnə, nɛ bi sɔn' bijɛb bile, bɛ rí tì yin Piɛr wə rí ñikn kí baa bi'saan tonm. ³⁹ Bi tì baa' ki təkɛ' Piɛr nɛ u fii' ki paan' bi'bo ki bure'. U tì baa' ni'saan, nɛ bi taa' wə ki don' paaki ya duku nnə ni. Bikpopiib bà kɛ taan' ni'saan nnə te Piɛr ya nun bó ki muəh, ki wəngɛh wə tikpɛlcɛr tà Dorkas là ñɛle' tù uyo wà u là fuobe nnə. ⁴⁰ Piɛr ɲərə' bi'kɛ ki ñɛn', nɛ ki gbaan', ki kàare', ki pekɛr' utɛnkpii nnə bó ki len' ki ye: «Tabita, fii.» Nɛ u likɛr', ki laa' Piɛr, nɛ ki fii' ki kɛle'. ⁴¹ Piɛr cuo' u'nuə ki fin' wə, nɛ ki yin' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnə nin bikpopiib nnə, ki taa' wə ki wuə'n' bɛ u fuobe. ⁴² Binib bà kɛ te Yope ya du ni nnə cii' tigbɛr nnə. Nɛn bo nɛ binib teke' Yonbdaan ki jin' ki yebe. ⁴³ Piɛr tien' Yope ya du ni ki wuəke'. U là te uje u'ba den nɛ, bi yih wə Simən u yé ugbɔnɛbl.

10

Kərɲɛyi laa' Yonbdaan ya tond uba tidɛknt yaam

¹ Ujε uba là te Sesare ya du ni, bi yih wə Kørneyi. U yé Sojambε kobk ya cien nε. Bi yih Sojacεkl nnə «Itali ya Sojambε nε.» ² Kørneyi nin u'den yaab kε pε Uwien bo mənəmnm nε, ki boh wə. U punh bijiinb mipum ki gbiekeh, ki kàareh idaan kε. ³ Lidaali liba ya tajuaku tikur tuta ya yo, nε u cinbe ki laa' Uwien ya tond uba tidεknt yaam, u kən' ní u'saan ki yin' wə ki ye: «Kørneyi.» ⁴ U liike' Uwien ya tond nnə, nε bujεwaanbu cuo' wə, nε u ye: «Yonbdaan, a ye ba?» Nε Uwien ya tond nnə təkε' wə ki ye: «A'kaare nin a punh bijiinb mipum ma nnə nε cère' Uwien tiere' a'bó. ⁵ Fεnfennə, sən binib bε ní jo Yope ya du ni, kí tĩ yin uje uba ní, bi yih wə Simən, ki baanh wə Pier. ⁶ U te ugbənjεbl uba den nε, bi yih u'mə Simən. Iden nnə te miñunciem ya gbaal nε.» ⁷ Uwien ya tond wà len' nin Kørneyi nnə bure', nε Kørneyi pək ki yin' u'tonsənb ni bile nin u'sojambε bà te u'saan idaan kε, ki sən wə itùon nnə ni ya uba, wà pε Uwien bo mənəmnm nnə, ⁸ ki təkε' bε u laa' nà nnə kε, nε ki sən' bε Yope ya du bó.

Uwien wuən' Pier nibonn niba tidεknt yaam

⁹ Kutaaku faa' ki laa' bi te usen ni ki nεke Yope ya du. Kuwensiiku ya yo, nε Pier don' u te kudulekaaku kua ni nnə ya paaki wə ní kàare. ¹⁰ Mikònm cuo' wə, nε u yíe wə ní ji. Bi teh tijier bε ní de wə uyo wà nnə, nε u laa' tidεknt yaam, ¹¹ kutaaku yε, ki laa' nibonn niba, nĩ naan bukpεlbu ki piε, bi co ni'ñəgben inan nĩ jiinh ní tingi. ¹² Itàan inan ya went kε ya bol nin tiwent tà fuunh kubenku bo kε ya bol nin inuən kε ya bol te nibonn nnə bo. ¹³ Nε u cii' unieke uba bó u ye: «Pier, fii kí ku kí ηmən.» ¹⁴ Nε Pier ye: «Kayi, Yonbdaan, n

tí fii' ma, ma ηm̄on' nibonn nà yé likuəl, ki yé tijoknt ya bonn fiebu.» ¹⁵ Nε unieke nn̄o tí ye: «Uwien m̄onge' nà la, la ye n̄i yé joknt.» ¹⁶ Unieke nn̄o ye nn̄o bolm mita, nε nibonn nn̄o p̄ok ki liebe' ki don' kutaaku. ¹⁷ Uyo wà Pier te ki maaleh w̄o r̄i bende u laa' nibonn nà tidεknt yaam nn̄o ya tingi nn̄o, nε binib bà K̄orn̄eyi s̄on' bε, bi te ki niireh bε r̄i bende Sim̄on den nn̄o baa' ni'saan, ki lá sere' bunañ̄obu ni, ¹⁸ nε ki yin' ki niire' ki ye: «Ujε wà bi yih w̄o Sim̄on, ki baanh w̄o Pier nn̄o te iden yà s̄o-
 ɔɔ?» ¹⁹ Pier laan biε ki te ki maaleh u laa' nibonn nà tidεknt yaam nn̄o ya tingi, nε *Mifuoñ̄aanm t̄oke' w̄o ki ye: «Liike, bijeb bita biba nuunh ηε. ²⁰ Fii kí jiire, kí paan bi'bo, ki la jie, kimε min nε s̄on' bε ní.» ²¹ Nε Pier jiire', ki t̄oke' bijeb nn̄o ki ye: «Min nε yé unil wà ni nuunh w̄o nn̄o. Ni nuunh nni bε bo?» ²² Nε bi t̄oke' w̄o ki ye: «K̄orn̄eyi nε s̄on' tε ní. U yé Sojambε kobk ya cien nε, ki yé ugbem̄ndaan, ki boh Uwien. *Sufmbε kε p̄εkeh w̄o ki gbiekeh nε. Uwien ya tond uba t̄oke' w̄o ki ye w̄o r̄i yin ηε, á baa u'den w̄o r̄i cenge a'gbεr.» ²³ Pier taa' bε ki k̄on', ki c̄ere' bi ḡon'.

N̄i faa' nε u fii' ki paan' bi'bo. Yope ya du ya nib bà teke' *Yesu ki jin' nn̄o ya biba p̄iere' w̄o. ²⁴ N̄i tí liebe' ki faa' nε Pier baa' Sesare ya du ni. U baa' ki laa' K̄orn̄eyi yin' u'den yaab nin u'j̄otiem̄n̄b bi taan' η̄o, ki kε ki gu w̄o. ²⁵ Pier baa' uyo wà nn̄o, nε K̄orn̄eyi tuobe' w̄o, ki lá gbaan' u'nintuəli, ki puke' w̄o. ²⁶ Nε Pier t̄oke' w̄o ki ye: «Fii», nε ki cuo' w̄o ki fin' ki ye: «N'm̄o yé unisaal nε.» ²⁷ U lienh nin w̄o ki tí k̄on', nε ki laa' binib taan' ki yεbe. ²⁸ Nε u t̄oke' bε ki ye: «Ninbi, ni ben ki ye unil wà kε yé Suf ηa ηm̄obe s̄en w̄o r̄i k̄o wà ηa yé Suf den bii w̄o r̄i taan

nin udaan. Ama min wòn Uwien wuòn' nni ki ye n la ye uba yé jòknt ka kpε ní nεkn wò. ²⁹ Nεn bo nε ni yin' nni ma nnò, n baa', ka yíe'. N ji niireh nε nε, ni cinbe ki yin' nni bε bo?» ³⁰ Nε Kòrneyi tòke' wò ki ye: «Dεtòl bó ya tajuòku tikur tuta ya yo, tεn wu ya yo, n là te n'den ki kàareh, nε ki laa' uje uba i ya tàan bo, u se n'nun bó ki guo tikpεlçer tù windeh teen. ³¹ Nε u tòke' nni ki ye: «Kòrneyi, Uwien teke' a'kaare, ki tiere' a punh bijiinb mipum ma nnò bó. ³² Nεn bo, sòn binib bε ní jo Yope ya du ni, kí tí yin uje wà te ni' bó, bi yih wò Simòn, ki baanh wò Pìer nnò ní. U te ugbònjebl uba den nε, bi yih u'mò Simòn, u'den te miñunciεnm ya gbaal.» ³³ U tòke' nni ma nnò, i ya tàan bo, nε n sòn' bε ní tí yin ηε ní. A baa' ma nò, nì mòn. Fεnfennò, ti'kε te niε saan Uwien ya nun bó nε, ki yíe tí cii tigber tà kε u tòke' ηε á lá tòke tε nnò.»

Pìer tòke' Uwien ya gber Kòrneyi den

³⁴ Nε Pìer len' ki ye: «Imòn nε, fεnfennò n bende' ki ye Uwien ηa yíe uba ki cεn' utò. ³⁵ Inibol kε ni, unil te ki boh Uwien, ki teh nà cuube la, Uwien ya yεnm sange u'bo nε. ³⁶ Ni bεn tigbεmòmòmònt tà Uwien cère' Israyel yaab cii' tù nnò. Tù yé tigber tà cère' Uwien nin binib taan' buñòbu kí ñε *Yesu Kristo wà yé unil kε ya Yonbdaan nnò bo nε. ³⁷ Ki bεn San là kpaandeh uyo wà ki teh binib ní lèbre bi'tetem wò ní sii bε Uwien ya ñunm nnò gèbre' ma nnò, nibonn nà tien', ki cin' Galile ya tinfenm ni ki tí baa' Sude ya tinfenm kε ni. ³⁸ Ki bεn mò ki ye Uwien cère' *Mifuoñaanm te Nasaret ya *Yesu bo, ki de' wò mituòm. U là cuonh ni'kε saan nε ki teh nà mòn, ki cèreh binib bà kε usεnpol jèndeh bε nnò faakreh, kimε Uwien là te nin wò. ³⁹ U tien'

tibont tà kε *Sufmbε ya du ni nin Yerusalem ni nnɔ, tinbi nε yé tu'mànkunb. U ya *Yesu nε bi kpe' wɔ udɔpɔnpɔn bo, ki ku' wɔ. ⁴⁰ Ama wɔn nε, Uwien mεkre' wɔ wienta daali bitɛnkpiib ni, ki cère' binib laa' wɔ. ⁴¹ Wa cère' udu ya nib kε laa' wɔ, ama Uwien gènde' tinbi bà uyoyo ti yé bimànkunb nnɔ, u cère' tinbi nε laa' wɔ. U mεkre' bitɛnkpiib ni ma nnɔ, tinbi nin wɔn nε taan' ki jin', ki ñun'. ⁴² U tɔke' tinbi nε ki ye tí li kpaandeh ki tɔkeh udu ya nib u'gbεr, kí li yé u'mànkunb ki ye Uwien gènde' wɔn nε, wɔ ní bu binifuob nin bitɛnkpiib kε tibuur. ⁴³ *Uwien ya ñɔbonsɔknb kε là kun' wɔn *Yesu bo imòn ki ye wà kε teke' wɔ ki jin' la, Uwien li fère udaan u'biere u'yel bo.»

Mifuoñaanm jüre' ni bà ña yé Sufmbε bo

⁴⁴ Píer laan biε ki lienh, nε *Mifuoñaanm jüre' ní binib bà kε cengeh u lienh tigbεr tà nnɔ bo. ⁴⁵ Nε *Sufmbε bà teke' *Yesu ki jin' ki píere' Píer nnɔ, laa' Uwien de' bà ña yé *Sufmbε nnɔ mɔ *Mifuoñaanm nε ní cuo' bε miyɔkm. ⁴⁶ Bi cii' bi lienh ilenbol ki pèkεh Uwien. Nεn saan nε Píer len' ki ye: ⁴⁷ «Uwien de' binib biε mɔ *Mifuoñaanm tɛn tinbi ma nɔ, ηmε ji li fre kí ye bi la sñi bε Uwien ya ñunm-i?» ⁴⁸ Nε ki de' usen bi sñi' bi'kε Uwien ya ñunm, *Yesu Kristo ya yel bo. Nεn saan nε bi gbáan' Píer ki ye wɔ ní tien bi'saan iwenkàanke kí pukn.

11

Píer liεbe' ni Yerusalem ki tɔke' Kristo ya taanl yaab u tien' nà

¹ *Yesu ya tondb nin Sude ya tinfɛnm yaab bà kε teke' *Yesu ki jin' nnɔ cii' bà ña yé *Sufmbε mɔ teke'

Uwien ya gber ki jin'. ² Pier liebe' ní Yerusalem u yo wà nnò nɛ *Sufmbɛ bà teke' *Yesu ki jin' nnò findeh nin wɔ ³ ki teh: «Bɛ tien' a kɔn' bà ɲa yé *Sufmbɛ den, ki jin' nin bɛ tijier-i?» ⁴ Nɛn saan nɛ Pier taa' tigber cin' ma bo, ki tɔke' bɛ tù tentien' ma bo ki ye: ⁵ «N là te Yope ya du ni ki kàareh, nɛ ki laa' nibonn niba tidɛknt yaam, nĩ ñɛn' ní kutaaku bo, ki naan bukpeɓu ki piɛ, bi co ni'ñɔgbɛn inan, nĩ jiinh ní ki lá nɛkn' nni. ⁶ N liike' nɛ mɔnmɔnm, nɛ ki laa' itàan inan ya went kɛ ya bol nin kumuɔku ni ya went kɛ ya bol nin tiwent tà fuunh kubenku bo kɛ ya bol nin inuɔn kɛ ya bol te nibonn nnò bo. ⁷ Nɛ n cii' uniɛke uba bó u tɔke' nni ki ye: «Pier, fii kí ku kí ɲmɔn.» ⁸ Nɛ n ye: «Kayi, Yonbdaan, n tĩ fii' ma, nibonn nà yé likuɔl ki yé tijɔknt ya bonn ɲa laan kɔn' n'ñɔbu ni fiebu.» ⁹ Nɛ uniɛke nnò tí len' kutaaku bo ki ye: «Uwien mɔnge' nà la, la ye nĩ yé jɔknt.» ¹⁰ Uniɛke nnò ye nnò bolm mita, nɛ ni'kɛ liebe' ki don' kutaaku. ¹¹ Nɛ i ya tàan bo, bijɛb bita baa' ní ti te* iden yà nnò ya nañɔbu saan. Bi sɔn' bɛ Sesare ya du bó ní nɛ bɛ rí lá yin nni. ¹² Nɛ *Mifuoñaanm tɔke' nni ki ye rí paan bi'bo, ki la ɲmɔbe gèngènde. Nɛ ti'ninjieɓ biluob biɛ nɔ piere' nni, ti tĩ baa' ki kɔn' uje nnò den, ¹³ nɛ u tɔke' tɛ u laa' Uwien ya tond uba baa' u'den ma bo, ki tɔke' wɔ ki ye wɔ rí sɔn binib bɛ rí jo Yope ya du ni, kí tĩ yin uje wà bi yih wɔ Simɔn, ki baanh wɔ Pier nnò ní. ¹⁴ U li tɔke wɔ tigber tà li cère wɔn nin u'den yaab kɛ rí ɲmɛre. ¹⁵ N cin' n li lienh, nɛ *Mifuoñaanm pɔk ki jiire' ní bi'bo tɛn mĩ là jiire'

* **11:11** Bi kpɛ' ki kele' tigbɔnt tà nnò ya tuba ni, nĩ kele' ki ye n te nɛ.

ní ti'bo micincinm ma nnɔ. ¹⁶ Nɛn saan nɛ n tiere' Yonbdaan là tɔke' tɛ liñɔbonl là nnɔ. U là ye: «San là taa' miñunm nɛ ki sli' binib Uwien ya ñunm, ama ninbi wɔn, n li cère *Mifuoñaanm nɛ ní jiiire ní ni'bo.» ¹⁷ Uwien de' tinbi bà teke' Yonbdaan *Yesu Kristo ki jin' bupaabu bùa nnɔ, u de' bi'mɔ bu ya paabaabu nɛ. Min yé ñmɛ nɛ kí fre kí pien Uwien u là tien u yíe ma?» ¹⁸ *Sufmbɛ nnɔ cii' Píer len' nnɔ ma nnɔ, nɛ ba ji finde' nin wɔ. Bi pèke' Uwien, nɛ ki tɔke' ki ye: «Imɔn, Uwien nɛ mɔnbe ki cère' bà ña yé *Sufmbɛ nnɔ mɔ lèbre' bi'tetem ki laa' limiel.»

Antiyɔk yaab teke' Yesu ki jin'

¹⁹ Tɔ, bi ku' Etienn uyo wà nnɔ, nɛ bi cin' ki jèndeh binib bà teke' *Yesu ki jin', nɛ bi yere' ni'ke saan, ki tĩ baa' Fenisi ya tinfɛnm nin Ciip nin Antiyɔk ya du ni, ki tɔkeh *Sufmbɛ baba *Yesu ya gber. ²⁰ Ama bi'ni bà yé Ciip nin Sirɛnn yaab nnɔ baa' Antiyɔk ya du ni, nɛ ki cin' ki tɔkeh bà ña yé *Sufmbɛ nnɔ mɔ Yonbdaan *Yesu ya gbɛmɔnmɔnt. ²¹ Bi là ñmɔbe Yonbdaan ya tuɔm nɛ. Nɛn bo nɛ binib teke' Yonbdaan ki jin', ki lèbre' bi'tetem, ki paan' u'sen bo ki yebe. ²² Tigber nnɔ lu' *Kristo ya taanl yaab bà te Yerusalem ni nnɔ ya tubl ni, nɛ bi sɔn' Banabas Antiyɔk ya du bó. ²³ U tĩ baa' ki laa' Uwien tien' bɛ tinimɔnt ma nnɔ nɛ u'yɛnm sɔnge' ki gbien'. Nɛ u saake' bi'ke ya gbɛnɛnt ki ye bɛ ní li pɛ Yonbdaan ya sen bo nin inunmɔn. ²⁴ Banabas là yé unimɔn nɛ, ki teke' *Yesu ki jin', nɛ *Mifuoñaanm te u'bo. Nɛn bo nɛ binib là teke' Yonbdaan ki jin' ki yebe ki pukn' u'bó.

²⁵ Ni ya puoli bó nɛ Banabas bure' Tars ya du bó wɔ ní tĩ nuun Sɔl. ²⁶ U tĩ laa' wɔ, nɛ ki taa' wɔ

ki baa' Antiyok ya du ni. Banabas nin Søl tien' len libinɲmenl nɛ ki te Kristo ya taanl yaab ni ki wɔkn' linigol Uwien ya gbɛr. Bi cin' ki yin' binib bà teke' Yesu ki jin' «Kristo yaab» Antiyok ya du ni nɛ.

²⁷ U ya yo nɛ *Uwien ya ñɔbonsɔknɔ biba ñɛn' Yerusalem, ki baa' Antiyok ya du ni. ²⁸ Bi yih uba Agabus. U fi' ki sere', nɛ *Mifuoñaanm cèrè' u len' ki ye mikòncienm miba li lu utingbɛn kɛ bo. (Mikòncienm nnɔ mɔnbe ki lu' ubɛrcien Klod ya yo nɛ.) ²⁹ Agabus len' nnɔ ma nnɔ nɛ bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ ye unil kɛ rí de u li fre kí de nà, bɛ rí taa kí tĩ tore bi ya tɔb bà te Sude ya tinfɛnm ni nnɔ. ³⁰ Bi'kɛ de', nɛ bi taa' ki sɔn' Banabas nin Søl bɛ rí tĩ de *Kristo ya taanl ya cienb bà te Sude ni nnɔ.

12

Uɛr Herod jènde' bà teke' Yesu ki jin'

¹ U ya yo nɛ ubɛr Herod cin' ki jèndeh *Kristo ya taanl yaab biba. ² U cèrè' bi ku' San ya ninjɛ Saak nin kijusiek. ³ U tien' nnɔ, ki laa' nĩ ñmaake' Sufmbɛ, nɛ u cèrè' bi tí cuo' Pier mɔ. Nĩ là yé uyo wà *Sufmbɛ jeleh kunacenkù kùà bi ñmɔnh kpɔnɔ wà ña ñmɔbe ñɔke nnɔ nɛ. ⁴ Bi cuo' wɔ ma nnɔ nɛ ki taa' wɔ ki tĩ pɛkn'. Nɛ ki cèrè' Sojambɛ icɛk inan gu wɔ. Cɛkl kɛ cɛkl ñmɔbe sojambɛ binan nɛ. Herod yíe *Sufmbɛ ya Pak rí gèbre ñɔ nɛ wɔ rí ñɛn Pier kí bu wɔ tibuur udu ya nib ya nun bó. ⁵ Pier te lipɛkl ni ma nnɔ nɛ *Kristo ya taanl yaab mɔ te ki kàareh Uwien nin inunmɔn, ki dienh wɔ.

Uwien ya tond uba ñɛn' Pier lipɛkl ni

⁶ Tɔ, kutaaku kùà li faa ñɔ Herod rí ñɛn Pier kí bu wɔ tibuur nnɔ ya ñɔnku ki laa' Pier dɔ sojambɛ bile

ya siik ni ne ki gòh, ki lùo tikudòkr tule. Biguguurb mɔ se bunañɔbu saan ki gu. ⁷ Ne Yonbdaan Uwien ya tond uba pɔk ki puɔ' ne u'wenwenku wende' kuduku nnɔ ni. U ñi' Pier ya kele ni ki finde' wɔ, ne ki tɔke' wɔ ki ye: «Fii tonm», ne tikudòkr nnɔ lore' u'nuɔ ni ki lu'. ⁸ Ne utond nnɔ tí tɔke' wɔ ki ye: «Gbin a'ningbenl, kí cɛke a'tacaan.» Pier tien' nnɔ, ne u tí ye: «Gole a'liergbenku kí paan n'bo ní.» ⁹ Ne Pier paan' u'bo ki ñeh, ki maaleh ki teh ní yé tidɛknt ne. Wa maaleh ki teh utond nnɔ tien' ná nnɔ mɔnbe ki yé imɔn ne. ¹⁰ Bi ñeh ma nnɔ ne ki gèbre' uguguurl uba, ki tí gèbre' ulie, ki tí baa' tikur ya nagenku kùà pi saali ya nañɔbu nnɔ. Kunagenku nnɔ piire' ku'ba, ne bi ñen', ki kprien' usen uba ki cuon' waamu, ne utond nnɔ pɔk ki bure' ki daan' wɔ. ¹¹ Nen saan ne Pier ya nun bó wende', ne u ye: «Fenfennɔ ne n bende' ki ye ní yé tigbemɔnt. Yonbdaan ne mɔnbe ki sɔn' u'tond ní u lá fie' nni Herod ya nuɔ ni, ki ñen' nni *Sufmbe yíe be ní tien nni ná nnɔ ni.»

¹² Pier cii' ná tien' wɔ nnɔ ya tingi, ne ki bure' San wà bi baanh wɔ Mark nnɔ ya naa Mari donbó. Binib taan' ni'saan ki kàareh ki yebe. ¹³ U tí baa', ki ñi' saali ya nagenku, ne upiitonsɔnl uba baa' ki lá liike' udaan wà ñih. Bi yih upii nnɔ Loda. ¹⁴ U bende' Pier ya niéke, u'yenm sange ki gbien' ne wa piire, ki sen' ki liebe' u'tɔb saan, ki tí tɔke' be ki ye Pier ne se bunañɔbu saan saali. ¹⁵ U len' nnɔ ma nnɔ, ne bi tɔke' wɔ ki ye u waare' ne. Nin nen ke u ñiikeh ki teh ní yé imɔn ne. Ne bi tɔke' wɔ ki ye ní lii yé Uwien ya tond wà gu wɔ ne. ¹⁶ Pier bie ki se ki ñih kunagenku, bi piire' ki laa' wɔn ne, ne ní beke' be cɛen. ¹⁷ Nen saan ne u yuon' u'nuɔ ki wuɔn' be

ki ye bε ní ηmile. Bi ηmile' nε u tōke' bε Yonbdaan tien' ma ki ñen' wō lípekl ni, nε ki len' ki pukn' ki ye bε ní jo kí tí tōke Saak nin bi ya tōb tigber nnō. Nε ki ñen' ki bure' niba bó. ¹⁸ Ní faa' uyo wà nnō, nε sojambε nnō ya yεnm saa' ki gbien', nε bi niireh tōb ki teh Píer wuō nín tien' mila? ¹⁹ Nεn saan nε Herod cère' bi nuun' wō. Bi nuun' wō, ka laa', nε u yin' biguguurb nnō, ki niire' bε tigber nnō, nε ki cère' bi ku' bε, nε ki siere' Sude ya tinfenm ni, ki bure' Sesare ya du bó, ki tí tien' ní'bó iden ile.

Uber Herod ya kuum

²⁰ Herod ya benku ni piebe' Tir nin Sidon ya nib bo ki gbien'. Nε bi'kε kpaan' buñōbu bε ní jo kí lε wō. Bi kpiε' ki laa' uje uba nε bi yih wō Blatus, wōn nε gu Herod ya dugōkaaku. Wōn nin ben kpaan' tū ηō wō ní cuo uber ya dunl tigber nnō ní ghen nε, kimε tijier ñeh Herod ya du ní nε ki bàareh bi'du ni. ²¹ Bi sien' lidaali là bε ní cende tōb nnō baa', nε Herod gole' u'berlierl, ki kèle' u'berbiek bo, nε ki cin' ki lienh binib kε ya nun bó. ²² U lienh ma nnō, nε bi'kε wuureh ki teh: «Nì yé Uwien ya nieke nε, na yé nisaal yu.» ²³ Nε Yonbdaan ya tond uba pebe' wō i ya tãan bo, ki cère' iwñen iba ya bol lu' u'bo, nε ininbieb ηmōnh wō u tí kpo', kimε wa kpieke' Uwien.

²⁴ U ya yo nε Uwien ya gber tūōre' ki yere' ki gbe ni'kε saan. ²⁵ Banabas nin Sōl ben wōn, bi là taa' mipum ki tí de' *Kristo ya taanl ya cienb Yerusalem ni ma nnō, nε ki taa' San wà bi baanh wō Mark nnō, ki liebe' ki jon' Antiyōk ya du bó.

13

Mifuoñaanm cèrè' bi gènde' Banabas nin Səl ki sən' bε

¹ *Kristo ya taanl yaab bà te Antiyək ya du ni nnə, *Uwien ya ñəbonsəknb nin *Yesu ya gbεr ya wənwəknb te bi'ni. Bεn si: Banabas nin Simeyən, bi baanh wə unibən nin Lusiyus, u yé Sirenn ya du ya nil nin Manayenn, bi taan' ki wube' wən nin Herod Antipas nε. Utə si Səl. ² Lidaali liba nε bi lôle' buñəbu ki taan' b̀̀ol liba ki dondeh Yonbdaan, nε *Mifuoñaanm təkε' bε ki ye: «Bore nni mən Banabas nin Səl bi'ba, bε ń sən n yin' bε lituonl là bo nnə.» ³ Bi lôle' buñəbu ki kàare' ki t̀̀i gben' ma nnə, nε ki taa' bi'nuə ki paan' Banabas nin Səl bo, ki c̀̀be' bε bi bure'.

Banabas nin Səl jon' Ciip ya dekl bó

⁴ Tə, *Mifuoñaanm sən' Banabas nin Səl ma nnə, nε bi bure' ki t̀̀i baa' Selusi ya du ni, ki kən' buñercienbu, ki bure' Ciip ya dekl bó. ⁵ Bi t̀̀i baa' lidekl nnə ya du uba ni bi yih ẁ̀ Salaminn, nε ki kəh *Sufmbε ya táan ya dur ni ki təkεh binib Uwien ya gbεr. San Mark mə là təkε nin bε ki toreh bε. ⁶ Bi cuon' ki càare' lidekl nnə kε, nε ki t̀̀i baa' ligbaatəl ya du uba ni, bi yih ẁ̀ Pafos, ki cende' uje uba, u yé uñəkdaan, ki yé utonnenñəbonsəknl. U yé Suf nε, bi yih wə Bar Yesu. ⁷ Uñəkdaan nnə là te lidekl nnə ya gobina saan nε, u yé ununwiendaan, u'yel si Səgiyus Pəlus. U ciεke wə ń cii Uwien ya gbεr, nε ki c̀̀rè' bi yin' Banabas nin Səl ní. ⁸ Bar *Yesu nnə ya yetəl si Elimas nε. Grεkmbε ya lenm ni Elimas ya tingi si uñəkdaan nε. U jεh Banabas nin Səl ya gbεr, nε ki ñikndeh wə ń pien gobina nnə

u la teke *Yesu kí ji. ⁹ Nε *Mifuoñaanm cèrè' Sòl, wà bi lièbe' ki yih wò Pòl nnò caan' Elimas bo inun, ¹⁰ ki tòke' wò ki ye: «Utonnendaan sin, a'biere nε yèbre' nin nε, a yé usenpol ya bije nε, ki nεn nà kε mən. A nuunh á saa Yonbdaan ya gbemònt kí tí kpaan mila nε? ¹¹ Fεnfennò, sin nin Yonbdaan nε kòlè'. U li cèrè á juon teteli, ka ji li lenh bənbənl mənən kí tí baa uyo wà u yíe.» I ya tàan bo, nǐ tien' tən ligunl yaam ki biike' u'nun bó, nε u yekn' ki juon', ki tulnh ki nuunh wà li cuo u'nuò kí diε wò. ¹² Gobina nnò laa' nǐ tien' nnò ma nnò, nε u teke' Yonbdaan ki jin', kimε Yonbdaan ya gber tà bi wəkn' wò nnò jin' wò cεεn.

Pòl nin Banabas jon' Pisidi ya tinfenm ya du uba ni bi yih wù Antiyək

¹³ Pòl nin u'tontəknlieb kən' buñercienbu Pafos ya du ni, ki bure' ki tí baa' Pεje ya du ni, u te Panfili ya tinfenm ni. Nεn saan nε San Mark daan' bε ki lièbe' Yerusalem. ¹⁴ Pòl nin Banabas ben siere' Pεje ya du ni, ki bure' ki tí baa' Antiyək ya du ni, u te Pisidi ya tinfenm ni. *Saba ya daali, nε bi kən' ki kèlè' bi'taanl ya duku ni. ¹⁵ Bi kaan' Moyis là kèlè' *yiko ya gbənkù kùà nnò ni nin *Uwien ya nəbonsəknb là kèlè' nà nnò ki gben', nε litaanl ya duku nnò ya cienb sən' bε nǐ tí tòke bε kí ye bi n̄mobe tigber bε nǐ tòke kí saake binib ya gbenent la, bε nǐ tòke. ¹⁶ Nεn saan nε Pòl fi' ki sere' ki yuon' unuò ki len' ki ye: «Israyel yaab nin ninbi bà kε boh Uwien nnò, li cengeh mən. ¹⁷ Tinbi Israyel ya bol ya Wien nε là gènde' ti'yaajeb, ki cèrè' bi pòrè' uyo wà bi là te Esipt ni nnò. Nε Uwien taa' u'tuəm ki n̄n̄en' bε u'ni. ¹⁸ U jènde' nin bε kupenpelku ni ibin pinan nε, ¹⁹ ki

yaan ki gben' inibol ilole yà là kə Kanaan ya tink bo nnə, ki taa' bi'tink nnə ki de' tɛ, kɪ kpɛnde' ti'yaak.

²⁰ «Kí ñɛ uyo wà Israyel yaab là kə Esipt ni nnə kí tì baa uyo wà Uwien de' bɛ Kanaan ya tink nnə, nǐ tien' tɛn ibin kobiinan nin piŋun nɛ. Ni ya puoli bó nɛ Uwien gèndeh bi'ni biba ki teh bi'senlierb, ki ŋmɔŋmɔbe ki tì baa' u'ñɔbonsəknl Samiel ya yo.

²¹ U ya yo nɛ bi ye bi yíe bɛ rí li ŋmɔbe ubɛr, nɛ Uwien gènde' Kis ya bijɛ Sawul, u yé Bɛnsamɛn* ya baamul ya nil ki tien' bi'bɛr. U yé bi'bɛr ki tì baa' ibin pinan, ²² nɛ Uwien ñɛn' wɔ libɛl ni, ki taa' *Dafid ki tien' bi'bɛr. Uwien len' wɔn *Dafid bo nɛ ki ye: «N laa' Yese ya bijɛ *Dafid, u yé unil wà n'yɛnm sɔnge u'bo nɛ. U li tien n yíe nà kɛ.»

²³ Uwien ñɛn' wɔn *Dafid ya yaabii ni nɛ *Yesu ki tien' Israyel yaab ya Ŋmiɛnl kí ñɛ u là pùon' lipuonl là nnə bo. ²⁴ San liere' *Yesu usɛn ki baa' ki lá tɔke' Israyel yaab ki ye bɛ rí lèbre bi'tetɛm ŋɔ wɔ rí sǐi bɛ Uwien ya ñunm. ²⁵ San là benh wɔ rí gben u'tuonl ma nnə, nɛ ki niire' bɛ ki ye: «Ni bɛn n yé ni maaleh ki teh n yé wà nnə nɛ-ɛɛ? Na te nnə, wɔn pɛ ní n'puoli bó nɛ, ama ma nín kpɛ rí lore u'tacɛningbɛn mɔnɔn.» »

²⁶ Tɔ, nɛ Pɔl tí tɔke' bɛ ki ye: «N'yaab *Abraham ya yaabii nin bà ŋa yé *Sufmbɛ ki boh Uwien nnə, Uwien là cère' tinbi nɛ cii' tigbɛr tà li cère tí ŋmɛrɛ nnə. ²⁷ Nin nɛn kɛ Yerusalem ya nib nin bi'bɛrb ŋa bɛnde' *Yesu yé udaan wà, ka cii' *Uwien ya ñɔbonsəknb là len' nà, bi kàanh nè *Saba kɛ Saba ya daali nnə ya tingi. Nɛn bo nɛ bi bun' *Yesu tibuur. *Uwien ya ñɔbonsəknb là len' ki ye bi li

* **13:21** Bɛnsamɛn yé Sakɔb ya bufɔrkaak nɛ, ki yé Israyel yaab ya baamul piik nin ile nnə ya liba ya yaaje.

tien nnɔ nɛ. ²⁸ Ba laa' bi li dule nà bo kí ye u kpe mikuum. Nin nɛn kɛ bi miɛ' Pilat usɛn bɛ ń ku wɔ. ²⁹ Bi tien' wɔ nĩ kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye bi li tien wɔ ma bo ki gben' ma nnɔ nɛ ki jiin' wɔ udɔpɔnpɔn bo, ki taa' wɔ ki tĩ sube'. ³⁰ Ama Uwien cɛrɛ' u mɛkre' bitɛnkpiib ni. ³¹ *Yesu cɛrɛ' binib bà là pɛ u'bo ki ńɛn' Galile ki lá baa' Yerusalem nnɔ laa' wɔ iwien yà yɛbe. Fɛnfɛnnɔ bɛn nɛ yé u'mɔnkunb udu ya nib ya nun bó. ³² Tinbi mɔnɔn tɔkeh nɛ tu ya gbɛmɔnmɔnt nɛ ki teh Uwien là pùon' lipuonl ki de' ti'yaajɛb nɛ. ³³ U tien' lipuonl nnɔ ki de' tinbi bà yé bi'yaabii nɛ; ki mɛkre' *Yesu tɛn nĩ kele' ma Uwien ya yuon ya gbɔnku ni, iyul ile, ki ye:

«Sin nɛ yé n'Bijɛ.

Dinnɔ nɛ n wuɔn' ki ye n yé a'Baa.»

³⁴ Uwien cɛrɛ' *Yesu mɛkre' bitɛnkpiib ni, ka ji li liɛbe len, ki niireh nin wɔ ń bùrɛ. U là len' nɛn nɛ ki ye:

«N li de nɛ tibont tà n là pùon' ki ye n li de tù *Dafid nnɔ,

tù ńɛn' ní n ya bùol nɛ, ki kpe bɛ ń li du tu'bo.»

³⁵ Nɛn bo nɛ nĩ tí kele' kugbɔnku nnɔ ni niba saan ki ye:

«Ŋa ń cɛrɛ a'niñaan ń bùrɛ.»

³⁶ *Dafid là fuobe uyo wà nnɔ, u là yé Uwien ya tonsɔnl nɛ, ki teh Uwien yíe ma. U tĩ kpo', nɛ bi sube' wɔ u'yaajɛb saan, u bùrɛ'. ³⁷ *Yesu wɔn, Uwien mɛkre' wɔ nɛ, wa bùrɛ'. ³⁸⁻³⁹ N'yaabɛ, Moyis ya yiko ŋa là fre' ki bù' nɛ gbɛmɔndɛnb ama wa kɛ teke' *Yesu ki jin' la, Uwien li bù wɔ ugbɛmɔndaan nɛ. Ní li bɛn kí ye wɔn bo nɛ bi tɔkeh nɛ ki teh Uwien li fɛrɛ nɛ ni'biɛrɛ. ⁴⁰ Tɔ, liike mɛn ni'yul bo ki la cɛrɛ *Uwien ya ńɔbonsɔknb là len' nà nnɔ ń tu nɛ. Bi

là len' ki ye: ⁴¹ <Ninbi bà yih bitəb fɛnm nnə, liike mɛn,
 kí cère nè ní ji nɛ ní juore fɛnm,
 kimɛ n li tien miyəkkm ya bonn niba,
 uyo wà ni laan fuobe,
 unil təkɛ' nɛ lituonl nnə bó la,
 na ní teke kí ji.> »

⁴² Pəl nin Banabas ñeh litaanl ya duku nnə ni uyo wà nnə, nɛ bi gbáan' bɛ ki ye *Saba wà we ní nnə ya daali, bɛ ní tí ní liɛbe ní, kí lá təkɛ bɛ tu ya gbɛr.
⁴³ Litaanl nnə yaare' uyo wà nnə, nɛ *Sufmbɛ ligol nin binib bà yé Sufkɛnkɛnd ki pukeh Uwien nnə paan' Pəl nin Banabas bo. Nɛ Pəl nin Banabas təkɛh bɛ ki teh Uwien juoke' bɛ ma nnə, bɛ ní li tuu ki pɛ u'sɛn bo mənəmən.

⁴⁴ Tə, *Saba wà tuən' nnə ya daali, udu nnə ya nib bà yɛbe taan' bɛ ní cenge Yonbdaan ya gbɛr.
⁴⁵ *Sufmbɛ ya ciɛnb laa' linigol nnə taan' ma nnə, nɛ bi ponbe' nin bɛ ki gbien', ki sukreh Pəl, ki saah u təkɛh tigbɛr tà nnə. ⁴⁶ Nin nɛn kɛ Pəl nin Banabas laa' lifɛl ki təkɛ' bɛ ki ye: «Nì bi kɛ tí kɛ kɛ kí təkɛ ninbi nɛ Uwien ya gbɛr. Nɛ ni yìe', ka teke' tù, ki maale' ki ye na kɛ ní lɛ limiɛl là ɲa ɲmɔbe gbenm. Nɛn bo nɛ ti li pekɛrè bà ɲa yé *Sufmbɛ bó.
⁴⁷ Yonbdaan təkɛ' tɛ nà sɔ. U ye:

<N tien' sin nɛ kuwenwenku á li wende inibol kɛ, kí cère binib bà kɛ te utingbɛn bo ní ɲmɛrɛ.> »

⁴⁸ Binib bà ɲa yé *Sufmbɛ nnə cii' bi len' nnə ma nnə, nɛ bi'yɛnm sɔnge' ki gbien', nɛ bi pèkeh Yonbdaan ya gbɛr cɛɛn. Nɛ binib bà kɛ Uwien sien' ki ye bɛ ní lɛ limiɛl là ɲa ɲmɔbe gbenm nnə, teke' ki jin'. ⁴⁹ Nɛn saan nɛ Yonbdaan ya gbɛr yɛreh mitinfɛnm nnə kɛ ni. ⁵⁰ *Sufmbɛ bɛn wən, bi cère'

bipiikpekpiekb bà te udu nnò ni, ki pukeh Uwien nnò nin udu nnò ya cienb kpre' Pòl nin Banabas bo, ki jènde' bε, nε ki ηore' bε ki ñen' bi'du ni. ⁵¹ Pòl nin Banabas kpakpaare' bi'taan ya tengunku ki wiε' nε†, nε ki bure' Ikoniyòm ya du bó. ⁵² Binib bà teke' *Yesu ki jin' Antiyòk ya du ni nnò wòn *Mifuoñaanm te bi'bo nε bi ηmòbe uyensange ki gbien'.

14

Pòl nin Banabas te Ikoniyòm ya du ni

¹ Pòl nin Banabas tí baa' Ikoniyòm ya du ni, nε ki tien' bi bi tien' mà Antiyòk ni nnò. Bi kòn' *Sufmbε ya taanl ya duku ni ki tòke' binib Uwien ya gber. Nεn bo nε *Sufmbε nin Grεkmbε teke' ki jin' ki yebe. ² Ama *Sufmbε biba tien' uyufaa, ka teke' ki jin', ki sure' bà ηa yé *Sufmbε nnò bi kpre' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò bo, ki maaleh bi'bo nà bre. ³ Nin nεn kε Pòl nin Banabas tien' udu nnò ni ki wuòke'. Bi là ηmòbe lifèl ki lienh ki du Yonbdaan bo nε, nε u cèreh bi teh miyòkm ya bont ηò wò í wuòn kí ye bi tòkeh u'juokm ya gber tà nnò yé imòn nε. ⁴ Ama udu nnò ya nib ηa len' ki cii' tób bó, nε ki gbiire' icεk ile. Biba se *Sufmbε ya ciεk bó, nε bitób mò se *Yesu ya tondb ya ciεk bó. ⁵ *Sufmbε nin bi'cienb nin bà ηa yé *Sufmbε nnò ya biba bonde' bi li tien' *Yesu ya tondb ma, ki ye bi li jènde bε nε, kí yèke bε iten kí ku bε. ⁶ Pòl nin Banabas cii' bi nuunh bε í tien bε ma, nε ki sen' ki jon' Likawoni ya tinfenm ya du Lista nin Dεbe nin idu

---

† 13:51 Sufmbε bo kí kpakpaare itaan ya tengunku ya tingi si: nà kε ji tu unil la, nì yé u'yaar nε, na ji yé uba yaar.

nnə ya tengbaan ni. ⁷ Nε ki təkheh ni'mə bó yaab tigbəmənəmənt nnə.

Pəl nin Banabas te Lista ya du ni

⁸ Ujε uba là te Lista ya du ni, u'tàan faan wà ní fre kí fii kí sere. Bi maa' wə uwəb nε, wa cuon' fiebu. ⁹ Lidaali liba Pəl lienh nε u cengeh. Pəl caan' u'bo inun, ki bende' ki ye u'tekjim li cère wə ní faake. ¹⁰ Nε ki len' ufaa bo ki ye: «Fii kí sere.» Nε ujε nnə fii' ki maabe' ki ci', ki cin' ki cuonh. ¹¹ Linigol laa' Pəl tien' nà nnə, nε ki wuure' Likawoni yaab ya lenm ni ki ye: «Ho! Ibule nε kpənde' binib ki baa' ti'saan-a!» ¹² Nε bi yin' Banabas *Seyus, ki yin' Pəl Ηεrμης*, kime Pəl nε səbe ki lienh. ¹³ Ubul *Seyus nnə ya duku te udu nnə ya guon ya nañəbu saan nε saali. Seyus ya təturke tuke' ní inaje nin misipuum mà u tien' mē uyukpəkpιε yaam ki baa' iguon nnə ya nañəbu saan, ki yie wən nin linigol nnə ní tūəre lituərl kí de Banabas nin Pəl.

¹⁴ Ama *Yesu ya tondb Banabas nin Pəl cii' nnə ma nnə, bi'yənm saa' ki gbien', nε bi cuo' bi'lier ki kere'†, ki sen' ki kən' linigol nnə ya siik ni, nε ki wuureh ¹⁵ ki teh: «Ti'jətiebe, be bo nε ni teh nie ya bonn-i? Ti'mə yé binib tən ninbi nε. Ti baa' ki təkheh nε tigbəmənəmənt nε ki teh ni'bule yii yé fənm nε, ní wiε yí ki paan' Uwien wà fuobe bo. Wən nε ñen' kutaaku nin kitink nin miñunciənm nin tibont kε. ¹⁶ Uyo bo, u là cère' inibol kε pε i yie nà bo nε. ¹⁷ Nin nən kε wà dāan' mimənm ya tienm ηə wə ní wuən binib u yé udaan wà. U cèreh utaa niih, tijier teh, ni jinh ki gbuokeh, ki te liwiel ni.» ¹⁸ Nin *Yesu ya

* **14:12** Grəkmbε ya du ni bi yih ibule ya cien nε Seyus, nε ki yih i'tond Ηεrμης. † **14:14** Liike Matie 26:65.

tondb len' nà kε nnɔ bi ñikn' nε ki tì pien' linigol nnɔ lɪ la tùɔre tuɔrl kí de bε.

¹⁹ Nεn saan nε *Sufmbε biba ñεn' Antiyɔk nin Ikoniyɔm ya du bó ki baa' ní, ki lá sure' linigol nnɔ, ki cère' lɪ kpre' Pɔl nin Banabas bo, ki yèke' Pɔl iten, ki fuun' wɔ ki ñεn' udu ni, ki maaleh ki teh u kpo' nε. ²⁰ Binib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ baa' ki lá sere' ki guɔn' wɔ, nε u fii', ki liεbe' ki kɔn' udu nnɔ ni.

Pɔl nin Banabas liεbe' ki jon' Antiyɔk ya du ni

Kutaaku faa' nε Pɔl nin Banabas siere' ki jon' Dεbe ya du bó, ²¹ ki tì tɔkeh ni' bó yaab tigbɛmɔnmɔnt nnɔ. Nε binib teke' tù ki paan' *Yesu ya sɛn bo ki yebe. Bi siere' ki liεbe' Lista ya du nin Ikoniyɔm ya du nin Antiyɔk ya du wà te Pisidi ya tinfɛnm ni nnɔ ni. ²² Bi gèbreh idu nnɔ ni ma nnɔ, nε ki saakreh bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ ya gbɛnɛnt, ki gbierɛh bε ki teh bε í li tuu ki ηmɔbe mitekjim, ki tɔkeh bε ki teh ti li jènde kí gbien nε kí yaan kí kɔ Uwien ya bɛl ni. ²³ Nεn saan nε bi gènde' *Kristo ya táan kε ni biciɛnb, nε ki lɔle' buñɔbu, ki kàare' ki de' bε, ki taa' bε ki ηukn' Yonbdaan wà bi teke' wɔ ki jin' nnɔ.

²⁴ Pɔl nin Banabas ñεn' Pisidi ya tinfɛnm ni, nε ki jon' Panfili ya tinfɛnm ni. ²⁵ Bi tì baa' Pɛje ya du ni ki tɔke' udu nnɔ ya nib Uwien ya gbɛr, nε ki bure' Atali ya du bó. ²⁶ Bi tì baa', nε ki kɔn' buñɛrciɛnbu, ki puore' miñunciɛnm ki liεbe' Antiyɔk ya du bó. U ya du ni nε *Kristo ya taanl yaab kàare' ki ye Uwien í juoke bε bi sɔn' lituonl là nnɔ bo.

²⁷ Bi tì baa', nε ki taanl *Kristo ya taanl yaab, ki tɔke' bε Uwien cère' bi tien' tibont tà kε nnɔ nin u wuɔn' bà ηa yé *Sufmbε mitekjim ya sɛn ma bo.

28 Pól nin Banabas tien' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò saan ki wuòke'.

15

Bi finde' upunjie bo Antiyák ya du ni

¹ Tò, binib biba ñen' Sude ya tinfenm bó ní ki baa' Antiyák ya du ni, ki lá wòknh binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò ki teh: «Na jie' ni'pun Moyis ya yiko ye ma bo la, Uwien ña ní ñmíen nε.» ² Pól nin Banabas ña tuo', nε ki finde' nin bε tigber nnò bo ki gbien'. Nεn bo nε bi'ke' tuo' ki ye Pól nin Banabas nin binitòb biba ní jo Yerusalem, kí tí lε *Yesu ya tondb nin u'taanl ya ciεnb ifinfinde nnò bo. ³ Nε *Kristo ya taanl yaab bà te Antiyák ni nnò pìere' bε*. Bi joh ma nnò nε ki ñeh binib bà teke' *Yesu ki jin', ki te Fenisi nin Samari ya tinfenm ni nnò saan, ki tókeh bε ki teh bà ña yé *Sufmbε mò lèbre' bi'tetem ki teke' *Yesu ki jin'. Nε ní sòngreh bi'ke' ya yεnm ki gbiekeh.

Bi taan' litaanl Yerusalem ni

⁴ Bi tí baa' Yerusalem ni, nε *Kristo ya taanl yaab nin bi'ciεnb nin *Yesu ya tondb teke' bε kucènkú. Nε Pól nin Banabas tóke' bε Uwien cère' bi tien' tibont tà kε nnò. ⁵ *Farisienmbε ya cεkl yaab bà lèbre' bi'tetem ki teke' *Yesu ki jin' nnò ya biba, fii' ki sere', ki len' ki ye bà ña yé *Sufmbε ki teke' *Yesu ki jin' nnò, ní kpε bε ní jie' bi'pun nε, kí li boh Moyis ya yiko. ⁶ Nεn saan nε *Yesu ya tondb nin u'taanl ya ciεnb taan' bε ní liike bi li tien ma tigber nnò. ⁷ Bi finde' ki gbien' ma nnò, nε Pier fii' ki sere', ki tóke' bε ki ye: «N'yaabε, ni bεn ki ye Uwien

* 15:3 Bi li fre ki lèbre ki pìere' kí ye ki tore' mò.

gènde' nni ni'ni nĩ wuəke' nɔ̀ bà ɲa yé *Sufmbɛ
 ń cii u'gbɛmɔ̀nmɔ̀nt n'ńɔ̀bu ni, kí teke *Yesu kí ji
 nɛ. ⁸ Uwien bɛn binib ya fɛ̀l ni te ma bo, nɛ ki de'
 bɛ *Mifuoñaanm tɛn u là de' ti'mɔ̀ ma bo ɲa wɔ̀ ń
 wuɔ̀n bɛ, kí ye u gènde' bɛ nɛ. ⁹ Wa bore' tinbi nin
 bɛn, kimɛ mitekjim bo nɛ u sɔ̀kre' bi'fɛ̀l bo ya jɔ̀knt.
¹⁰ Nĩ te nnɔ̀ la, bɛ tien' fɛ̀nfɛ̀nnɔ̀ ni dɛlkeh Uwien, ki
 wɔ̀bndeh bɛ, bɛ ń tuke litukl là tinbi nin ti'yaajɛb ɲa
 fre' ki tuke' lɛ? ¹¹ Ama tinbi wɔ̀n, Yonbdaan *Yesu
 ya juokm bo nɛ ti teke' wɔ̀ ki jin' ki ɲmɛrɛ'. Nĩ te nnɔ̀
 nɛ bà ɲa yé *Sufmbɛ mɔ̀ ya bùol.»

¹² Pìɛr len' ki gben', nɛ linigol nnɔ̀ ɲmile', ki
 cengeh Banabas nin Pɔ̀l li len' kí ye bà. Nɛ bi cin'
 ki tɔ̀keh bɛ Uwien cèrɛ' bi tien' miyɔ̀km ya bont tà
 bà ɲa yé *Sufmbɛ ni nnɔ̀ ma bo. ¹³ Banabas nin Pɔ̀l
 len' ki gben' ma nnɔ̀ nɛ Saak mɔ̀ ye: «N'yaabɛ, cenge
 mɛn. ¹⁴ Simɔ̀n tɔ̀ke' tɛ Uwien cin' ki tien' ma bo. U
 gènde' bà ɲa yé *Sufmbɛ mɔ̀ ni binib ki tien' u'yaab.
¹⁵ Nĩ tien' tɛn *Uwien ya ńɔ̀bonsɔ̀knb là len' ma bo
 nɛ, kimɛ nĩ kɛle' *Uwien ya gbɔ̀nku ni ki ye:

¹⁶ Yonbdaan là len' ki ye:

*Dafid ya den lu'†, n li liɛbe ní kí mɛ yĩ,

N li liɛbe ní kí fin lilɛngbenl nnɔ̀ kí cèrɛ iden nnɔ̀ ń
 li se.

¹⁷ Nɛn bo nɛ binib bà sɛn' kɛ li nuun min
 Yonbdaan.

Inibol yà kɛ n yin' yè, yè ń li yé n'yɛ nnɔ̀ li nuun nni.
 Yonbdaan nɛ len' nnɔ̀,

nɛ ki tien' tibont nnɔ̀ kɛ.

¹⁸ U cèrɛ' binib bɛnde' tibont nnɔ̀ haali uyo bo nɛ.›
 »

---

† **15:16** Migbiirm miɛ ya ciim te bolm mile bo nɛ. Dafid ya den lu'
 bii Dafid ya bɛl lu'.

19 Saak tí len' ki ye: «Nen bo ne n maale' ki ye nĩ mən ti la li wəbndeh bà ɲa yé *Sufmbɛ, ki lèbre' bi'tetem ki paan' Uwien bo nnə nin ti'yaajɛtɛntienm. 20 Ama cère mən tí kele kugbɔnku kí tɔke bɛ kí ye: bi la li jinh bule ya jier, kime tù yé tijoknt nɛ, ki la teh naɲmaal, ki la ɲmənɲ wɛnkpil, ki la ji sɛm. 21 Kime haali ti'yaajɛb ya yo kí lá baa dinnə, Moyis ɲmɔbe binib bà wəknh u'yiko nɛ idu kɛ ni. Bi tuu ki kàanh wə nɛ *Saba kɛ *Saba ya daali *Sufmbɛ ya táan ya dur ni.»

Bi kele' kugbɔnku ki de' bà ɲa yé Sufmbɛ

22 Nen saan nɛ *Yesu ya tondb nin u'taanl yaab kɛ nin bi'ciɛnb gbierɛ' ki kpaan' ki gɛnde' bijɛb biba bi'ni ki pukn' Pəl nin Banabas bó bɛ ɲ sən bɛ Antiyək ya du bó. Bi gɛnde' Sudas wà bi baanh wə Basabas nin Silas nɛ. Bi yé binib bà bi boh bɛ *Kristo ya taanl yaab ni nɛ. 23 Bi de' bɛ kugbɔnku kúa nnə bi kele' ku'ni ki ye ma sɔ: «Tinbi *Yesu ya tondb nin *Kristo ya taanl ya ciɛnb, fuondeh ti'yaab bà ɲa yé Sufmbɛ ki te Antiyək ya du ni nin Siri ya tinfɛnm ni nin Silisi ya tinfɛnm ni nnə. 24 Ti cii' ti'yaab biba jon' ni'saan, ki tĩ tɔke' nɛ tigber tà ɲaabɛh ni'yɛnm ki dienh nɛ iyɛnmaale. Ta sən' bɛ bɛ ɲ tĩ tɔke nɛ gber. 25 Nen bo nɛ ti taan' ki kpaan' buñɔbu, ki gɛnde' ti'ni binib, tí sən bɛ ni'saan, bɛn nin Banabas nin Pəl, ti'yaab bà ti yé bɛ nnə. 26 Bi yé binib bà ɲa tɔnge' bi'miɛl Yonbdaan *Yesu Kristo ya tuonl bo nɛ. 27 Ti sən' Sudas nin Silas, bɛ ɲ lá tɔke nɛ buñɔbu ni tigber tà ti kele' tù kugbɔnku kuu ni nnə nɛ. 28 *Mifuoñaanm tore' tɛ ti kpaan' buñɔbu, ti la wəbn nɛ kí de nɛ *yiko uba wə ɲ li yé ni'bo litukl kí pukn tibont tà yé ni'bo tibonmɔnt nnə bó.

Tun si: ²⁹ ni la ηmōnh tōtuornōnt, ki la jinh sēm, ki la ηmōnh wēnkpil, ki la teh nanmaal. Ni cuo' ni'ba tu ya bont bo la, nen ne mōn. Ni'yaam ní li ημε.»

³⁰ Tō, bi cēbe' bi sōn' binib bà nnō bi bure' Antiyōk ya du bó. Bi tí baa' ni'bó, ne ki taan' *Kristo ya taanl yaab ke, ki taa' kugbōnku nnō ki ηukn' be. ³¹ Bi kaan' kù ma nnō, ne bi'ke ya yēnm sōnge', kimε kù saake' bi'gbenent. ³² Sudas nin Silas yé *Uwien ya nōbonsōknb ma nnō, ne ki tōke' be tigber tū yēbe ki saake' bi'gbenent be ní li pε Uwien ya sēn bo mōnmōnm. ³³ Bi wuōke' ni'saan waamu ne ki yaan binib bà teke' *Yesu ki jin' nnō cēbe' be be ní liēbe bà sōn' be nnō saan nin uyenduōn. ³⁴ [Silas wōn juore' ki te Antiyōk ya du ni ne.]†

³⁵ Pōl nin Banabas mō juore' Antiyōk ya du ni, ki tōkeh nin binib bi yēbe ki tí wōknh binib, ki tōkeh be Yonbdaan ya gber.

Pōl nin Banabas pàare' tōb

³⁶ Iwenkàanke gēbre', ne Pōl tōke' Banabas ki ye: «Cère tí liēbe idu yà ke ni, ti là tōke' binib Yonbdaan ya gber nnō, kí tí fuonde binib bà teke' *Yesu ki jin' nnō kí liike bi ηuuke u'gber ma bo.» ³⁷ Banabas là yíe wō ní tūke San wà bi liēbe' ki yih wō Mark nnō ne. ³⁸ Ama Pōl ηa tuo' wō ní liēbe kí tōke nin San Mark, kimε u là siere' ki dāan' be Panfli ya tinfenm ni, ne ka tore' be bi'tùon ni. ³⁹ Pōl nin Banabas finde' nin tōb ní tí ben' ki fiire', ne wà ke taa' u ya bó. Nēn saan ne Banabas taa' San Mark ki kōn' buñercienbu, ki bure' Ciip ya dekl bó. ⁴⁰ Ne Pōl gēnde' Silas wō ní pīere wō. Binib bà teke' *Yesu

† **15:34** Bi kpíe' ki kele' tigbōnt tà nnō ya tuba ni migbiirm 34 ηa te tu'ni.

ki jin' nnò kàare' Yonbdaan ki ye wò rí juoke bε, nε bi bure', ⁴¹ ki ñeh *Kristo ya táan yà te Siri nin Silisi ya tinfenm ni nnò saan, ki cèreh i'ñib faakreh mitekjim ni.

16

Timote plere' Pól nin Silas

¹ Pól nin Silas tí baa' Dεbe nin Lista ya du ni, ki laa' uje uba teke' *Yesu ki jin' ki te mifenm nnò, bi yih wò Timote. U'naa yé Suf nε, ki teke' *Yesu ki jin', nε u'baa yé Grék. ² Binib bà teke' *Yesu ki jin' ki te Lista nin Ikoniyòm ya du ni nnò kε pèkeh Timote nε. ³ Pól yíe Timote rí plere wò. *Sufmbε bà te ni'saan nnò bo nε u jìe' Timote ya punl, kime *Sufmbε nnò kε ben ki ye Timote ya baa yé Grék nε. ⁴ Bi cuonh ki ñeh idu ni ma nnò, nε ki tókeh binib bà teke' ki jin' ki te i'ni nnò, *Yesu ya tondb nin u'taanl yaab ya cienb bà te Yerusalem ni ñen' isen yà nnò, nε ki sureh bε bε rí li pε i'bo. ⁵ Nεn bo nε *Kristo ya táan yaab faakreh mitekjim ni, nε binitòb teknh wò ki jinh ki pukndeh bi'bó daan kε daan.

Uwien yíe Pól rí jo Maseduonn ya tinfenm bó

⁶ *Mifuoñaanm pien' Pól nin u'tòntòknlieb bi la tóke Uwien ya gber Asi ya tinfenm ni. Nεn bo nε bi gèbre' Friji nin Galasi ya tinfenm, ⁷ ki tí baa' Misi ya tinbien, ki maaleh bε rí jo Bitini ya tinfenm ni, nε *Yesu ya Fuoñaanm ña de' bε sen. ⁸ Nεn saan nε bi gèbre' Misi ya tinfenm, ki tí baa' Trowas ya du ni. ⁹ Kuñonku nε Pól laa' Maseduonn ya tinfenm ya jε uba tidεknt yaam, u se u'saan ki gbáanh wò ki teh wò rí baa ní Maseduonn kí lá tore bε. ¹⁰ Pól laa' Maseduonn ya jε nnò tidεknt yaam ma nnò, nε

ti * pək ki bonde' i ya tàan bo, tí jo Maseduənn ya tinfenm bó, kimε ti bende' ki ye Uwien nε yin' tε ni' bó tí tí tōke u'gbemənmənt.

Upii uba teke' Yesu ki jin' Filip ya du ni

¹¹ Nεn saan nε ti kən' buñercienbu Trowas ya du ni, ki cubn' Samotras ya dekl bó. Kutaaku faa' nε ti bure' Neyapoli ya du bó. ¹² Nε ki ñen' nεn saan, ki jon' Filip ya du bó; u yé Maseduənn ya tinfenm ya ducenciεn nε. Erom yaab nε ηuuke udu nnə. Ti tien' u'ni iwenkäänkε nε. ¹³ *Saba ya daali, nε ti ñen' udu nnə ni, ki jon' ukpen uba ya gbaal. Ti maale' ki ye *Sufmbε taakeh nà saan ki kàareh lii te nè nε. Ti laa' bipiib biba taan' ni'saan, nε ti kèle' ki tōke' bε Uwien ya gber. ¹⁴ Upii uba là te bi'ni, bi yih wə Lidi. U yé Tiyatiir ya du ya pii nε, ki pukeh Uwien, ki kuəreh ikpəlde ì mən ki yé imónmón. Yonbdaan cibre' u'yεnm ki cère' u cenge' mənəmən, ki tuo' Pəl len' nà nnə. ¹⁵ Ti sii' wən nin u'den yaab kε Uwien ya ñunm ma nnə, nε u tōke' tε ki ye: «Ni tuo' ki ye n mənbe ki teke' Yonbdaan ki jin' la, dεn mεn, kí li te n'den.» Nε ki cékn' tε ti tuo'.

Bi pεkn' Pəl nin Silas Filip ya du ni

¹⁶ Lidaali liba nε ti tí là joh bi taakeh nà saan ki kàareh nnə. Nε uje faan uba cende' tε usen ni, ki yé uyonb; ki ηməbe ipol iba, ki tōkeh binib nà li wun í tien. U teh nnə nε ki lenh lifaal lí yebe ki dienh u'cεnbaambε. ¹⁷ U paan' tinbi nin Pəl bo ki wuureh ki teh: «Binib biε nə yé Uwien wà ηa ηməbe Nacento ya tonsənb nε. Bi tōkeh nε ni li kprien usen wà kí ηməre nε.» ¹⁸ U teh nnə nε idaan kε, Pəl ya

* **16:10** Wà kele' kugbanku kuu nnə ye tinbi ma nnə, nì wuən' ki ye u'mə tōke nin Pəl nε.

benku ni tí piebe', nε u jiεbe' ki tōke' ipol nnō ki ye: «Yesu Kristo ya yel bo, siere mεn u'saan.» Nε ì siere' u'saan i ya tãan bo. ¹⁹ Tō, ujefaan nnō ya cεnbaambε laa' ba ji li fre kí lε faal u'bo, nε bi cuo' Pōl nin Silas, ki tuke' bε ufaa bo ki jon' udu nnō ya nib taakeh nà saan nnō, ηō u'ciεnb rí bu bε tibuur. ²⁰ Nε ki taa' bε ki wuōn' Erom yaab ya buur ya ciεnb ki ye: «Binib biε nō yé *Sufmbε nε, ki tuke' fεnfεnm ki baa' ti'du ni, ²¹ ki wōknh mitetem mà ηa kpe tinbi Erom yaab rí tuo mε, ki niireh nin tí paan mi'bo.»

²² Bi len' nnō ma nnō nε linigol kpre' bi'bo. Tibuur yaab nnō dεre' ki gore' Pōl nin Silas ya went, nε ki ye bε rí ñí bε ilenben. ²³ Bi ñí' bε cεεn, nε ki taa' bε ki tí pekñ', ki tōke' wà gu lipεkl nnō ki ye wō rí li gu bε mōnmōnm. ²⁴ Bi tōke' wō ma nnō nε u kuōn' bε lipεkl ya dubenku ni, ki taa' bi'tãan ki sekn' idō ya ηmōbe ibon ni, ki lòle' ki mōkn' yí.

²⁵ Ní tí tuo kuyōku, nε Pōl nin Silas te ki kàareh, ki gεh iyuon ki pèkeh Uwien, nε lipεkl ya nitōb cengeh bi'bó. ²⁶ Nε kitink jènge' i ya tãan bo ki gbien', ki cère' lipεkl ya duku ya tenpuul mō jènge', nε li'nagεnt kε pìpiire'. Tikudōkr tà lùo lipεkl ya nib nnō kε cecere'. ²⁷ Wà gu lipεkl nnō finde', ki laa' tinagεnt yεyε ma nnō, nε u nère' u'jusiek wō rí ku u'ba, ki maaleh ki teh lipεkl ya nib nnō kε ñen' ki sεnsen' nε. ²⁸ Nε Pōl tien' u'bo ki ye: «La tien a'ba nà bre, ti'kε te ni'saan.»

²⁹ Wà gu lipεkl nnō ye bε rí taa umu ní, nε ki tòre' ki kōn' lipεkl ya du ni, ki gbaan' Pōl nin Silas ya nun bó, u'gbenent kε ηōh. ³⁰ Ni ya puoli bó nε u taa' bε ki ñen' saali, ki niire' bε ki ye: «Biciεnbε, n li tien mila kí ηmεre?» ³¹ Nε bi jiin' wō ki ye: «Teke Yonbdaan

*Yesu kí ji, sin nin a'den yaab kɛ li ηmɛrɛ.» ³² Nɛn saan nɛ bi tɔkɛ' wɔn nin u'den yaab kɛ Yonbdaan ya gbɛr. ³³ Nɛ u taa' bɛ u ya yo kuñɔnku nnɔ kɛ ki tĩ sɔkre' bi wun ñiñi' bɛ ma nnɔ ya gbɛn. Nɛ Pɔl nin Silas sii' wɔn nin u'den yaab kɛ Uwien ya ñunm i ya tɔan bo. ³⁴ Nɛ u taa' Pɔl nin Silas ki jon' u'den, ki tĩ de' bɛ tijier. U teke' Uwien ki jin' ma nnɔ nɛ wɔn nin u'den yaab te uyɛnsɔnge ni.

³⁵ Kutaaku faa' nɛ Erom ya buur yaab nnɔ sɔn' bi'sojambɛ bɛ ń jo kí tĩ tɔkɛ wà gu lipɛkl nnɔ wɔ ń taa bijɛb nnɔ kí wiɛ. ³⁶ Wà gu lipɛkl nnɔ tɔkɛ' Pɔl ki ye tibuur yaab sɔn' ki tɔkɛ' nni ki ye ń taa nɛ kí wiɛ. Nɛn bo, ñɛ mɛn kí li joh nin uyɛnduɔn. ³⁷ Nɛ Pɔl ye: «Tibuur yaab cɛrɛ' bi ñiñi' tinbi Erom yaab binib ya nun bó ka bun' tɛ buur, nɛ ki pɛkn' tɛ. Fɛnfɛnnɔ bi ji yíe bɛ ń bɔlɛ kí wiɛ tɛ ma nɔ, ta ń tuo. Cɛrɛ tibuur yaab bugbɛn ń baa kí ñɛn tɛ.»

³⁸ Sojambɛ nnɔ liebe' ki tĩ tɔkɛ' tibuur yaab nnɔ Pɔl len' nà nnɔ. Bi cii' Pɔl nin Silas yé Erom yaab ma nnɔ nɛ bujɛwaanbu cuo' bɛ. ³⁹ Nɛ bi baa' Pɔl nin Silas saan ki tien' bɛ kafala, nɛ ki ñɛn' bɛ lipɛkl ni, ki gbáan' bɛ bɛ ń siere udu nnɔ ni. ⁴⁰ Pɔl nin Silas ñɛn' kupɛnpɛkndu nnɔ ni, nɛ ki jon' Lidi den, ki laa' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ, ki saake' bi'gbɛnɛnt, nɛ ki bure'.

17

Pɔl nin Silas te Tesalonik ya du ni

¹ Pɔl nin Silas siere' Filip ya du ni, nɛ ki gɛbrɛ' Anfipolis nin Apoloni ya du ni, ki tĩ baa' Tesalonik ya du ni. *Sufmbɛ ya taanl ya duku kuba te len.

² Pɔl kɔn' litaanl ya duku nnɔ ni tɛn u tĩ ń teh ma bo.

Nε ki taa' *Saba uta ki tǎkeh bε *Uwien ya gbǎnku ya gbεr. ³U tǎkeh tigbεr nnǎ ya tingi ki teh Uwien ya Nigεndkε Kristo li jεnde, kί kpo kί mεkre bitεnkpiib ni nε. Nε ki teh n tǎkeh nε *Yesu wǎ ya gbεr nǎ, wǎn nε yé Uwien ya Nigεndkε Kristo. ⁴*Sufmbε biba nin Grεkmbε bǎ pukeh Uwien nnǎ ligol nin bipiikpεkpiεkb mǎ ligol ya yεnm sǎnge' Pǎl len' nǎ nnǎ bo, nε bi kpǎbn' wǎn nin Silas bǎ.

⁵*Sufmbε bǎ ya yεnm ηa sǎnge' Pǎl len' nǎ nnǎ bo nnǎ, taa' u'bo iponponbe, nε ki taa' idukond isεnjε ni, ki kpǎbn' bi'ba bǎ, ki cεre' udu nnǎ ya nib taan' ki yεbe ki kpεr' Pǎl nin Silas bo, ki teh fεnfεnm udu ni. Bi jon' ujε uba den, bi yih wǎ Sasǎn ki tǐ kǎn' nin mituǎm, ki nuunh bε nί taa Pǎl nin Silas kί jo udu nnǎ ya nib taan' nǎ saan nnǎ, ⁶nε ka laa' bε. Ba laa' bε ma nnǎ nε ki cuo' Sasǎn nin binib bǎ teke' *Yesu ki jin' nnǎ ya biba ufaa bo, ki taa' bε ki jon' udu nnǎ ya ciεnb saan, nε ki wuureh ki teh: «Binib bǎ cuon' ki saa' uηεndun kε nnǎ, baa' niε saan mǎ, ⁷nε Sasǎn teke' bε u'den. Bi kεnde' ubεrciεn Sesa ya yiko bo, nε ki lienh ki teh ubεrtǎ te, bi yih wǎ Yesu.» ⁸Tigbεr nnǎ cǎke' linigol nin udu nnǎ ya ciεnb kε, ⁹nε bi teke' Sasǎn nin bi'tǎb nnǎ ilike, ki yaan ki wiε' bε.

Pǎl nin Silas te Bere ya du ni

¹⁰Ni biire' nε binib bǎ teke' *Yesu ki jin' nnǎ cεre' Pǎl nin Silas bure' i ya tǎan bo Bere ya du bǎ. Bi tǐ baa' nε ki jon' *Sufmbε ya taanl ya duku bǎ. ¹¹*Sufmbε bǎ kǎ Bere ya du ni nnǎ teknh tigbεr ki cεn' Tesalonik yaab. Nεn bo nε bi teke' Pǎl tǎke' bε tigbεr tǎ nnǎ mǎnmǎnm, nε ki fiinh *Uwien ya gbǎnku daan kε daan bε nί liike tǔ te bii ta te. ¹²Bi'ni

binib teke' *Yesu ki jin' ki yebe. Ne Grεkmbε ya piikpεkpiεkb nin bijεb mα teke' wα ki jin' ka dindin. ¹³ Ama uyo wα *Sufmbε bα te Tesalonik ya du ni nnα cii' Pαl te Bere ya du mα ni ki tαkeh binib Uwien ya gber nnα, ne bi jon' ni'mα bό ki tí tĩ cère' linigol kpre'. ¹⁴ Nen saan ne binib bα teke' *Yesu ki jin' nnα cère' Pαl siere' i ya tαan bo ki kp̄ien' usen wα joh miñunciεnm bό nnα. Silas nin Timote ben juore' Bere ya du ni ne. ¹⁵ Bα p̄iereh Pαl nnα, p̄iere' wα ki tĩ baa' Atenn ya du ni ne. Ne Pαl tαke' be ki ye bi tĩ baa' la, be ń tαke Silas nin Timote kí ye be ń baa ní u'saan tonm.

Pαl tαkeh Uwien ya gber Atenn ya du ni

¹⁶ Pαl gu Silas nin Timote Atenn ya du ni uyo wα nnα, ne ki laa' ibule gbe udu nnα ni, ne u'yεnm saa' ki gbien'. ¹⁷ U te *Sufmbε ya taanl ya duku ni, ne wαn nin *Sufmbε nin binib bα pukeh Uwien nnα tαkeh tigber. Idaan ke u joh binib taakeh nà saan ne ki tαkeh binib bα bàareh ni'saan nnα *Yesu ya gber. ¹⁸ Binib biba mα là te ni'saan ki bεnge' miyεnfuom, ben nin Pαl lienh. Biba yé *Epikuryεnmbε, ne bitαb yé *Stoyisiεnmbε. Biba lienh ki teh «Uje wuα ñαñobleh ki teh ba ne?» Ne bitαb lienh ki teh: «U lii lienh niba bό ya bule ya gber ne.» Bi len' nnα, kime Pαl tαkeh *Yesu ya gbεmαnmαnt nin mimεkrm ya gber ne. ¹⁹ Ben nin wαn jon' udu nnα ya buur ya bùol, bi yih nà saan Ayeropaji* nnα, ne bi niire' wα ki ye: «A li fre kí tαke te a wαknh binib miwαknfεnm mà nα-α?» ²⁰ Kime a kpaakeh ti'tub

---

* **17:19** Ayeropaji yé ligbεngbenl liba ya yel ne Grεkmbε ya lenm ni. Bi là liebe' ki yih binib bα taakeh li'bo nnα mα ki teh Ayeropaji yaab ne.

nε nin a'gbεcent tuu, nε ti yíe tí cii tu'tingi. ²¹ Tɔ, Atenn ya du ya nib kε nin bicenb bà te udu nnɔ ni nnɔ fε tigrεcent ya tɔkm nε. Nen bo nε bi taakeh ki kaah uyo kε ki tɔkeh tù.

²² Pɔl fii' ki sere' Ayeropaji ya nib nnɔ ya siik ni, nε ki ye: «Atenn yaabε, n sekn' ki laa' ni pε ibule bo cεen nε. ²³ N cuonh ni'du ni uyo wà nnɔ nε ki likeh ni'ponpob, ki tĩ laa' liba bi kele' li'bo ki ye: «Ta ben wà nnɔ mɔ yaal sɔ.» Ni pukeh wà, ka ben wɔ nnɔ min baa' rí tɔke nε u ya gber nε. ²⁴ Wɔn nε yé Uwien, ki ñen' unɛndun nin tibont tà kε te u'ni nɔ. Wɔn wà yé kutaaku nin kitink ya Yonbdaan nnɔ, ɲa kɔ nib men' tidur tà nnɔ ni. ²⁵ Wa nuunh nil ya torm, niba ɲa pɔre' wɔ, kimε wɔn nε dienh binib limiɛl nin mitafaam mà bi fuoreh mɛ nɔ nin tibont kε. ²⁶ U ñen' unibaab nε, ki cère' u pɔre' inibol yà te utingben kε bo nɔ. Wɔn Uwien nε sien' iyo kε, ki bobore' inibol kε nin i'kɔnkuɔn. ²⁷ U là tien' nnɔ ɲɔ binib rí li nuunh wɔ nε. Nba la, bi ɲanɲaanh kí nuunh wɔ la, bi li tĩ lε wɔ. Imɔn wa li jende' ti'ni uba mɔnɔn saan. ²⁸ Wɔn bo nε ti te, ki fuobe, ki cuonh. Ni'yonyuonb biba mɔ là len' nnɔ nε. Bi là len' ki ye: «Ti'mɔ yé Uwien ya bumu nε.» ²⁹ Ti yé Uwien ya bumu ma nnɔ, ta bi li maaleh ki teh Uwien naan ten ibule nε. Unisaal nε taa' u'yenmaale nin u'benm ki kpen' iten, ki duore' miñɔkm nin ilike ya kurku ki tien' yĩ. ³⁰ Uwien ɲa tɔnge binib ɲa laan là ben wɔ ki teh tibont tà nnɔ. Ama fεnfennɔ u ji tɔkeh unɛndun ya nib kε nε ki teh bε rí lèbre bi'tetem. ³¹ Kimε u sien' lidaali là u li bu unɛndun ya nib kε tibuur tù rí li cuube. U gènde' unil wà li bu binib tibuur nnɔ. U cère' udaan mεkre' bitenkpiib ni ɲɔ wɔ rí wuɔn binib kí ye u mɔnbe ki gènde' wɔn nε.»

³² Binib nnə cii' Pəl len' ki ye binib li məkre bitenkpiib ni ma nnə, nə biba le' wə, bitəb mə len' ki ye: «Ti lá li cenge a'gber tuu uyo uba nə.» ³³ Nə Pəl siere' bi'saan ki bure'. ³⁴ Nin nən kə binib biba teke' *Yesu ki jin', ki kpəbn' Pəl bó. Bi'ni bi yih uba Denis u yé Ayeropaji ya nil, utə mə yé upii, bi yih wə Damaris nin binitəb mə.

18

Pəl te Korənt ya du ni

¹ Pəl siere' Atənn ni, nə ki jon' Korənt ya du bó.
² U ti cende' Suf uba bi yih wə Akilas nin u'po. Bi maa' wə Pənt ya tinfənm ni nə, ki yih u'po Prisil. Bi nən' Itali ya ducien Erom bó nə ki baa' na wuəke'. Kimə ubərcien Klod nə là ble' liwəbl ki ye *Sufmbə kə n' nən Erom ya du ni. Pəl nin ben cuo' kujətieku.
³ Bən nin Pəl ya tuonl kə là tə nə, bi là pəh ininbon* nə. Nən bo nə Pəl jon' ki ti te bi'den, bi tə ki sənə.
⁴ *Saba kə *Saba ya daali Pəl joh *Sufmbə ya taanl ya duku ni nə bi təkəh tigbər, nə u nīkndeh *Sufmbə nin Grəkmbə n' teke *Yesu k' ji.

⁵ Silas nin Timote nən' Maseduənn ya du bó, ki baa' n' uyo wə nnə, nə Pəl taa' u'ba ki de' Uwien ya gber ya təkə baba, ki tūəreh ki təkəh *Sufmbə ki teh *Yesu nə yé Uwien ya Nigəndkə Kristo. ⁶ Ba tuo' Pəl ya nəbu bó, ki sukreh wə ma nnə, nə u gbəgbə' u'wəngolkaar ya təngunku ki təkə' bə ki ye: «Na n̄mərə' la, ni'yaar bo, na nən' min. Fənfənnə n li pekre bə n̄a yé *Sufmbə bó nə.» ⁷ Pəl siere' ni'saan, ki jon' uje uba den, bi yih wə Titiyus Yustus, u yé

---

* **18:3** Bi là nukəh tigbənt nə ki pəh ininbon nnə, mitəm la, bi taah tikpəlcer nə ki pəh yè.

unil wà pukeh Uwien nε. U'den nin litaanl ya duku nnò buòke nε. ⁸Litaanl ya duku nnò ya cien Krispus nin u'den yaab kε teke' Yonbdaan ki jin'. Korɛnt yaab mò cii' Pəl tòkeh *Yesu ya gbɛr tà nnò, ki teke' ki jin' ki yebe, nε bi sii' bε Uwien ya ñunm.

⁹ Kuñonku kuba nε Yonbdaan tòke' Pəl tidɛknt yaam, ki ye: «La li fenge, li tòkeh binib tigbɛmɔnmɔnt nnò, ki la li ηmin. ¹⁰N te nin ηε, uba ηa ní fre kí tien ηε nà bre, kimε n'yaab yebe udu wuu ni.» ¹¹Pəl tien' ni'saan libinl liba nin inɔmaale iluob nε, ki wòknh binib Uwien ya gbɛr.

Bi tuke' Pəl ki jon' Galiyɔn saan tibuur

¹²Tò, uyo wà Galiyɔn là yé Akayi ya tinfenm ya gobina nnò nε *Sufmbε ya cienb kpaan' Pəl bo iyε, nε ki cuo' wò, ki jon' tibuur, ¹³ki tí tòke' ki ye: «Ujε wuò sureh binib bε ní li pukeh Uwien yiko ηa ye ma bo nε.» ¹⁴Pəl yàare' wò ní len, nε Galiyɔn tòke' *Sufmbε nnò ki ye: «U bi bii' libiil liba nε, bii u bi tien' kinunbɔnk kiba nε la, ninbi Sufmbε, n bi li duɔn n'yɛnm kí cenge ni'bó. ¹⁵Ama ni findeh nin tɔb inɔbon bo nin binib ya yel bo nin ni'yiko bo wɔn la, ní yé ni'yaar nε. Min ηa yíe n li yé wà li bu tuu ya gbɛr.» ¹⁶Nε ki ηɔre' bε ki ñen' tibuur ya duku ni. ¹⁷Nε binib bà kε te ni'saan nnò cuo' litaanl ya duku ya cien, Sɔstenn, ki ñih wò tibuur ya duku ya nun bó, ama Galiyɔn ηa lí tange' tù.

Pəl liεbe' Antiyɔk ya du bó

¹⁸Pəl biε ki tien' Korɛnt ya du ni ki wuòke'. U cèbe' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò, nε wɔn nin Prisil nin Akilas bure' bε ní tí kò buñɛrcienbu Sankre ya du ni. U kuo' u'yur wun ni nε u là pùon' lipuonl là nnò bo. Bi kɔn' buñɛrcienbu u ya du ni nε

ki cubn' Siri ya tinfenm bó. ¹⁹ Bi tí baa' Efes ya du ni ne Pól daan' u'tántaknlieb, ki jon' *Sufmbε ya taanl ya duku ni bi tí tǎkeh tigber. ²⁰ Bi gbáan' wǎ wǎ ní tien bi'saan iwenkáanke, ne wa tuo', ²¹ ki cǎbe' bε, ki tǎke' bε ki ye Uwien tuo' la, u tí li liebe ní bi'saan uyo uba. Ne ki kǎn' buñercienbu ki siere' Efes ya du ni, ki bure' ²² ki tí baa Sesare ya du ni. U tí baa' ma nnǎ ne ki don' Yerusalem bó, ki fuonde' *Kристо ya taanl yaab, ne ki ñen' ni'bó ki cǎn' Antiyǎk ya du bó. ²³ U tien' iwenkáanke Antiyǎk ya du ni, ne ki tí bure'. U joh ma nnǎ ne ki ñen' Galasi nin Friji ya tinfenm ni, ki faake' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnǎ ya tekjim.

Apolos jon' Efes nin Korént ya du ni

²⁴ Ujε uba baa' Efes ya du ni, ki yé Suf, bi yih wǎ Apolos. Bi maa' wǎ Aleksandri ya du ni ne. U yé unil wǎ freh ki lienh ne, ki ben tigber tà kele' *Uwien ya gbǎnku ni nnǎ mǎnmǎnm. ²⁵ Bi là wǎkn' wǎ u li paan ma bo Yonbdaan ya sen bo. U'yenm pε *Yesu ya gber bo cεen, ne u tǎkeh tù binib, ki wǎknh bε tù te ma bo mǎnmǎnm. Ama u ben San là siih binib Uwien ya ñunm ma bo nnǎ baba ne. ²⁶ Apolos kǎn' *Sufmbε ya taanl ya duku ni, ki cin' ki tǎkeh binib *Yesu ya gber nin lifèl. Prisil nin Akilas cenge' u'gber ki gben', ne ki taa' wǎ ki jon' bi'den, ki tí tùǎre' ki tǎke' wǎ Uwien ya sen ya gber mǎnmǎnm. ²⁷ Apolos yíe wǎ ní jo Akayi ya tinfenm bó ma nnǎ ne binib bà teke' *Yesu ki jin' nnǎ saake' u'gbenent, ki kele' kugbǎnku ki de' wǎ wǎ ní tí de bi'tǎb bà te ni'bó nnǎ bε ní teke wǎ kucènku mǎnmǎnm. U tí baa' ni'bó ne ki tore' binib bà teke' *Yesu ki jin' Uwien ya juokm bo nnǎ ní yebe. ²⁸ Kimε u lienh ki jinh *Sufmbε binib kε ya

nun bó nε, nε ki ñiikeh nà kele' *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ bo, ki wɔngeh ki teh *Yesu yé Uwien ya Nigɛndkε Kristo nε.

19

Pɔl ti te Efɛs ya du ni

¹ Apolos laan biε ki te Korɛnt ya du ni u yo wà nnɔ, nε Pɔl ñɛn' ijuɔn ya du bó, ki baa' Efɛs ya du ni, nε ki laa' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ ya biba len, ² ki niire' bε ki ye: «Ni tĩ teke' *Yesu ki jin' ma nɔ, *Mifuoñaanm jiiire' ni'bo ηɔ-ɔɔ?» Nε bi ye: «Tinbi ηa laan li cii' nil len' ki ye *Mifuoñaanm te mɔnɔn.» ³ Nε Pɔl niire' bε ki ye: «Bi sɛi' nε Uwien ya ñunsii u lε ba?» Nε bi jiiin' wɔ ki ye: «Bi sɛi' tε San là siih binib Uwien ya ñunsii wà nnɔ nε.» ⁴ Nε Pɔl tɔke' bε ki ye: «San là siih binib Uwien ya ñunm mitetem ya lèbrm bo nε, nε ki tɔkeh bε ki teh bε í teke wà li paan u'puoli bó ní nnɔ kí ji. Ni'tingi si: bε í teke *Yesu kí ji.» ⁵ Bi cii' Pɔl len' nà nnɔ, nε ki cère' u sɛi' bε Uwien ya ñunm Yonbdaan *Yesu ya yel bo. ⁶ Pɔl taa' u'nuɔ ki paan' bi'bo, nε *Mifuoñaanm jiiire' ní bi'bo, nε bi lienh milencɛnm, ki sɔkndeh Uwien ya ñɔbon. ⁷ Binib nnɔ kε là li baa piik nin bile.

⁸ Pɔl là joh *Sufmbε ya taanl ya duku ni, ki tĩ baa' iηmaale ita nε, ki lienh nin binib ka fεnge, ki tɔkeh bε Uwien ya bεl ya gbɛr, ki ñikndeh ki sureh bε bε í tuo u tɔkeh tigbɛr tà nnɔ. ⁹ Ama bi'ni biba ya yul faa, ba tuo' ki teke' tigbɛr nnɔ, nε ki séreh binib bà teke' *Yesu ki jin' ki pε u'sen bo nnɔ linigol ya nun bó. Nɛn bo nε Pɔl siere' ki dàan' bε, ki taa' bà teke' Yesu ki jin' nnɔ, ki jon' Tiranus ya kɛraduku bó ki tĩ wɔknh bε idaan kε. ¹⁰ U tien' nnɔ ki tĩ dukn' ibin ile

nε. Nεn bo nε Asi ya tinfenm ya nib, bà yé *Sufmbε nin bà ηa yé *Sufmbε kε cii' Yonbdaan ya gber.

Sikefa ya bijieɓ ya gber

¹¹ Uwien cèrè' Pól teh miyɔkm ya boncient cεεn, ¹² haali bi tĩ taah mupapaajemu nin tikpɛlcer tà kε mε' Pól nnɔ mɔnɔn ki tĩ paakeh bi'wienb bo nin isenpol ηaake binib bà bo, nε bi faakreh i ya tãan bo. ¹³ *Sufmbε biba mɔ là te ki cuonh ni'kε saan ki ηuɔh isenpol binib saan. Bi yíe bε rí taa Yonbdaan *Yesu ya yel, kí li ηuɔh isenpol binib saan, nε ki lienh ki teh: «*Yesu wà Pól tɔkeh binib u'gber nnɔ ya yel bo, siere mεn.» ¹⁴ Bitatuɔrcienb ya cien uba nε là te ki ηmɔbe bijieɓ bilole, ki yé Suf, bi yih wɔ Sikefa. Ben nε là cuonh ki teh nnɔ. ¹⁵ Nε usenpol cèrè' uje wà u ηaake wɔ nnɔ tɔke' bε ki ye: «N ben Yesu, ki ben Pól yé udaan wà. Ninbi le? Ni'mɔ yé ηmεmbε nε?» ¹⁶ Nε ki fi' ki ciin' bε, ki faake' nin bi'kε ki jènde' bε ki gbien', ki bunbunge' bε. Nε bi'kε sen' ki ñen' u'den iñil. ¹⁷ Efes ya nib, bà yé *Sufmbε nin bà ηa yé *Sufmbε kε cii' tigber nnɔ, bujɛwaanbu cuo' bi'kε; nε bi kpieke' Yonbdaan Yesu. ¹⁸ Linigol là teke' *Yesu ki jin' nnɔ ya biba bàareh ki lá tɔkeh binib ya nun bó bi là teh nà na mɔn nin bi là teh iñɔke ma bo. ¹⁹ Bà là teh iñɔke nnɔ ya biba tukeh bi'ñɔk gbɔnt ní ki lá taakeh ki cokndeh, ki sienh binib kε ya nun bó. Bi bù' tigbɔnt nnɔ ya daaku, ki laa' nĩ te tilikur itur piɲun nε. ²⁰ Nnɔ nε Yonbdaan ya tuɔm bo, u'gber yere' ni'kε saan ki ηmɔbe mituɔm.

Kukpiinku kpi' Efes ya du ni

²¹ Ni ya puoli bó nε Pól maale' ki ye u li ñε Maseduɔnn nin Akayi ya tinfenm bó nε kí jo

Yerusalèm. Nε ki ye: «N tì baa' ni'ból la, n li jo Erom ya du bó mǎ.» ²² Nεn saan nε u gènde' bà toreh wǎ nnǎ ya bile, bi yih uba Timote, ki yih utǎ Erat, ki sǎn' bε Maseduǎnn ya tinfenm bó. Nε wǎn juore' Asi ya tinfenm ni ki tien' iwenkǎanke.

²³ U ya yo nε kukpiinku kpi' Efes ya du ni Yonbdaan ya sεn bo ki bre cεen. ²⁴ Ujε uba là te udu nnǎ ni, bi yih wǎ Demetriyus. U taah ilike ya kur nε ki teh muduwawaamu mùa naan tεn ubul *Atemis ya duku, ki kuǎreh binib bo. Lituonl nnǎ bo bitonsǎnb lenh kpele cεen nε. ²⁵ Demetriyus taan' binib bà kε sǎnh lituonl nnǎ nin binib bà mǎ sǎnh li ya tuonbol, nε ki tǎke' bε ki ye: «N'jǎtiebε, ni bεn ki ye ti fuobe lituonl là bo sǎ-a! ²⁶ Ama Pǎl wǎn lienh ki teh, ibule ŋa yé bonn, binib nε mεh yí. U sure' binib bà bi tuo' u'ñǎbu bó yebe. Na yé niε saan Efes ni baba, Asi ya tinfenm kε ni nε. Ninbi mǎnǎn cii', ki sekn' ki laa' mǎ. ²⁷ U teh nnǎ la, na yé ti'tuonl baba nε li saa. Ubucien *Atemis mǎ ya duku li juore fenm nε. Atemis wǎ, Asi ya tinfenm ya nib nin unεndun ya nib kε pukeh wǎ nnǎ, mǎ ŋa ji li ŋmǎbe kpieke.»

²⁸ Binib nnǎ cii nnǎ ma nnǎ nε bi'benku ni ben' ki gbien' nε bi wuureh ki teh: «Efes yaab ya bul *Atemis yé ubucien nε.» ²⁹ Nεn saan nε udu nnǎ ya nib kε kpre', ki tǎke ligol ki joh udu nnǎ ya nib taakeh nǎ saan nnǎ, nε ki cuo' Pǎl ya tǎntǎknlieb bile usεn ni. Bi yih uba Gayus, ki yih utǎ Aristak. Bi yé Maseduǎnn ya tinfenm ya nib nε. ³⁰ Pǎl yíe wǎ ní jo linigol nnǎ saan, nε binib bà teke' *Yesu ki jin' nnǎ pien' wǎ. ³¹ Mitinfenm nnǎ ya cienb bà yé Pǎl ya jǎtieb nnǎ mǎ sǎn' ki tǎke' wǎ ki ye u la jo linigol nnǎ taan' nǎ saan nnǎ. ³² U ya yo nε linigol

nnò ñmàbe kuwaaku ki gbien', ka ji ben nà bó si nà bó. Biba wuureh ki lienh tuba, bi'tòb mò wuureh ki lienh tutòr. Bi'ni biba ña ji là ben nà cèrè' bi taan' ni'saan mònòn. ³³*Sufmbε bà te ni'saan nnò gènde' ujε uba ki lien' usen, bi yih wò Aleksand. Linigol nnò ni biba tòke' wò tigber nnò ya tingi, nε u yuon' unuò ki wuòn' ki ye u yíe wò ñ tòke linigol nnò tigber nnò ya tingi nε.

³⁴ Ama linigol nnò bende' ki ye u yé Suf ma nnò, nε bi taakeh ki wuureh ki tí baa' tén tikur tule ki teh: «Efes yaab ya bul Atemis yé ubucien nε.»

³⁵ Udu nnò ya keraci cèrè' linigol nnò ñmile', nε u len' ki ye: «Efes yaabε, unil kε ben ki ye ninbi Efes yaab nε gu ubucien Atemis ya duku, ki ben ki ye u'nennεnku ñen' kutaaku bo nε ki jiire' ní. ³⁶ Uba ña ñ fre kí niε kí ye ta te. Nεn bo, ni bi li duòn ni'yεnm nε, ki la tien niba ka maale'. ³⁷ Kimε ninbi nε tuke' bijεb biε nò ki baa' niε saan. Ba saa' niba ubul ya duku ni, ka suke' ti'bule mò. ³⁸ Demetriyus nin u'tonsənb ñmàbe tigber nin unil la, tibuur ya buòl te, bà buh tibuur mò te, bε ñ jo nεn bó kí tí len. ³⁹ Ni tí ñmàbe tigbetòr ki pukn' la, bi li tùòrè tù udu ya taancienl là ñendeh *yiko nnò ni nε. ⁴⁰ Ta ben la, dinnò ya taanl liε bo, tí'du ya cienb li biin tε kí ye ti nuunh tí kpíin udu nε; kimε ta ñmàbe ti li ñi nà bo kí tòke nà cèrè' ti taan'.» U len' nnò ki gben', nε ki cèrè' bi'kε siere'.

20

Pəljon' Maseduənn nin Grεs ya du ni

¹ Kukpiinku nnò ya waaku tí ñmile' ma nnò, nε Pəl cèrè' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò taan' u'saan, nε u saake' bi'gbenεnt, ki cèbe' bε ki bure'

Maseduənn ya tinfənm bó. ² U ñeh idu yà te mitinfənm nnə ni, ki təkheh binib bà teke' *Yesu ki jin' nnə tigber tù yəbe ki saakreh bi'gbənent, ki tĩ baa' Grəs ya du ni, ³ ki tien' len inmaale ita. U là beh wə ní kə buñercienbu uyo wà kí jo Siri ya tinfənm bó nnə nε ki cii' *Sufmbε kpaan' u'bo iye bε ní tien wə nà bre, nε u ye u li liebe' kí ñε Maseduənn ya tinfənm bó nε. ⁴ Nε binib biba pĩere' wə. Bà pĩere' wə nnə ya yel si: Sopater, u yé Bere ya du ya nil nε, ki yé Pirus ya bijε nin Aristak nin Sekundus, bi yé Tesalonik ya du ya nib nε nin Gayus, u yé Dεbe ya du ya nil nε nin Ticik nin Trofim, bi yé Asi ya tinfənm ya nib nε nin Timote. ⁵ Binib bugbən liere' usen ki jon' Trowas ya du ni ki tĩ gu tε*. ⁶ Tinbi wən, kpənə wà ηa ηməbe ñəke ya *nacenku gèbre' nε ki yaan ti kən' buñercienbu Filip ya du ni. Ti tĩ tu' bε Trowas ya du ni wiennun daali nε, ki tien' len iwien ilole.

Pəl te Trowas ya du ni

⁷ *Saba ya daali ya tajuəku nε ti taan' tí ji Yonbdaan ya jier, nε Pəl cin' ki təkheh binib Uwien ya gber. Ní faa' la, u li bure ma nnə nε u təkhe' bε tù ki tĩ baa' kuyəku ya siik. ⁸ Ti taan' lidutətuəl liba ya paaki ya duku ni nε. Ifr yəbe kuduku nnə ni. ⁹ Unacenfaan uba kε lidutətuəl nnə ya dutaaku ya dubonl bo, bi yih wə Etikus. Pəl təkhe' tigber ki wuəke' ma nnə nε migùənm ñənde' unacenfaan nnə u gùə'n' ki gbəkre', nε ki cere' ki lu' tingi. Bi jiiere' bε ní fin wə ki laa' u kpo'-a! ¹⁰ Nεn saan nε Pəl jiiere' ki bùə'n' ki yuure' wə, nε ki təkhe' bε ki ye: «Cuo mən ni'ba, wa kpo'.» ¹¹ Pəl liebe' ki don' kuduku

* 20:5 Liike 16:10.

nnɔ ya paaki nɛ ki gbiire' Yonbdaan ya jier bi jin', nɛ u tí tɔke' bɛ tigber ki wuɔke'. Ní tí tuo mifaam, nɛ u bure'. ¹² Bi tuke' unacenfaan nnɔ ní u fuobe nɛ unil kɛ ya yɛnm duɔn'.

Pɔl n̄ɛn' Trowas ki jon' Mile

¹³ Tinbi kɔn' buñercienbu, ki liere' usɛn ki bure' Asɔs ya du bó. Pɔl ye ti li taa wɔ buñercienbu ni nɛn bó nɛ, kime u là yíe wɔ rí cuon nɛ kí jo ni'bó. ¹⁴ U tí tu' tɛ Asɔs ni, nɛ ti taa' wɔ buñercienbu nnɔ ni ti bure' Mitilenn ya du bó. ¹⁵ Ti siere' ni'saan ki bure', n̄i n̄mɔn̄mɔbe ki tí faa' ki laa' ti gaake Kiyɔ ya dekl nɛ. Kutaaku faa' nɛ ti baa' lidektɔl saan, bi yih lɛ Samɔs, kutaaku tí liebe' ki faa' nɛ ti baa' Mile ya du ni. ¹⁶ Kime Pɔl n̄a yíe wɔ rí wuɔke Asi ya tinfenm ni nɛ ki lɔke' Efɛs ya du. U là benh wɔ rí baa Yerusalem tonm nɛ, ki maaleh n̄i tuo' la, wɔ rí baa len *Pantekot ya nacenku ya daali.

Pɔl cèbe' Kristo ya taanl là te Efɛs ni nnɔ ya cienb

¹⁷ Pɔl te Mile ya du ni, nɛ ki sɔn' ki yin' *Kristo ya taanl ya cienb bà te Efɛs ya du ni nnɔ. ¹⁸ Bi baa' u'saan uyo wà nnɔ, nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Kí n̄e lidaali là n'taal tɛ Asi ya tinfenm ni nnɔ, ninbi nɛ bɛn n là fuobe nin nɛ idaan kɛ ma bo. ¹⁹ N jiiin' n'ba tingi nɛ ki sɔn' Yonbdaan ya tuonl nin tinunsiir, ki jin' ijend, kime *Sufmbɛ biba là kpaan' iyɛ bɛ rí li teh nni nà bre nɛ. ²⁰ N tɔke' nɛ *Yesu ya gber binib taakeh nà saan nin ni'den ka bɔle' nɛ tigber tà kɛ li tore nɛ. ²¹ N tɔke' *Sufmbɛ nin bà n̄a yé *Sufmbɛ ki ye bɛ rí lèbre bi'tetem kí paan Uwien ya sɛn bo, kí teke Yonbdaan *Yesu kí ji. ²² Fɛnfennɔ min nɛ te usɛn ni ki joh Yerusalem nɔ. *Uwien ya Fuoñaanm nɛ wɔbn' nni rí jo. Ma bɛn nà li tí tu nni

ni'ból. ²³ Ama n nín bɛn ki ye *Mifuoñaanm tɔkeh nni idu kɛ ni ki teh bi li tĩ lɔle nni ni'ból, kí jènde nni mɔ. ²⁴ Ama min ŋa nín tɔngeh n'miel tɛn lɛn nɛ yé n'bo nibonmònn. N yíe ní sɔn ki tĩ baa' n'tuonl ya biɛn nɛ. N yíe ní tien Yonbdaan *Yesu ye ní tien nà nnɔ nɛ. Nɛn si: ní tɔke binib Uwien ya juokm ya gbɛmɔnmɔnt.

²⁵ «N là cuonh ki tɔkeh ninbi bà kɛ Uwien ya bɛl ya gbɛr nnɔ, n bɛn ki ye na ji li lɛ nni. ²⁶ Nɛn bo nɛ n tɔkeh nɛ dinnɔ wuɔ ki teh ni'ni wà kɛ kpo' ki juore' fɛnfɛnm la, na ñɛn' min, ²⁷ kimɛ n tɔke' nɛ Uwien yíe nà kɛ, ka bɔle' nɛ niba. ²⁸ Li ŋuuke mɛn ni'ba mɔnmɔnm, kí li ŋuuke binib bà *Mifuoñaanm guun' nɛ bɛ nnɔ mɔ mɔnmɔnm. Li likeh bɛ mɛn. Bi yé Uwien ya taanl nɛ. U taa' u'Bijɛ ya sɛm nɛ ki dɛ' lè. ²⁹ N bɛn ki ye n bure' la, binib li kɔ ni'ni, kí li bre tɛn ikɛr, kí li nuunh bɛ ní bere litaanl nnɔ, kí tien li'nib nà bre ka ní lɔkre uba mɔnɔn. ³⁰ Bitonnɛndɛnb li ñɛ ninbi mɔnɔn ni kí lɛre binib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ bɛ ní wiɛ u'sɛn kí paan bɛn bo. ³¹ Nɛn bo, la gɔh mɛn, kí li tien kí ye ibin ita sɔ n gbiereh ni'ni wà kɛ nin tinunsiir nɛ ñɔnku nin wien ni.

³² «Fɛnfɛnnɔ n taa' nɛ ki ŋukn' Uwien; ki tɔkeh nɛ ki teh ní tiere Uwien ya juokm ya gbɛr ból. Tigber nnɔ ŋmɔbe mituɔm, kí li cère ní li faa mitekjim ni, kí li de nɛ lifaal là u bonde' lè ki ble' binib bà kɛ yé u'yaab nnɔ. ³³ N là te ni'saan ma nnɔ, ma binbe' uba ya likbu ki niireh nin u'wɛngolkaar. ³⁴ Ninbi mɔnɔn bɛn ki ye n ya nɔjɛ bo nɛ min nin n'tɔntɔknlieb là fuobe. ³⁵ N tuu ki sɔnh ki wɔngeh nɛ ki teh ni'mɔ ní li sɔnh nin inunmón ŋɔ kí li toreh bijiinb, kí li tien Yonbdaan *Yesu mɔnɔn là len'

liñòbonl là ki ye: «Wà dienh ya yɛnm sɔnge ki cɛn' wà teknh nnɔ.» »

³⁶ Pɔl len' ki tì gben', nɛ wɔn nin bɛn kɛ gbaan' nɛ u kàare'. ³⁷ Nɛn saan nɛ bi'kɛ cin' ki muɔh ki joh ki tì lɔkndeh Pɔl. ³⁸ Bi'yɛnm tùare' ki saa' u len' liñòbonl là ki ye ba ji li lɛ wɔ nnɔ bo nɛ, nɛ ki pɛere' wɔ, wɔ n' tì kɔ buñercienbu.

21

Pɔl doh Yerusalem bó

¹ Ti cèbe' bɛ ma nnɔ nɛ ki kɔn' buñercienbu, ki bure' ki cubn' ki tì baa' Kɔs ya dekl; wienle daali nɛ ti baa' Lod ya dekl, ki ñɛn' nɛn saan ki bure' Patara ya du bó. ² Ti laa' ni'saan buñercienbu buba bù fih bù n' bure Fenisi ya tinɛnm bó, nɛ ti kɔn' bù ki bure'. ³ Ti jojoh ki tì likeh Ciip ya dekl ti'nun bó, nɛ ki ñmieke' lè unɔgen bó, ki cubn' Siri ya tinɛnm bó, ki tì baa' Tir ya du ni. Bi li ñɛn ituk buñercienbu nnɔ ni nɛn saan nɛ. ⁴ Ti laa' binib bà teke' *Yesu ki jin' udu nnɔ ni, nɛ ki tien' bi'saan iwien ilole. *Mifuoñaanm cère' bi tɔke' Pɔl ki ye u la dùo Yerusalem bó. ⁵ Iwien ilole nnɔ gèbre' ma nnɔ, nɛ ti lièbe' ki bure'. Ti joh tí kɔ buñercienbu, nɛ bɛn nin bi'puob nin bi'bumu kɛ pɛere' tɛ ki ñɛn' udu nnɔ ni. Ti'kɛ gbaan' miñuncienm nnɔ ya gbaal, ki kàare', ⁶ nɛ ti cèbe' tɔb, ti kɔn' buñerbu nnɔ, nɛ bɛn lièbe' ki kun'.

⁷ Ti kɔn' buñercienbu mifɔrkaam Tir ya du ni nɛ ki tì baa' Tolemays ya du ni. Ti jon' ki fuonde' binib bà teke' *Yesu ki jin' ki te ni'saan nnɔ, nɛ ki tien' bi'saan uwien uba. ⁸ Kutaaku faa' nɛ ti tí lièbe' ki bure' ki tì baa' Sesare ya du ni, ki jon' ki tì te Filip wà tɔkeh *Yesu ya gbɛmɔnmɔnt nnɔ den. U yé bi là

gènde' jeb bilole* bà nnò ya uba nε. ⁹ U là ηmòbe bisieb binan nε ba ben jeb, ki səkndeh Uwien ya ñòbon. ¹⁰ Ti tien' ni'saan iwenkàankε, nε *Uwien ya ñòbonsəknl uba ñεn' Sude ya tinfenm bó ki baa' ní bi yih wò Agabus. ¹¹ U tu' ε ni'saan nε ki teke' Pòl ya ningbenl, ki lòle' wòn Agabus ya tàan nin u'nuò, ki len' ki ye *Mifuoñaanm ye ma sò: «Udaan wà si liningbenl liε nnò *Sufmbε li tì lòle wò nnò nε Yerusalem ni, kí taa wò kí ηukn bà ηa yé *Sufmbε.» ¹² Ti cii' nnò ma nnò nε tinbi nin binib bà te ni'saan nnò gbáan' Pòl ki ye u la dùo Yerusalem bó. ¹³ Nε Pòl ye: «Ni teh bε nò, ki mòmυòh ki saah n'yεnm-i? Min bonde' ki gben' nε. Bi li tì lòle nni bii bi li tì ku nni Yerusalem ni Yonbdaan *Yesu bo mənən la, n li li jo nε.» ¹⁴ Wa tuo' ti'yaam ma nnò nε ti dàan' wò, ki ye: «Yonbdaan ní tien u yíe ma.»

¹⁵ Ti tien' ni'saan iwenkàankε yà nnò gèbre', nε ti bonde' ki tì gben' ki don' Yerusalem bó. ¹⁶ Binib bà teke' *Yesu ki jin' ki te Sesare ya du ni nnò ya biba mò pìere' tε. Bi tuke' tε ki jon' uje uba den ti tì gòn', bi yih wò Minasən, u yé Ciip ya nil nε, ki pε Yesu ya sən bo ñi wuəke'.

Pòl baa' Yerusalem ni ki jon' Saak den

¹⁷ Tò, ti baa' Yerusalem ni ma nnò nε binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò teke' tε nin uyensonge. ¹⁸ Kutaaku faa' nε tinbi nin Pòl jon' Saak den ki tì fuonde' wò. *Kristo ya taanl ya ciεnb kε mò là taan' ni'saan. ¹⁹ Pòl fuonde' bε ki tì gben', nε ki tòke' bε ni'kε dokdoki kí ñε u'tuonl bo Uwien tien' nà bà ηa yé *Sufmbε ya siik ni. ²⁰ Bi cii' Pòl len' nà nnò, nε bi pèke' Uwien, ki tòke' wò ki ye: «Tì'ninjε, a laa'-aa!

---

* 21:8 Liike 6:5.

*Sufmbε itur itur nε teke' *Yesu ki jin', nε bi'kε ya nun mόν bε rí li boh Moyis ya yiko nε. ²¹ Bi cii' bi ye a wəknh *Sufmbε bà kε te inibotə ya du ni nnə ki teh bi la ji rí li pε Moyis ya yiko bo, ki la ji rí li jεh bi'bumu ya pun, ki la ji rí li pε bi'yaajεbok bo. ²² Ti li tien mila? Bi li li cii a'baam bó nε. ²³ Tə, á tien ti li təkε ηε nà nə. Bijεb binan biba te ti'ni, ki là pùon' lipuonl; ²⁴ taa bε ní jo Uwien ya duku ni, kí tì tien tijəkt ya ñεnm ya tuərl, á pε bi li tì taa tibont tà kí tien lituərl nnə bo, ηə bε rí kuo bi'yur. A tien' nnə la, binib kε li bende kí ye bi lienh tà a'bo nnə ta te, kí bende kí ye a'məpε Moyis ya yiko bo nε. ²⁵ Binib bà ηa yé *Sufmbε ki teke' *Yesu ki jin' nnə, bεn wən, ti là maale' ki ye nǐ mən tí keke kugbənku nε kí təkε bε kí ye bi la ηmən h tətərnənt, ki la ηmən h wεnkpil, ki la jinh sēm, ki la teh naηmaal.»

²⁶ Kutaaku tí faa' nε Pəl taa' bijεb nnə, wən nin bεn tì taan' ki cin' ki teh tijəkt ya ñεnm ya tuərl nnə. Nε u kən' Uwien ya duku ya luo bo, ki təkε' utətərkε lidaali là bi li tien lituərl nnə kí gben ηə wà kε rí de Uwien u'pum.

Bi cuo' Pəl Uwien ya duku ya luo bo

²⁷ Tə, bi li tien lituərl nnə kí tì dukn iwien ilole nε. Iwien nnə tì beh yǐ rí gben, nε *Sufmbε bà ñεn' Asi ya tinfεnm bó ní nnə laa' Pəl Uwien ya duku ya luo bo, ki cère' linigol kpre' Pəl bo, nε ki cuo' wə, ²⁸ ki wuureh ki teh: «Israyel yaabε, la tuo mən, uje wà sə cuonh ni'kε saan, ki wəknh binib kε miwəknm mà saah tinbi *Sufmbε nin Moyis ya yiko nin Uwien ya duku. U tuke' binib bà ηa yé *Sufmbε mənən, ki kən' Uwien ya duku ni, ki kuən' kù tijəkt.» ²⁹ Kime bi là laa' Pəl nin Trofim, wà yé Efes ya du ya nil nnə

tàke udu ni ma nnò nε bi maale' ki ye Pəl taa' wə ki kən' Uwien ya duku ni nε.

³⁰ Kukpiinku kpi' udu ni ni'kε saan, nε udu nnò ya nib sən' ki taan' ní, ki cuo' Pəl, ki dεre' wə ki ñen' Uwien ya duku ni, nε ki pək ki p̄lin' inañuən. ³¹ Uyo wà bi nuunh bε ní ku Pəl nnò, nε Erom ya Sojambε ya ciεn cii' bi ye: «Yerusalem kε kpi' ηə.» ³² I ya t̄aan bo, nε uciεn nnò taa' Sojambε nin sojambε kobk ya ciεnb biba, ki tiinh ki joh linigol nnò saan. Bi laa' Sojambε nnò nin bi'ciεn ma nnò, nε bi d̄aan' ka ji ñih Pəl. ³³ Nεn saan nε sojambε ya ciεn nnò cuon' ki nεkn' Pəl, ki cuo' wə, ki t̄ake' u'sojambε ki ye bε ní taa tikudəkr tule kí l̄ole wə, nε ki niire' Pəl yé udaan wà nin u tien' bà. ³⁴ Ama linigol nnò ni, biba wuureh ki lienh tuba, nε bitəb m̄ə wuureh ki lienh tutə. Kuwaaku nnò bo nε sojambε ya ciεn nnò ηa fre' ki bende' nà tien', nε ki t̄ake' u'sojambε ki ye bε ní taa Pəl kí jo bi'tonsənduku saan. ³⁵ Bi tuke wə ki joh ki t̄i baa' kuduku nnò ya nañəkəkəl saan, nε sojambε t̄i gben' ki yuure' wə paaki, kimε linigol nnò ηm̄obe kinunbənk nε. ³⁶ Udu nnò ya nib kε pε puoli nε ki wuureh ki teh: «Ku wə mεn! Ku wə mεn!»

Pəl len' wə ní fie u'ba Sufmbε saan

³⁷ Bi ye bε ní kuən Pəl kuduku nnò ni uyo wà nnò nε u niire' sojambε ya ciεn nnò Grεkmbε ya lenm ni ki ye: «A li tuo kí c̄εbe nni ní t̄ake ηε liñəbonl libaa?» Nε uciεn nnò niire' wə ki ye: «A ciih Grεkmbε ya lenm nε-εε? ³⁸ Nεn mεn la, sin ηa ní Esipt ya jε wà c̄ere' linigol ȳle' ti'du ya ciεnb ya ñəbu bó idεn ȳie n̄ə ki tuke' binikub itur inan ki jon' kupenpelku ni nnò-a?» ³⁹ Nε Pəl ye: «M̄in yé Suf nε, ki maa' Tars ya du wà te Silisi ya tinfenm ni, u'yel kp̄ere' nnò ni,

ki yé len ya nil. A tuo' la, á cèbe nni rí len nin linigol lié nɔ.»

⁴⁰ U cèbe' Pɔl ki ye wɔ rí len, nɛ Pɔl sere' linañɔkɔkɔl nnɔ bo, ki yuon' unuɔ ki ye bɛ rí ñmile, bi ñmile' cim, nɛ u len' bɛ *Sufmbɛ ya lenm ni ki ye:

22

¹ «N'baambɛ nin n'ninjiɛbɛ, cenge mɛn fɛnfɛnnɔ n li tɔke nɛ tigbɛr tà kí fie n'ba nɔ.»

² Bi cii' u lienh bi ya lenm ma nnɔ, nɛ bi tùɔre' ki ñmile' cim.

Nɛn saan nɛ Pɔl ye: ³ «N yé Suf nɛ, ki maa' Tars ya du wà te Silisi ya tinfɛnm ni nnɔ ni. Ama bi wube' nni udu wà ni sɔ. Gamaliel nɛ là wɔkn' nni ti'yaajɛb ya yiko ya bom mɔnmɔnm. Nɛ n'nun là mɔn Uwien ya tuonl bo, tɛn ni'kɛ ya nun mɔn ma li'bo fɛnfɛnnɔ wuɔ nɔ. ⁴ N là jèndeh binib bà pɛ *Yesu ya sɛn bo nɛ haali bi tí kpuokeh, ki coh bijɛb nin bipiib, ki lùoh bɛ tikudɔkr, ki tí pɛkndeh. ⁵ Bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn nin *Sufmbɛ ya buur ya cɛkl yaab li fre kí tɔke nɛ kí ye n len' nà nɔ nǐ yé imɔn nɛ. Bi là kele' tigbɔnt mɔnɔn ki de' nni rí tí de *Sufmbɛ bà te Damas ya du ni nnɔ, bɛ rí cèbe nni rí cuo binib bà teke' *Yesu ki jin' ki te ni'bó nnɔ, kí lòle bɛ tikudɔkr kí taa bɛ kí baa Yerusalem ni, kí lá dɛre bi'tub.»

*Pɔl tɔke' bɛ u teke' Yesu ki jin' ma bo
(Itùon 9:1-19; 26:12-18)*

⁶ «N là joh ki tí nɛkn' Damas ya du, kuwensiiku ya yo, nɛ kuwenwenciɛnku kuba ci' ki ñɛn' paaki bó ní, ki wende' ki yile' n'bo. ⁷ N lu' tingi ni, nɛ ki cii' unisike uba bó u teh: <Sɔl, Sɔl, bɛ tien' a jèndeh nni?> ⁸ Nɛ n niire' ki ye: <Yonbdaan, a yé u lɛ daan nɛ?> Nɛ u jiin' nni ki ye: <Min Nasarɛt ya *Yesu nɛ, a jèndeh

min nε.> ⁹ Min nin bà là te nnò laa' kuwenwenku nnò ama ba cii' wà lienh nni nnò ya nieke bó. ¹⁰ Nε n tí niire' ki ye: <Yonbdaan, n li tien mila?> Nε u jiin' nni ki ye: <Fii kí jo Damas ya du ni, bi li tí tǎke ηε a li tien nà kε.> ¹¹ Kuwenwenku nnò wende' n'nun ni ma nnò, ma ji lenh, nε min nin bà tǎke nnò cuo' n'nuò ki ðieh n tí baa' Damas ya du ni.

¹² «Uje uba là te len, bi yih wò Ananiyas. U pε Uwien ya sεn bo mǎnmǎnm, ki boh Moyis ya yiko nε *Sufmbε bà kε kò Damas ni nnò pèkeh wò. ¹³ U baa' ki sere' n'saan nε ki tǎke' nni ki ye: <N'ninjε Sǎl, likre.> Nε n pǎk ki likre' i ya tǎan bo ki laa' wò. ¹⁴ Nε u tǎke' nni ki ye: <Ti'yaajεb ya Wien juò' ki gènde' ηε, á bende u'yiem, kí lε *Yesu ugbεmǎndaan, kí cii u'nieke bó. ¹⁵ Kimε a li yé u'mǎnkunl nε binib kε ya nun bó, kí tǎke bε a laa' nà nin a cii' nà. ¹⁶ Ji la taande, fii kí cère bε ní sii ηε Uwien ya ñunm, á tε u'yel wò ní fère ηε a'biere.>

¹⁷ «Ni ya puoli bó nε n liebe' Yerusalem. Lidaali liba nε n te Uwien ya duku ni ki kǎareh nε ní tien' nni tidεknt yaam, ¹⁸ n laa' Yonbdaan nε u tǎke' nni ki ye: <Fii kí ñε Yerusalem ni tonm, kimε len ya nib ηa ní teke a li tǎke bε n'gber tà nnò.> ¹⁹ Nε n jiin' wò ki ye: <Yonbdaan, bi bεn ki ye min nε là joh *Sufmbε ya tǎan ya dur ni, ki coh binib bà teke' ηε ki jin' nnò, ki tí pεkndeh, ki jèndeh bε ki gbiekeh. ²⁰ Bi là kuuleh a'mǎnkunl Etienn uyo wà nnò, min mǎnǎn là te ni'saan, ki tuo' ki ye ní mǎn, nε ki gu binib bà kuuleh wò nnò ya wεngolkaar.> ²¹ Nε u tǎke' nni ki ye: <Li joh, kimε n li sǎn ηε nà bó fǎke, bà ηa yé *Sufmbε nnò saan.> »

Ba kaabe' ki ñi' Pǎl kimε u yé Erom yò nε

22 Linigol nnò cenge' Pòl bó ki tí baa' uyo wà u ye Yonbdaan ye wò ní jo bà ña yé *Sufmbé saan nnò, nè ki cin' ki wuureh ki teh: «Gben mèn unil wuò ya gbèr kitink bo, kime na kpé wò ní li fuobe.» 23 Nè ki tùòreh ki wuureh, ki goreh bi'liergbenkt ki wiènh, ki yiih titènt ki plèh paaki ki teh kutèngunku. 24 Nè Sojambé ya cièn nnò tòke' u'sojambé ki ye bè ní taa Pòl kí kuòn bi'duku ni, kí ñí wò inalébe, kí wòbn wò wò ní tòke u tien' bà ñò bi wuureh u'bo nò nnò. 25 Bi lòle' Pòl, bè ní ñí wò inalébe uyo wà nnò, nè u tòke' Sojambé kobk ya cièn wà se u'saan nnò ki ye: «Ni ñmòbe usèn ní ñí Erom yò, ka kpié' ki bun' wò tibuur ki laa' u'biil-ii?» 26 Sojambé kobk ya cièn nnò cii' nnò ma nnò nè ki jon' bi'cièn nnò saan, ki tí tòke' wò ki ye: «A bi ye á tien bè sò! Ujè nnò yé Erom yò nè.» 27 Nè bi'cièn nnò jon' Pòl saan, ki tí niire' wò ki ye: «A yé Erom yò nè-èè?» Pòl tuo'. 28 Nè ucièn nnò ye: «Min pèn' ilike ì yebe nè ki yaan ki kpènde' Erom ya nil.» Nè Pòl ye: «Bi maa' min n yé Erom ya nil nè.» 29 Pòl len' nnò ma nnò nè bà bi li ñí wò kí wòbn wò wò ní len nnò sule' ki sere' i ya tàan bo. Ucièn nnò bènde' ki ye u lòle' unil wà nnò yé Erom yò ma nnò nè bujèwaanbu cuo' wò.

Sufmbé ya buur ya cekl yaab bun' Pòl tibuur

30 Tò, sojambé ya cièn nnò yíe wò ní tùòre kí bènde *Sufmbé biindeh Pòl nibonn nà bo ma nnò, kutaaku faa' nè u lore' Pòl, ki cèrè' bitàtuòrciènbnin *Sufmbé ya buur ya cekl yaab kè taan', nè u cèrè' Pòl baa' ki lá sere' bi'nun bó.

23

1 Pòl caan' tibuur ya cièn nnò bo inun nè ki ye: «N'yaabé, n bèn n'yènm ni ki ye ma ñmòbe biil

Uwien ya nun bó haali nin fɛnfɛnnɔ.» ² U len' nnɔ ma nnɔ, nɛ bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn Ananiyas tɔke' bà se ki nɛke Pɔl nnɔ ki ye bɛ rí ñí u'ñɔbu bó nɛ bi ñí'. ³ Nɛn saan nɛ Pɔl tɔke' wɔ ki ye: «A yíe a li mɔn binib ya nun ni nɛ, Uwien nɛ li ñí sin. A kɛ niɛ saan ki ye a buh nni tibuur ti'yiko ye ma bo nɛ, nɛ ki kɛnde' *yiko bugbɛn bo ki ye bɛ rí ñí nni.» ⁴ Nɛ binib bà te ni'saan nnɔ tɔke' Pɔl ki ye: «A sukreh bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn sɔ-ɔɔ?» ⁵ Nɛ Pɔl ye: «Weee! N'yaabɛ, ma bɛn ki ye u yé bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn. N bi bɛn la, ma bi li len nnɔ, kime ñí kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Ña rí len a'du ya ciɛn fɛnfɛnm.» »

⁶ Tɔ, Pɔl bɛn ki ye bi'ni biba yé Saduseyɛnmbɛ nɛ, bitɔb mɔ yé Farisiɛnmbɛ. Nɛ u wuure' tibuur ya cɛkl yaab nnɔ ya siik ni ki ye: «N'yaabɛ, n yé Farisiɛn nɛ, nɛ n'baa mɔ yé Farisiɛn. N ñmɔbe lidɛndɛnl ki ye bitɛnkpiib li mɛkre. Lidɛndɛnl nnɔ bo nɛ, bi buh nni tibuur.» ⁷ U len' nnɔ u'ñɔbu ña lu', nɛ Farisiɛnmbɛ nin Saduseyɛnmbɛ cin' ki findeh nin tɔb, nɛ linigol nnɔ bore' mile. ⁸ Saduseyɛnmbɛ bɛn, maaleh ki teh tɛnkpiib ña rí mɛkre, Wien ya tondb ña te, ciiku mɔ ña te, ama *Farisiɛnmbɛ bɛn teh ni'kɛ te nɛ. ⁹ Bi biɛ findeh nin tɔb, ki ñmɔbe kuwaaku ki gbien', nɛ *Yiko ya wɔnwɔknɔb ni bà yé *Farisiɛnmbɛ nnɔ ya biba fii' ki sere' ki len' ufaa bo ki ye: «Ta laa' uje wuɔ ya biil. Nba la, Uwien ya tond bii niba nɛ len' nin wɔ.» ¹⁰ Ifinfinde nnɔ brikreh ki joh ma nnɔ, Sojambɛ ya ciɛn nnɔ fɛnge bi la lá dɛre kí tɔnde Pɔl nɛ ki tɔke' u'sojambɛ ki ye bɛ rí jiiɛ kí jo kí tí ñɛn Pɔl bi'ni, kí jiiɛ bi'duku ni.

¹¹ Ni'daali ya ñɔnku nɛ Yonbdaan baa' Pɔl saan, ki tɔke' wɔ ki ye: «Cuo a'ba. A tɔke' binib n'gber

Yerusalem ni ma bo nnɔ, a li tì tɔke tù nnɔ nɛ Erom ya du ni mɔ.»

Sufmbɛ kpaan' iyɛ bɛ ní ku Pɔl

¹² Kutaaku faa' nɛ *Sufmbɛ biba taan' ki kpaan' iyɛ ki pole' ki ye ba ku' Pɔl la, ba ní ji ka ní ñu mɔ. ¹³ Binib bà kpaan' iyɛ nnɔ gèbre' pinan. ¹⁴ Bi jon' bitɔtuɔrcienb nin *Sufmbɛ ya cienb saan, ki tì tɔke' bɛ ki ye: «Ti pole' ki ye ta ku' Pɔl la, ta ní ji bonn. ¹⁵ Fɛnfennɔ ninbi nin *Sufmbɛ ya buur ya cɛkl yaab tuo' la, ní sɔn unil wɔ ní jo Sojambɛ ya cien saan kí tì tɔke wɔ kí ye wɔ ní cèrɛ Pɔl ní baa ní'saan, ní tùrɛ kí fiin u'gbɛr. Tinbi bonde' ɲɔ tí ku wɔ, wa ní baa niɛ saan.»

¹⁶ Pɔl ya ninɛ ya bijɛ cii' bi bonde' ma bo, nɛ ki jon' Sojambɛ ya tonsɔnduku bó, ki tì kɔn' ki tɔke' Pɔl. ¹⁷ Nɛn saan nɛ Pɔl yin' Sojambɛ kobk ya cien uba, ki tɔke' wɔ ki ye: «Pìɛrɛ unacien wuɔ ní'cien saan, kimɛ u ɲmɔbe tigbɛr tuba wɔ ní tɔke wɔ.» ¹⁸ Nɛ sojambɛ kobk ya cien nnɔ taa' wɔ ki jon' bi'cien nnɔ saan, ki tì tɔke' wɔ ki ye: «Lipɛkl ya nil Pɔl nɛ yin' nni ki tɔke' nni ki ye ní pìɛrɛ unacien wuɔ a'saan, u ɲmɔbe tigbɛr tuba wɔ ní tɔke ɲɛ.» ¹⁹ Sojambɛ ya cien nnɔ cuo' unacien nnɔ ya nuɔ bi jɛnde', nɛ u niire' wɔ ki ye: «A yíe á tɔke nni bɛ ya gbɛr-i?» ²⁰ Nɛ u ye: «*Sufmbɛ biba bonde', ki ye bi li tɔke ɲɛ kí ye á wun taa Pɔl ní tibuur ya cienb saan, ɲɔ bɛ ní tùrɛ kí fiin u'gbɛr. ²¹ Bi tɔke' ɲɛ la, a la tuo, kimɛ bijɛb bà nuunh bɛ ní gùbn usɛn bó kí ku Pɔl nnɔ gèbre' pinan. Bi pole' ki ye ba ku' Pɔl la, ba ní ji ka ní ñu mɔ. Fɛnfennɔ bi bonde' ki gben'-a, bi ji cengeh sin bó nɛ.» ²² Nɛ Sojambɛ ya cien nnɔ tɔke' unacien nnɔ

ki ye: «La tòke nil kí ye a tòke' nni tigber tù nò», ne ki cère' u bure'.

Bi taa' Pəl ki jon' gobina Feliks saan

²³ Sojambε ya ciεn nnò yin' sojambε kobk ya ciεnb ni bile ki tòke' bε ki ye bε ní taa Sojambε kobiile nin bitenjεkb pilole nin sojambε bà bukeh ikpaan nnò kobiile, bε ní bonde kí lá bure kuñonku tikur tuwε ya yo Sesare ya du bó. ²⁴ Ní bonde itaan mǎ kí taa Pəl kí jo gobina Feliks saan, wǎ ní ñε caabu, niba la tien wǎ. ²⁵ Sojambε ya ciεn nnò kele' kugbǎnku bε ní tì de gobina Feliks. U kele' ki ye:

²⁶ «Min Klod Lisiyas ne fuondeh sin uciεn, gobina Feliks. ²⁷ *Sufmbε là cuo' uje wuǎ ki benh bε ní ku wǎ nε. N cii' u yé Erom yǎ ma nnò nε n taa' Sojambε ki tì fie' wǎ bi'saan. ²⁸ N là yíε ní bende bi biindeh wǎ bà bo ma nnò, nε ki taa' wǎ ki jon' *Sufmbε ya buur ya cεkl yaab saan. ²⁹ Bi bun' wǎ tibuur, nε n bende' ki ye bi biindeh wǎ bi'yiko bo nε. Ma laa' u tien' nà, nǐ kpε bε ní ku wǎ bii bε ní pεkn wǎ. ³⁰ N cii' bi ye *Sufmbε kpaan' iyε bε ní bǎle kí ku wǎ ma nnò nε n cère' bi taa' wǎ i ya tǎan bo ki baa' a'saan, ki tòke' binib bà biindeh wǎ nnò ki ye bi'mǎ ní jo a'saan, kí tì tòke ηε bi biindeh wǎ bà bo.»

³¹ Tǎ, Sojambε nnò paan' bi'ciεn tòke' bε nà nnò bo, nε ki taa' Pəl kuñonku ki jon' Antipatis ya du bó. ³² Kutaaku faa' nε Sojambε bà cuonh tingi ni nnò liεbe' bi'duku bó, nε bitenjεkb nnò gèbre' nin Pəl ki joh Sesare ya du bó. ³³ Bi tì baa' ki taa' kugbǎnku nnò ki de' gobina Feliks, nε ki taa' Pəl mǎ ki ηukn' wǎ. ³⁴ Gobina nnò kaan' kugbǎnku nnò ki gben', nε ki niire' Pəl ki ye «A yé mi le tinfenm bε yǎ nε?» Nε

Pəl ye: «N yé Silisi yə nɛ.» U cii' u yé Silisi yə ma nnə, ³⁵ nɛ u təkɛ' wə ki ye: «Binib bà biindeh ɲɛ nnə mə baa' ní la, n li cenge a'gbɛr.» Ki cèrɛ' u te ubɛr Herod là mɛn' kubɛrduku kùà nnə ni, nɛ bi gu wə.

24

Sufmbɛ biin' Pəl

¹ Iwien inun gɛ̀brɛ', nɛ bitətuərciɛnb ya ciɛn Ananias baa' Sesare ya du ni nin *Sufmbɛ ya ciɛnb biba nin lɔya uba bi yih wə Tɛtulus. Nɛ bi biin' Pəl gobina Feliks ya nun bó. ² Bi yin' Pəl u baa' nɛ Tɛtulus cin' ki biindeh wə ki teh: «Uciɛn Feliks, sin bo nɛ ti ɲməbe uñəkpaan ki tì gben' kí ñɛ a laa' miyɛnfuom mà ki tuke' milèbrm ki baa' ti'du wuu ni nnə. ³ Ti lenh a teh mimənm mà uyo kɛ ni'kɛ saan, nɛ ki faareh ɲɛ. ⁴ Ma yíe ní len kí wuəkɛ kí ɲaabe a'yɛnm. Nɛn bo, n gbáanh ɲɛ a'nimənt bo, á cenge ti'bo waamu. ⁵ Ti sekn' ki laa' ujɛ wuə yé unibiɛrə nɛ. U kpíindeh *Sufmbɛ bà kɛ te uɲɛndun wuu ni nɛ, ki cèrɛh bi teh fɛnfɛnm. Wənn nɛ yé licɛkl là pɛ Nasarɛt ya *Yesu ya sɛn bo nnə ya ciɛn. ⁶ U là bikn' wə ní kuənn Uwien ya duku tijəknt mənənn nɛ ti cuo' wə. [Ti là yíe tí bu wə tibuur ti'yiko ye ma bo nɛ. ⁷ Nɛ Sojambɛ ya ciɛn Lisiyas baa' ki lá taa' ufaa ki fie' wə ti'saan, ⁸ ki təkɛ' binib bà biindeh wə nnə ki ye bɛ ní jo a'saan.]* Sin mənənn bun' wə tibuur la, a li bɛnde ti biindeh wə bà bo.» ⁹ Sufmbɛ taan' Tɛtulus buñəbu ki ye u len' tà nə tù te nɛ.

Pəl lienh Feliks ya nun bó wə ní fie u'ba

---

* **24:8** Bi kpíe' ki kɛlɛ' tigbənt tà nnə ya tuba ni migbiirm 6b-8a ɲa te tu'ni.

10 Nɛn saan nɛ Feliks yuon' unuɔ ki de' Pɔl usɛn wɔ́ n̄ len. Nɛ Pɔl ye: «N bɛn ki ye a ɲuuke udu wuu n̄n̄ tien' ibin yà yɛbe, nɛn bo, n li tɔke ɲɛ n'gbɛm̀ɔnt nin midum. 11 N don' Yerusalem bó ki t̄i puke' Uwien ma na gèbre' iwien piik nin ile. A li fre kí niire binib kí liike t̄u te bii ta te. 12 Nil ɲa laa' n te Uwien ya duku ni bii *Sufmbɛ ya táan ya dur ni bii udu ni niba saan ki findeh nin uba bii ki sureh binib bɛ n̄ kpre. 13 Ba n̄ fre kí wuɔn ɲɛ fɛnfɛnnɔ wuɔ nɔ bi biin' nni bà bo. 14 N bɛn nà sɔ́ n̄ tɔke ɲɛ: n pɛ *Yesu ya sɛn bo ɲɔ́ n̄ li pukeh ti'yaajɛb ya Wien m̄n̄m̄n̄m nɛ, nɛ bɛn *Sufmbɛ lienh ki teh usɛn nnɔ ɲa yé sɛnm̄n̄. N boh nà kɛ kele' *yiko ya gbɔnku ni nin *Uwien ya ñɔbonsɔkn̄b kele' nà kɛ nnɔ m̄ɔ nɛ. 15 N ɲm̄ɔbe lidɛndɛnl là nnɔ, bɛn m̄n̄n̄ ɲm̄ɔbe li ya dɛndɛnbaabl nɛ, ki ye Uwien li mɛkre bitenkpiib, bà m̄n̄ nin bà bre kɛ. 16 Nɛn bo nɛ n tuu ki ñikndeh n la li ɲm̄ɔbe biil Uwien nin binib saan.

17 «N tien' ibin yà yɛbe ka te Yerusalem ni, nɛ ki liɛbe' ní n̄ lá pu n'ɔdu ya j̄in̄b bupaabu, kí t̄uɔre lituɔrl kí de Uwien. 18 Nɛn saan nɛ bi laa' nni n te uyo wà Uwien ya duku ya luo bo ki teh tijɔknt ya ñɛnm̄ ya tuɔrl nnɔ. Ba laa' nni nin nigol, ka laa' n cèrɛ' nib m̄ɔ kpre' ma. 19 Ama *Sufmbɛ bà ñɛn' ní Asi ya tinfɛnm̄ bó ní nnɔ, nɛ là laa' nni. Bi bi ɲm̄ɔbe n'bo tigbɛr la, bɛn nɛ bi li baa a'saan kí là biin nni, 20 bii bɛn bà biindeh nni nɔ, bɛ n̄ tɔke ɲɛ *Sufmbɛ ya buur ya cɛkl yaab bun' nni tibuur Yerusalem ni ma nnɔ bi laa' n'biil li la? 21 Nba la, n là sere' bi'nun bó ma ki wuure' ki len' liñɔbonl là baba ki ye: «N teke' ki jin' ki ye Uwien li mɛkre bitenkpiib nnɔ bo nɛ ni buh nni tibuur dinnɔ.» »

22 Feliks bɛn *Yesu ya sɛn ya paanm bo ya gbɛr

m̀onm̀onm. Ǹen bo ǹe u t̀ake' b̀e ki ye: «Liebe ní m̀en lidaali liba. Sojamb̀e ya cièn Lisiyas lá baa' ní la, n li liike ni'gb̀er ya tingi.» ²³ Ǹe ki t̀ake' Sojamb̀e kobk ya cièn ki ye ẁo r̀i li gu P̀ol, ki la li ẁobndeh ẁo is̀en iba ni. U'yaab ye b̀e r̀i tore ẁo la, u la piendeh b̀e.

²⁴ Iwenk̀aank̀e g̀èbre', ǹe Feliks t̀ake nin u'po Drusil ki baa' tibuur ni. U'po nǹo yé Suf ǹe. Feliks s̀on' b̀e r̀i t̀i yin P̀ol ní ẁo r̀i lá t̀ake b̀e tigb̀er tà li c̀ere b̀e r̀i teke *Yesu Kristo kí ji ǹo b̀e r̀i cenge. ²⁵ P̀ol te ki lienh ki ẁongeh unil li teh ma kí li cuube nin u li coh u'ba ma bo, kime Uwien li bu binib tibuur ma nǹo, ǹe buj̀ewaanbu cuo' Feliks, ǹe u ye: «F̀enfenǹo á li fre kí li joh, n lá laa' mif̀enm la, n li liebe kí yin ǹe.» ²⁶ Feliks daan ki teh nba la P̀ol li de ẁo ilike ǹe. Ǹen bo ǹe u s̀onh ki yih ẁo uyo k̀e bi t̀akeh tigb̀er.

²⁷ Ibinh̀men ile g̀èbre', ǹe gobina ẁa bi yih ẁo P̀osiyus F̀estus nǹo baa' ki lá l̀ere' Feliks ya l̀enl. Feliks yíe ẁo r̀i s̀onge *Sufmb̀e ya ỳenm ma nǹo ǹe ki dàan' P̀ol juore' ki paake.

25

P̀ol ye ub̀ercien Sesa ǹe li bu u'buur

¹ Gobina F̀estus baa' Sesare ya du ni, ki tien' len iwien ita ǹe ki don' Yerusalem bó. ² U t̀i baa' ǹe bit̀atùrcienb nin *Sufmb̀e ya buur ya c̀ekl yaab nǹo ya s̀enlierb baa' u'saan, ki lá biin' P̀ol, ki gb̀aan' F̀estus c̀een, ³ ki ye u la yíe, ẁo r̀i ǹikn kí c̀ere b̀e r̀i taa P̀ol kí baa Yerusalem ni. Kime bi kpaan' iỳe u we ní la, b̀e r̀i ku ẁo us̀en ni ǹe. ⁴ Ǹe F̀estus t̀ake' b̀e ki ye: «P̀ol laan bìe ki te lipekl ni ǹe Sesare ya du ni. Ǹe min m̀oǹon li liebe kí kun i t̀aan yíe bo ǹe. ⁵ U ǹm̀obe libiil la, c̀ere m̀en ni'cièn b̀e r̀i paan n'bo kí t̀i biin ẁo ǹen bó.»

⁶ Fēstus lii tien' Yerusalem ni iwien iniin bii iwien piik nε ki yaan ki liebe' Sesare ya du bó. Kutaaku faa' nε u kǎn' ki kèle' tibuur ya duku ni ki sǎn' bε ní tǐ taa Pǎl ní. ⁷ Pǎl baa' ma nnǎ nε *Sufmbε bà ñen' ní Yerusalem nnǎ guǎn' wǎ, ki biindeh wǎ ní bre isen yà yebe ni, ka ní fre kí wuǎn kí ye bi lienh tà nnǎ tǔ te. ⁸ Pǎl yíe wǎ ní fie u'ba nε ki len' ki ye: «Ma saa' *Sufmbε ya yiko, ka saa' Uwien ya duku, ka bii' ubercien Sesa mǎ.»

⁹ Fēstus yíe wǎ ní sǎnge *Sufmbε ya yεnm, nε ki niire' Pǎl ki ye: «A yíe á dùo Yerusalem bó bε ní tǐ bu ηε tibuur tigber tuu bo n'nun bó-oo?» ¹⁰ Nε Pǎl jiin' wǎ ki ye: «N li sere ubercien Sesa ya nun bó u'buur ya duku ni nε. Bi li bu nni tibuur nen saan nε. Sin mǎnǎn ben mǎnmǎnm ki ye ma bii' *Sufmbε niba. ¹¹ N bi bii' bii n bi tien' nibonn ná kpe mikuum la, ma bi li nuunh ní ηmεre. Ama bi biindeh nni ná bo ηa yé gbemǎnt la, uba ηa ní fre kí taa nni kí ηukn bε. Ubecien Sesa nε li bu n'buur.» ¹² Nen saan nε Fēstus nin u'gbegbierkaab taan' ki liike' tigber nnǎ nε u tǎke' Pǎl ki ye: «A ye ubercien Sesa nε li bu a'buur ma nǎ a li jo wǎn saan nε.»

Uber Agripa yíe wǎ ní cenge Pǎl ya gber

¹³ Iwenkǎanke gèbre', nε uber Agripa nin u'ninε Berenis tǎke ki baa' Sesare ya du ní, bε ní fuonde Fēstus. ¹⁴ Bi tien' len iden ile ma nnǎ nε Fēstus tǎke' uber Agripa Pǎl ya gber ki ye: «Uje uba te libùol lie nǎ, Feliks nε là pεkn' wǎ, u juore' ki te lipεkl ni. ¹⁵ N là jon' Yerusalem uyo wǎ nnǎ nε bitǎtuǎrcienb nin *Sufmbε ya cienb baa' ki lá biin' uje bugben ki ye u kpe mikuum nε. ¹⁶ Nε n jiin' bε ki ye tinbi Erom yaab ya tentienm ni, bi biin' unil la, tǐ tǐ ní kòle' wǎn nin binib bà biindeh wǎ nnǎ nε, wǎ ní cii bi biindeh

wɔ bà bo, kí cèrè u'mɔ́ rí len u li len ma kí fie u'ba. Ta rí dèrè níl ya tubl ka kpíɛ' ki bun' wɔ buur. ¹⁷ N tɔke' bɛ nnɔ, nɛ bi baa' ní. Kutaaku faa' ma, ma taande', n kɔn' ki kèlè' tibuur ya duku ni nɛ, ki sɔn' bi tí taa' ujɛ nnɔ ní. ¹⁸ Nɛ binib bà biindeh wɔ nnɔ fii' ki sere' ki guɔn' wɔ ki biindeh wɔ. Min maaleh ki teh bi li biin wɔ nibonn ná bo nnɔ li bre ki tí kɛnde' nɛ, ama na te nnɔ. ¹⁹ N laa' bi findeh nin wɔ ná bo nnɔ, yé bi'Wien bo ya paanm ya gber nɛ nin ujɛ wà bi yih wɔ *Yesu u kpo' ηɔ Pɔl lienh ki teh u fuobe nnɔ ya gber nɛ. ²⁰ Ma là ben n li tien ma tigber nnɔ. Nɛ n niire' Pɔl ki ye u yíe wɔ rí jo Yerusalem bɛ rí tí bu wɔ tibuur tigber nnɔ bo nɛn bó-oo? ²¹ Ama u ye ubercien Sesa nɛ li bu u'buur. Nɛn bo nɛ n cèrè' u te lipɛkl ni, kí tí baa lidaali là n li cèrè bɛ rí taa wɔ kí jo ubercien saan.»

²² Nɛ ubɛr Agripa tɔke' Fɛstus ki ye: «Min mɔnɔn bi yíe rí cenge ujɛ bugbɛn bó.» Nɛ Fɛstus tɔke' wɔ ki ye: «Wenli a li wun cenge u'bó.»

²³ Kutaaku faa' nɛ ubɛr Agripa nin Berenis baa' binikpɛkpiɛkb ya baam, ki tɔke nin sojambe ya cienb nin udu nnɔ ni ya cienb, ki lá kɔn' kuducienku kùa ubɛr teknh binib ku'ni nnɔ ni. Nɛ Fɛstus sɔn' bi taa' Pɔl ní. ²⁴ Nɛ ki len' ki ye: «Uɛr Agripa nin ninbi bà kɛ te nin tɛ niɛ saan nɔ, ni likeh ujɛ wà nɔ, *Sufmbɛ kɛ là baa' n'saan Yerusalem ni, ki tí baa' niɛ saan mɔ, ki là wuureh ki teh na kpɛ wɔ rí ji li fuobe. ²⁵ Min ya bùol ma laa' u tien' ná ní kpɛ kuum; ama wɔn nin u'yul ye ubercien nɛ li bu u'buur ma nnɔ, nɛ n ye ní mɔn rí jon wɔ nɛn bó nɛ. ²⁶ N yíe rí kɛle kugbɔnku kí de ubercien kí tɔke wɔ Pɔl ya gber nɛ, ka ben n li cinbe kí kɛle kí kun ná bó, nɛn bo nɛ n taa' wɔ ki sien' ní'nun bó. N cinbe

ki sien' wə sin uber Agripa ya nun bó nɛ, á niire wə u'gber nnə te ma bo, ɲə n bende' n li kele kí kun ná bó. ²⁷ Kimɛ n maale' ki ye ná mən rí cère be rí taa' lipɛkl ya nil kí jo Uɓercien saan ka tɔke' bi biin' udaan ná bo.»

26

Pəl len' wə rí fie u'ba Agripa ya nun bó

¹ Tə, uber Agripa tɔke' Pəl ki ye: «A ɲməbe usen á len kí fie a'ba.»

Nɛ Pəl yuon' unuə ki cin' ki tɔkeh ki teh: ² «Uɓer Agripa, n'yɛnm sɔnge cɛɛn nin n laa' usen dinnə wuə ma rí len a'nun bó kí fie n'ba *Sufmbɛ biin' nni mibiinm mà kɛ nnə ni. ³ N bɛn ki ye a bɛn *Sufmbɛ ya tentienm kɛ, ki bɛn bi findeh nin tɔb ná bo. Nɛn bo nɛ n gbáanh ɲɛ á duən a'yɛnm kí li cengeh n li len kí ye bà.

⁴ «*Sufmbɛ kɛ bɛn n là te ma n'nacɛnfɛnm ni. Bi bɛn haali micincinm n là fuobe ma bo n'du ya nib ni nin Yerusalem ni. ⁵ Bi bɛn nni nɪ wuəke' ki ye n yé Farisienmbɛ ya cɛkl yə nɛ. Li ya cɛkl nɛ boh Moyis ya yiko mənəmən ki cɛn' icɛktə. Bi yíe la, bi li fre kí kun imən. ⁶ N ɲməbe lidɛndɛnl Uwien là pùon' lipuonl là ki de' ti'yaajɛb nnə bo nɛ. Nɛn bo nɛ bi buh nni tibuur dinnə. ⁷ Tinbi *Sufmbɛ ya baamul piik nin ile nnə kɛ pukeh Uwien ɲənkun nin wien ni, nɛ ki daan ki ye Uwien li tien u'puonl nnə. Uɓer Agripa, li ya dɛndɛnl bo nɛ *Sufmbɛ biindeh nni. ⁸ Ninbi Sufmbɛ, bɛ bo nɛ na teke' ki jin' ki maaleh ki teh Uwien ɲa rí mɛkre tɛnkpiib-i? ⁹ Min mənən là maaleh ki teh nɪ kpɛ, nɪ tuo' la, rí ɲɛ isɛn kɛ kí saa Nasaret ya *Yesu ya yel nɛ. ¹⁰ N là teh nnə nɛ Yerusalem ni. Min nin n'yul là coh Uwien ya nib

nε ki tĩ pεkndeh, kí ñε bitɔtuɔrcienb de' nni usen wà nnɔ bo. Bi là ye bi li ku bε la, n'mɔ se bi'ciεk bó nε. 11 Uyo kε n là joh *Sufmbε ya táan ya dur ni nε ki tĩ jèndeh Uwien ya nib, ki wɔbndeh bε bε rí suke wɔ. N'benku ni là piebe' bi'bo ki gbien', nε n joh idu yà ña te *Sufmbε ya tinfenm ni bó, ki tĩ jèndeh bε.»

Pɔl tɔke' u teke' Yesu ki jin' ma bo
(Itùon 9:1-19; 22:6-16)

12 «Nnɔ nε lidaali liba bitɔtuɔrcienb de' nni usen rí jo kí tĩ cuo binib bà teke' *Yesu ki jin' ki te Damas ya du ni nnɔ. 13 Uɔer Agripa, n là te usen ni ki joh Damas bó ma nnɔ, kuwensiiku ya yo nε n laa' kuwenwenku kuba ñεn' paaki bó ní ki windeh ki cεn' uwien, ki wende' ki yile' min nin n'tɔntɔknlieb bo. 14 Tĩ'kε lu' tingi ni, nε n cii' unieke uba bó u len' *Sufmbε ya lenm ni ki ye: «Sɔl, Sɔl, bε tien' a jèndeh nni? Nĩ bre a'bo nin á mɔ nin Uwien.» 15 Nε n niire' wɔ ki ye: «Yonbdaan, a yé u lε daan nε?» Nε u tɔke' nni ki ye: «Min *Yesu nε, a jèndeh min nε. 16 Fii kí sere, kime n baa' a'saan, ki gènde' ηε á sɔn n'tuonl nε, kí li yé n cère' a laa' tibont tà nɔ nin n lá li cère á lε tà nnɔ ya m̀nkunl. 17 N sɔnh ηε *Sufmbε nin bà ña yé *Sufmbε nnɔ saan nε. N li cère bi la fre kí tien ηε niba. 18 Tĩ wende bi'nun bó, kí ñεn bε licinñunl ni, kí cère bε rí li te kuwenwenku ni, kí fie bε *Satan ya nuɔ ni, kí taa bε kí ηukn Uwien, ηɔ Uwien rí fère bε bi'biere, kí de bε lifaal là Uwien li de lè binib bà teke' min *Yesu ki jin' ki yé u'yaab nnɔ.» »

Pɔl tɔke' u teke' Yesu ki jin' ki sɔn' itùon yá

19 «Tɔ, uɔer Agripa, kí ñε nεn daali ma, ma yĩe' udaan wà len' nni paaki bó tidεknt yaam nnɔ ya ñɔbu bó. 20 N kpie' ki tɔke' Damas ya du ya nib nε

Uwien ya gber, ki tuon' Yerusalem yaab nin Sude ya tinfenm ke yaab nin bà ña yé Sufmbε. N tōke' bε ki ye bε ní lèbre bi'tetem kí paan Uwien ya sɛn bo kí sɔn itùon yà wɔngeh ki teh bi mɔnbe ki lèbre' bi'tetem. ²¹ Nɛn bo nɛ *Sufmbε cuo' nni Uwien ya duku ya luo bo, ki nuunh bε ní ku nni. ²² Ama Uwien pi n'bo haali nin dinnɔ, nɛ ki cère' n yé u'mànkunl mubumu nin biciɛnb ke ya nun bó. Ma tōkeh tuba ki kende' *Uwien ya ñɔbonsɔknb nin Moyis là len' ki ye tà li tien nnɔ. ²³ N tōkeh ki teh Uwien ya Nigendke Kristo li bi li ji ijend nɛ, kí li yé unil wà li kpiε kí mɛkre bitenkpiib ni, kí li wɔngeh *Sufmbε nin bà ña yé *Sufmbε Uwien ya wenwenku.»

²⁴ Pɔl lienh wɔ ní fie u'ba ma nnɔ, nɛ Fɛstus len' ufaa bo ki ye: «Pɔl, a yé uwaar nɛ. A'bɛncienm nɛ cère' a waare'.» ²⁵ Nɛ Pɔl jiiin' wɔ ki ye: «Uciɛn Fɛstus, ma yé waar. N lienh tigbɛmɔnt nɛ, na yé waarlenm. ²⁶ Uɛr Agripa bɛn tigbɛr nnɔ. Nɛn bo nɛ n laa' lifɛl ki lienh u'nun bó. N bɛn ki ye tigbɛr nnɔ tuba ña luon' wɔ, kime tigbɛr nnɔ ña là tien' bɔlm ni. ²⁷ Uɛr Agripa, a teke' *Uwien ya ñɔbonsɔknb là len' nà nnɔ ki jin'-ii? N bɛn ki ye a teke' ki jin'.»

²⁸ Nɛ Agripa niire' Pɔl ki ye: «Nì siɛn' waamu nɛ á sure nni ní tien Kristo yɔ.» ²⁹ Nɛ Pɔl ye: «N kàareh Uwien tuo' la, nǐ yé fɛnfennɔ bii uyo uba nɛ la, sin nin binib bà ke cengeh n'bó nnɔ, ní tien *Kristo yaab tɛn min nɛ. Ama ma yíe bε ní lɔle nɛ tikudɔkr tɛn min».

³⁰ Nɛ uɛr Agripa nin gobina Fɛstus nin Berenis nin binib bà ke te kuducɛncienku kùà uɛr teknh binib ku'ni nnɔ fii', ³¹ ki ñɛh nɛ ki tōkeh tɔb ki teh:

«Uje wuə ɲa tien' nà kpε kuum bii pεkl.» ³² Nε Agripa tɔke' Fεstus ki ye: «Uje bugbεn ɲa bi ye ubercien Sesa nε li bu u'buur la, ti bi li fre kí wiε Wɔ.»

27

Bi taa' Pəl ki bure' Erom ya du bó

¹ Tɔ, bi tɔke' ki ye ti li jo Itali bó ma nnɔ, nε bi taa' Pəl nin lipεkl ya nitɔb ki de' Sojambε kobk ya cien uba bi yih wɔ Juliyus. U te sojacekl là ni nnɔ ya yel si «Ubercien ya Sojambε nε.» ² Buñercienbu buba là te ki yé Adramiti ya du ya ñerbu, ki joh Asi ya tinfenm bó, nε ti kɔn' bù ki bure'. Tinbi nin uje uba nε là tɔke bi yih wɔ Aristak. U yé Maseduonn ya tinfenm ya nil nε, ki kɔ Tesalonik ya du ni. ³ Kutaaku faa' nε ti baa' Sidɔn ni. Sojambε ya cien Juliyus ɲuuke Pəl nin tinimànt ma nnɔ nε ki cèbe' wɔ, wɔ ní jo u'jɔtieb saan bε ní tì teke wɔ kucènku. ⁴ Ti siere' ni'saan ki joh, kutafaaku tobreh tε ma nnɔ, nε ti likn' Ciip ya dekl ki nuɔn lè, ⁵ ki tì puore' miñuncienm mà nuɔn Silisi nin Panfili ya tinfenm nnɔ, nε ki tì baa' Lisi ya tinfenm ya du uba ni bi yih wù Mira. ⁶ Nεn saan nε Sojambε ya cien nnɔ laa' Aleksandri ya du ya ñercienbu buba, bù joh Itali ya du bó, nε u cère' ti kɔn' bun.

⁷ Ti là tien' iwenkàanke nε ki jènjàndeh ki tì nεkn' Kinid ya du. Ti'ñerbu là joh sosuo nε, kimε kutafaaku là tobreh tε nε, nε ti wiε' ti bi cuube nà bó nnɔ, ki cubn' Salomone ki tì linde' Krεt ya dekl, ki nuɔn lè. ⁸ Ti kpàakeh miñuncienm nnɔ nin ijend nε, ki ɲmɔɲmɔbe ki tì baa' libùol liba saan bi yih lè «ñersienbòmɔnmɔnl», ni'saan ɲa fɔke nin Lase ya du.

⁹ Ti wuòke' usen ni ne *Sufmbε ya ñòlòle ya yo tĩ gèbre'. U ya yo gèbre' la, uñerkure ji ηmòbe kinunbònk ne. Nèn bo ne Pòl gbiere' be ki ye: ¹⁰ «N'jòtieε, n likeh ma nò, ti biε ki joh nin buñerbu buu la, kinunbònk li tu tε, ne na yé buñerbu baba ne li saa ituk rí ñende, tinbi binib mənən te len.» ¹¹ Ama Sojambε ya cien nnò du uñerdaan nin uñerkurl bo ki cən' Pòl len' nà nnò. ¹² Ne ñersienbùol nnò mò ηa mən nil rí li te ni'saan tiwərcient ya yo ma nnò, bà yebe ye nĩ mən be rí bure ne, nĩ tuo' la, be rí baa Kret ya ñersienbùol bi yih ni'saan Feniks. Ñersienbùol nnò ηmòbe kəkòbùon ile ne. Liba te nintuəli bó ugen bó, litəl te nintuəli bó ujie bó. Bi yíe tiwərcient nnò ya yo kí lε bi te nən saan ne.

Kutafaabiiku fii' miñuncienm bo

¹³ Kutafaaku kuba ñen' ugen bó ní, ka faa ne bi ye bi bi maale' nà nnò li tuo, ne ki lore' buñercienbu nnò ki bure', ki kpàakeh Kret ya dekl. ¹⁴ Ama bi bure' ma, na taande' ne kutafaabiiku kuba fii' lidekl nnò bó ní ki yile' bi'bo bi yih kù «Lenpuoli ya jie bó ya tafaaku». ¹⁵ Kutafaaku nnò yile' buñerbu nnò bo ma nnò bua ji li fre kí tuobe kù. Kù pe' tε ki cən', ne ti cère' buñerbu nnò paan' ku'bo. ¹⁶ Ti jojoh ki tĩ likn' lidekl liba, bi yih lè Koda, ne ki ñikn' ki yuure' ti ñercienbu ñieh buñerwawaabu bùa nnò ¹⁷ ki kpìen' bucienu ni. Ne biñerkurb taa' inmi ki lòle' ki pònòn' ki cuo' bucienu nnò ya tingi. Bi là fenge nba la, buñerbu nnò li tĩ yèke litengbil là bi yih lè Sirt * nnò ne. Nèn bo ne bi taa' nà co

---

* **27:17** Litengbil là bi yih lè Sirt nnò te Libi ya ñuncienm ni ne, ka fòke nin ñungbaal.

buñercienbu bù la joh tontonm nnò ki jòn' bu'bo ki cùn' miñunm ni, ki cèrè' bù paan' kutafaaku bo. ¹⁸ Kutaaku tí faa' ki laa' kutafaaku biε ki joh ki faa, ki jèngèh buñercienbu, nε bi ñen' ituk iba ki wiε' miñunm ni. ¹⁹ Wienta daali nε biñerkurb ñen' buñercienbu bugben ya went tuba mò ki wiε' miñunm ni. ²⁰ Ti tien' iden ya yεbe ka laa' wien, ka laa' ηmaabii mò. Kutafaaku nnò li biε ki faa nε. Ta ji daan ki ye ti li ηmèrè.

²¹ Tò, nì wuòke' binib bà te buñercienbu ni nnò ηa jin' niba. Nεn saan nε Pòl fii' ki sere' bi'nun bó ki tòke' bε ki ye: «N'jòtiebε, ni bi là tuo' n'ñòbu bó, ka siere' Krèt ya dekl ni la, kinunbònk kiε ηa bi li tu tε, tibont mò ηa bi li ñende. ²² Fεnfennò wuò n gbáanh nε nε, cuo mεn ni'ba kime ni'ni uba ηa ní kpo, buñerbu baba nε li saa. ²³ N yé Uwien ya nil nε, nε ki pukeh wò. Kuñònk u kuu nò u sòn' u'tond uba n'saan, ²⁴ u lá tòke' nni ki ye: «Pòl, la sεn jεwaanbu. A li li sere ubercien Sesa ya nun bó nε. Uwien li juoke ηε kí cèrè binib bà kε te nin ηε buñercienbu ni nnò ní ηmèrè.» ²⁵ Nεn bo, n'jòtiebε, cuo mεn ni'ba. N teke' Uwien ki jin' ki du ki ye u li tien u tòke' nni nà nnò. ²⁶ Ama kutafaaku li tuke tε kí tí gbèn lidekl liba.»

²⁷ Tò, piik nin ñònkunan sò, kutafaaku tuke tε ti te Adriyatik ya ñuncienm bo. Nì tí tuo kuyòku nε biñerkurb maale' ki ye ti nεkn' liwél liba nε. ²⁸ Bi yíε bε ní bikn' kí liike miñunm nnò ñò ki kpε ma bo, nε ki taa' uñmi ki lòlè' likuluònl liba ki wiε' miñunm ni ki bikn' ki laa' nì kpε mεta pita nin ulole nε. Ti jende' ki pukn', nε bi tí bikn' ki laa' mεta pile nin uniin. ²⁹ Bi fεnge nba la, buñercienbu nnò la tí yèke iten nε. Nεn bo nε bi lòlè' ikuluònl

inan ki jòn' buñerbu nnò ya puoli ki cuo' bù ki sien', ki tureh kutaaku ní faa kí tu be. ³⁰ Biñerkurb nnò nuunh be ní lókre kí ñe buñercienbu nnò ni ma nnò ne ki jiin' buñerwawaabu nnò ki pùkn' miñunm bo, ki nen' ki ye bi joh be ní tí lòle ikuluon ne kí jòn buñercienbu nnò ya nun bó. ³¹ Ne Pól take' sojambé nin bi'cien ki ye: «Binib bié ñen' buñerbu buu ni la, na ní ñmere» ³² Nen saan ne sojambé cere' inmi yà lùo buñerwawaabu nnò, ki cèrè' bù bure'.

³³ Ní wendeh pípi ne Pól gbáan' bi'ké be ní ñikn kí ji tijier, ne ki ye: «Dinnò wuò nò ní tien' iwien piik nin inan sò, ni te iyenben ni ka jinh niba. ³⁴ Nen bo ñikn men kí ji tijier, kime ní li tore ne ní ñmere. Ní'ni uba mənən ya yul ña ní gàare» ³⁵ Pól len' ki gben', ne ki taa' kpənò, ki faare' Uwien bi'ké ya nun bó, ki kuò' ki cin' ki ñmən. ³⁶ Nen saan ne bi'ké cuo' bi'ba ki mō jin' tijier. ³⁷ Ti là te binib kobiile nin pilole nin biluob ne buñercienbu nnò ni. ³⁸ Bi'ké jin' ki gbo', ne ki ñen' tijier tà te buñerbu ni nnò ki wié' miñunm ni ñò bù ní yuòke.

³⁹ Uwien può' uyo wà nnò, biñerkurb ña bende' bi te nà saan, ama bi laa' lijaal liba miñuncienm ya gbaal. Ne bi ye ní tuo' la, bi li cèrè buñercienbu nnò ní tí ñe nen saan ne. ⁴⁰ Ne ki cere' ikuluon nnò ya ñmi, ki cèrè' í juore' miñunm ni. Ne ki lore' tiñekurlenbent ya ñmi, ki taa' kukpəlciaku kuba ki jòn' buñerbu ya nun bó paaki, ki cèrè' kutafaaku tureh be ki cuube miñunm nnò ya gbaal. ⁴¹ Bi tí lèke' litəngbil liba bo miñunm linde' lè. Buñerbu don' li'bo, ne liñeryul bubn', bua ji li fre kí jo. Ne inungbegbel fih ki yèkreh ufaa bo ki wieleh buñerbu nnò ya juul bó.

⁴² Sojambé nnò maale' ki ye bi li ku lipèkl ya nib

nnò nε ηò uba la wo kí ñε kí sεn kí ηmεre. ⁴³ Ama sojambe ya cien nnò yíe wò í ηmíen Pòl, nε ka tuo' be í tien bi maale' nà nnò, nε ki ye bà freh ki woh nnò í kpíε kí maabe kí lu miñunm ni, kí wo kí puore. ⁴⁴ Bà s'ien' nnò mò í cuo idoyek bii iñeryoyol kí puore. Bi tien' nnò nε bi'ke puore' caabu.

28

Pòl te Malt ya dekl bo

¹ Ti ñen' miñunm nnò ni ma nnò nε bi tòke' tε ki ye bi yih lidekl nnò Malt nε. ² Lidekl nnò ya nib tien' tε tinimònt cεen. Utaa cin' ki niih, tiwòr te ma nnò, nε bi sère' umu ki cère' ti'ke jebe' wù. ³ Pòl wore' tidòbikuont, ki lá kpíen' umu ni. Umu nnò ya wòl cère' uwe ñen' tidòbri nnò ni, ki kère' Pòl ya nuò ki juore' ki juon. ⁴ Lidekl nnò ya nib laa' uwe juon Pòl ya nuò bo ma nnò, nε ki tòkeh tób ki teh: «Uje wuò lí yé unikul nε. U ηmεre' ka kpo' miñunciem ni, ama ti'bul wà cuube nnò ηa í cère wò í li fuobe.» ⁵ Nen saan nε Pòl gbε' uwe nnò, u lu' umu ni ka cii' u'luol bó. ⁶ Bi maaleh ki teh ní li duun nε, bii Pòl li kpo i ya tãan bo nε. Bi lilikeh ní tí wuòke', bi laa' bonn ηa tien' wò, nε bi liebe' ki maale' ki ye u yé ubul nε.

⁷ Tò, lidekl nnò ya cien uba là te bi yih wò Publiyus. U'kpàabu ηa fòke nin ti te nà saan nnò. Nε u teke' tε iwien ita, ki cènde' tε tεn ti yé u'jotieb nε. ⁸ Publiyus ya baa dò ki bun, u'gbenent ton, u juh misèm. Pòl jon' u dò nà saan nnò, ki tí taa' u'nuò ki paan' u'bo ki kàare' ki de' wò, nε u faake'. ⁹ Pòl tien' nnò ma nnò, nε biwientòb bà te lidekl nnò bo nnò baa' u'saan, nε u cère' bi'mò faake'. ¹⁰ Binib nnò

seln' tɛ cɛɛn. Ti ye tí siere uyo wà nnɔ, nɛ bi pun' tɛ nà kɛ ciɛke tɛ.

Pɔl baa' Erom ya du ni

¹¹ Ti là tien' ni'saan iŋmaale ita nɛ, ki yaan ki kɔn' Aleksandri ya ñɛrcienbu buba ki bure' bù ŋmɔbe ibuleb* ya nɛnnɛnku. Buñɛrcienbu nnɔ là juore' ni'saan tiwɔrcient ya yo nɛ. ¹² Ti tĩ baa' Sirakus ya du ni, ki tien' len iwien ita, ¹³ nɛ ki ñɛn' len' ki nɔn' miñunciɛnm, ki tĩ baa' Lɛjiyo ya du ni. Kutaaku faa', kutafaaku kuba fii' uɛɛn bó ní, nɛ ti taa' iwien ile ki baa' Pusɔl ya du ni. ¹⁴ Ti laa' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ ya biba len, nɛ bi gbáan' tɛ tí tien bi'saan iwien ilole. Ti tentien' nnɔ nɛ ki tĩ baa' Erom ya du ni. ¹⁵ Binib bà teke' ki jin' ki te Erom ya du ni nnɔ cii' ti we ní nɛ ki tuobe' tɛ usɛn bó. Biba tĩ tuobe' tɛ Apiyus ya daak saan nɛ, bitɔb mɔ tĩ tuobe' tɛ Ticɛndur tuta saan. Pɔl laa' bɛ ma nnɔ, nɛ ki faare' Uwien, nɛ u'gbɛnɛnt saake'. ¹⁶ Ti tĩ baa' Erom ya du ni ma nnɔ, nɛ bi de' Pɔl u'duku u'ba, ki cɛre' soja uba gu wɔ.

Pɔl tɔke' Erom yaab Uwien ya gbɛr

¹⁷ Iwien ita gɛbre', nɛ Pɔl yin' *Sufmbɛ ya ciɛnb, bi taan', nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «N'yaabɛ, ma tien' ti'du ya nib bonn, ka saa' ti'yaajɛbok liba. Ama bi cuo' nni Yerusalem ni nɛ, ki taa' nni ki ŋukn' Erom yaab. ¹⁸ Bi bun' nni tibuur ki laa' ma ŋmɔbe biil, nɛ bi yíe bɛ ní taa nni kí wiɛ, kimɛ ba laa' n tien' nà nĩ kpɛ bɛ ní ku nni. ¹⁹ Ama *Sufmbɛ ŋa tuo' bɛ ní wiɛ nni ma nnɔ nɛ cɛre' n len' ki ye ubɛrcien Sesa nɛ li bu

* **28:11** Ibuleb nnɔ yé Grɛkmbɛ ya bule ya yel nɛ. Bi là maaleh ki teh yin nɛ gu biñerkurb miñunciɛnm bo. Bi yih ibuleb nnɔ ya liba Kastɔr, ki yih li'tɔ mɔ Polus.

n'buur. Na yé n yíe ní biin n'bol ya nib nε. ²⁰ N yin' nε ní lá wuɔn nε tu ya gber nε. Tinbi Israyel yaab là ηmɔbe lidɛndɛnl là nnɔ bo nε bi lòle' nni tikudɔkr.»

²¹ Nε bi tɔke' wɔ ki ye: «Sude ya tinfenm ya nib ηa kele' a'gber gbɔnku ni ki de' tε. Ti'yɔ uba mɔ ηa ñen' ni'bó ní, ki lá tɔke' tε a'gber bii ki len' tigbebiert tuba a'bo. ²² Ama ti yíe tí cii a'ñɔbu ni nε sin bugben maaleh ki teh bà, kimε ti ben ki ye idu kε ni, binib ηa tuonh a'cεkl ya gber.»

²³ Nε bi sien' lidaali là bi li liebe ní Pɔl saan. Ni'daali, nε bi baa' u te nà saan nnɔ, ki yebe cεen. Pɔl cin' kutenηaaku nε ki tɔkeh Uwien ya bel ya gber ki tí baa' kutaajuɔku. U ñiikeh Moyis nin *Uwien ya ñɔbonsɔknb là kele' nà *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ bo nε, ki tɔkeh bε *Yesu ya gber ki ñikndeh bε ní tuo tù. ²⁴ Bi'ni biba tuo' tù, nε bitɔb yíe' ka teke' tù ki jin'. ²⁵ Bi tí siereh ka cii' tɔb bó ma nnɔ, nε Pɔl len' liñɔbonl liba ki ye: «*Mifuoñaanm là cère' *Uwien ya ñɔbonsɔknl Esayi tɔke' ni'yaajeb tigber tà nnɔ yé tigbemànt nε. ²⁶ Mì là ye: <Li joh ki tí tɔke Israyel yaab kí ye:

Ni li tùɔre kí cenge ama na ní cii ni'tingi,

ni li tùɔre kí liike ama na ní lε,

²⁷ kimε binib nnɔ ya yul faa nε,

bi kpε' bi'tub nε,

ki pi' bi'nun,

ka yíe bi'nun ní lε,

ka yíe bi'tub ní cii,

ka yíe bε ní bende ni'tingi bi'yεnm ni,

ka yíe bε ní lèbre bi'tetem ηɔ ní buu bε.» »

²⁸ Nε Pɔl tí tɔke' bε ki ye: «Bende mɛn kí ye Uwien sɔn' nni bà ηa yé *Sufmbε saan nε ní tí tɔke bε miηmiɛnm ya gber. Ben li cengeh tù.»

29 [Pɔl len' nnɔ ma nnɔ, nɛ *Sufmbɛ nnɔ siere' ki findeh nin tɔb ki gbiekeh.]†

30 Pɔl tien' ibin̄men ile nɛ ki te kuduku kùà u paanh ku'bo nnɔ ni, ki teknh bà kɛ bàareh u'saan nnɔ. 31 U tɔkeh binib Uwien ya bɛl ya gbɛr nin Yonbdaan *Yesu Kristo ya gbɛr, ki ñmɔbe lifɛl ki lienh, nɛ uba ña piendeh wɔ.

---

† **28:29** Bi kpìɛ' ki kɛlɛ' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni migbiirm 29 ña te tu'ni.

Uwien ya Jɔtiefɛnku ya gbɔnku
The New Testament in the Ngangam language of Togo
copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ngangam

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Ngangam

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022
f30fbe0b-cda1-5a60-a4ee-8be80c6caef6